

Omgevingsvisie 2040 Zaanstad

Deel 1 - Kerndocument

We kregen feedback van veel vakgenoten op de Omgevingsvisie. In deze versie zijn alleen de bestuurlijke aanpassingen zichtbaar (rood). Korte opmerkingen en redactionele punten zijn verwerkt. Na akkoord worden de rode opmerkingen overgenomen. Voor de zienswijze krijgt de raad een versie zonder zichtbare aanpassingen.

Beste bewoner, ondernemer, samenwerkingspartner, ...

Met trots presenteer ik u de Omgevingsvisie van onze gemeente. Aan deze visie hebben overheden, inwoners, ondernemers en organisaties meegewerkt. Hiermee kijken we samen naar Zaanstad in 2040 en verder. Met dit document geven we richting aan de gewenste kwalitatieve ontwikkeling van onze fysieke leefomgeving.

Het schrijven van de Omgevingsvisie was zeker geen gemakkelijke klus. We hebben weinig ruimte in onze gemeente. Toch willen we meer woningen, voorzieningen en groen, recht doen aan de klimaatontwikkelingen en aan de steeds grotere vraag naar energie. Daarbij vinden we het belangrijk dat we in onze gemeente kunnen wonen én werken. Ook willen we dat iedereen dezelfde kansen heeft in onze gemeente. Daarom hebben we een Omgevingsvisie ontwikkeld, die handvatten geeft en helpt bij het maken van keuzes. Een visie die inspireert om te denken in kansen. Een die richting geeft aan de toekomst van onze gemeente.

De Omgevingsvisie draagt, samen met de Maatschappelijk visie, bij aan de belangrijkste onderwerpen waar we ons als gemeente op richten. Dat zijn de zes strategische opgaven: verstedelijking, kansengelijkheid, economie, duurzaamheid, gezondheid en veiligheid. De visie geeft ons vijf principes die helpen om de strategische opgaven goed uit te voeren. Aan deze principes moet iedereen zich altijd houden bij het verder ontwikkelen van de fysieke leefomgeving. Ook hebben we sleutels aangewezen. Dit zijn thema's en projecten die door hun betekenis voor de hele gemeente bijdragen aan de gewenste toekomst.

Veel verschillende belangen en opvattingen komen in dit document samen. We hebben keuzes gemaakt, want onze ruimte is beperkt. Voor u ligt een visie die recht doet aan de verschillende perspectieven en wensen van de betrokkenen. Het is een document waarin onze gedeelde kijk op de fysieke leefomgeving staat. Een Omgevingsvisie die zorgt voor een evenwichtige en rechtvaardige gemeente. Een visie die recht doet aan onze Zaanse identiteit, ons landschap en ons cultureel erfgoed.

Ik ben ervan overtuigd dat deze Omgevingsvisie belangrijk is om te werken aan een fijne gemeente voor ons allemaal. Aan een omgeving die kwaliteit van leven voor alle inwoners biedt. Ik hoop dat u deze visie met interesse zult lezen. En dat de visie u mee kan nemen in het beeld dat we van de toekomst hebben. Samen kunnen we zorgen voor een Zaanstad waar we trots op zijn, zowel voor onszelf als voor toekomstige generaties.

2040 lijkt nog ver weg. Toch is nú het moment om onze mouwen op te stropen en samen aan de slag te gaan!

René Tuijn

Wethouder Ruimtelijke Ontwikkeling

Leeswijzer Omgevingsvisie Zaanstad

Voor u ligt de concept Ontwerp Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie bestaat uit verschillende bouwstenen: strategische opgaven, Zaanse principes en deelgebieden. Deze hangen met elkaar samen en moeten we dus ook integraal benaderen. Deze verschillende bouwstenen zijn de ingrediënten voor de ruimtelijke ingrepen voor nu en in de toekomst. In deze visie vindt u ook een doorvertaling van de bouwstenen in een propositie en sleutels. Deze sleutels staan in de Omgevingsvisie omdat ze van cruciaal belang zijn en met urgentie geagendeerd moeten worden om op te pakken.

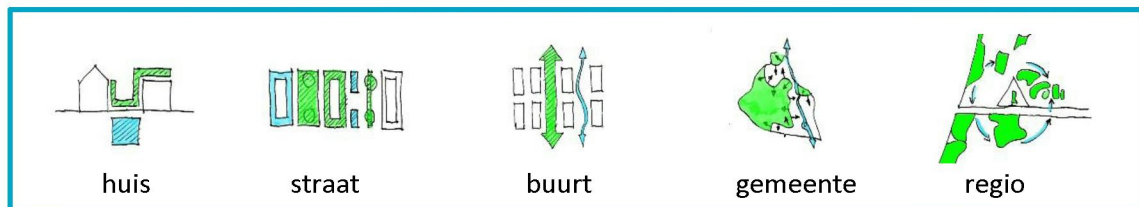
De visie kunt u lezen vanuit verschillende invalshoeken. Alles lezen kan natuurlijk ook. Dan zult u merken dat bepaalde onderwerpen bij verschillende bouwstenen met dezelfde woorden terug komen. Invalshoeken:

- Strategische opgaven: in Zaanstad hebben we te maken met grote vraagstukken, de zogenaamde strategische opgaven. Samen met partners en bewoners werken we aan deze opgaven, zodat we samen in een fijne en evenwichtige gemeente kunnen leven. Elke strategische opgave heeft maatschappelijke en ruimtelijke aspecten. In eerste instantie lijken de zes opgaven heel verschillend als het gaat om ruimtelijke impact. Er is echter een sterke onderlinge samenhang tussen de opgaven.

[Hoofdstuk 2: Zes strategische opgaven](#)

- Principes: vanuit de strategische opgaven hebben we vijf principes geformuleerd. Deze Zaanse principes zijn grondregels die altijd en overal gelden bij ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente. Ze vormen de kern van onze Omgevingsvisie. Om elk principe concreter te maken, zijn ze verder beschreven van huis (S) tot en met de hele regio (XXL).

[Hoofdstuk 3: Zaanse principes altijd en overal](#)

- Gebieden: we hebben gekozen om Zaanstad in vijf gebieden op te delen. Deze gebiedsindeling is onder andere gebaseerd op de ruimtelijke kenmerken en de dynamiek in de gebieden. Per deelgebied benoemen we wat het belangrijkste is om te doen met het oog op 2040 en verder. Ook geven we aan wat de bijdrage van het deelgebied aan de hele gemeente is. Bij elk deelgebied staan de sleutels die bijdragen aan de plannen voor de toekomst.

[Hoofdstuk 4: Gebiedsindeling Omgevingsvisie](#)

- Sleutels: met de sleutels geven we de contouren van de ruimtelijke ingrepen aan. Hiermee realiseren we concreet een verbeterslag voor de hele gemeente. Het gaat daarbij om een zone of om specifieke gebieden waarin het werken aan de zes strategische opgaven concreter wordt. Bij elke sleutel staat een radardiagram waarin verbeeld is hoe de sleutel bijdraagt aan de zes strategische opgaven.

In hoofdstuk 1 'Inleiding' staat de '[Zaanse propositie](#)' en de paragraaf '[Trots op Zaanse karakter](#)'.

Inhoudsopgave

Deel 1 – Kerndocument

1	Inleiding.....	6
1.1	Noodzaak en kansen van de Omgevingsvisie	6
1.2	De identiteit van Zaanstad	8
1.3	Samenhang andere visies	13
1.4	Ruimte maken voor de woonwerkstad van de toekomst.....	13
1.5	Regionale samenwerking	17
2	Zes strategische opgaven	19
2.1	Strategische opgave Kansengelijkheid	19
2.2	Strategische opgave verstedelijking	23
2.3	Strategische opgave Duurzaamheid	28
2.4	Strategische opgave Gezondheid	34
2.5	Strategische opgave Economie.....	36
2.6	Strategische opgave Veiligheid	40
3	Zaanse principes, altijd en overal.....	43
3.1	Principe 1 Ruimte klimaatadaptief groen-blauw inrichten	43
3.2	Principe 2 Direct en initiatiefrijke inzetten op de energietransitie	47
3.3	Principe 3 Dóórontwikkelen van de Zaanse woonwerkstad	50
3.4	Principe 4 Ruim baan voor lopen, fietsen en (hoogwaardig) openbaar vervoer	54
3.5	Principe 5 Ruimtelijk investeren om maatschappelijk verschil te maken waar meest nodig	57
4	Gebiedsindeling Omgevingsvisie.....	60
4.1	NOORD Rustiek netwerk met een dorps karakter	61
4.2	MIDDEN Wonen en werken te midden van stadse voorzieningen	66
4.3	ZAANDAM OOST Versterken door verstedelijking en diversificatie	71
4.4	BUITEN Stadsbrede betekenis voor buitengebieden in continue verandering	76
4.5	NOORDZEEKANAALGEBIED (NZKG)	82

Deel 2 – Uitvoeringsparagraaf

5	Van visie naar uitvoering	1
5.1	Sleutels voor de toekomst van Zaanstad	2
5.1.1	Sleutel 1 - Zaan als levenslijn	3
5.1.2	Sleutel 2 - Stevige verbinding land en stad	6
5.1.3	Sleutel 3 - De groene potentie van de stadsparken ten volle benutten	10
5.1.4	Sleutel 4 - Doorontwikkeling levendig stadshart Zaandam Centrum.....	13
5.1.5	Sleutel 5 - Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen.....	17
5.1.6	Sleutel 6 - Productieve wijken een motor voor de Zaanse woonwerkstad	22
5.1.7	Sleutel 7 - Transformeren en Intensiveren van de Achtersluispolder en het verbeteren van de verbinding met Zaanstad en Amsterdam.....	29
5.1.8	Sleutel 8 - HOV cruciale drager voor verbinding en ontwikkeling.....	33
5.1.9	Sleutel 9 - Bedrijventerreinen intensiveren met aandacht voor verhuisruimte	37
5.1.10	Sleutel 10 - De directe verbinding A8 aan de A9 en de Landschappelijke inpassing	40
5.1.11	Sleutel 11 - N203 wordt een stadslaan met integrale programma's.....	43
5.1.12	Sleutel 12 - Kwalitatieve verstedelijking Poelenburg en Peldersveld	47
5.1.13	Sleutel 13 - Natuurwaarden behouden en verbeteren door stikstofdepositie te verlagen	51
5.2	Bouwstenen voor het Uitvoeringsprogramma	55
5.2.1	Kaderstelling in voortraject.....	56
5.2.2	Samenwerken aan de gemeente	56
5.2.3	Ontwikkelen van een financiële strategie	57
5.2.4	Sturing op 3 niveaus	57
5.2.5	Indicatie van de volgorde van ruimtelijke ingrepen in de gemeente	60
5.2.6	Monitoring	62
5.3	Omgevingsvisie als basis voor beleidsontwikkeling en uitvoering	63
5.4	Landingsprogramma Nieuw Zaanstad	66
5.5	Making of van de Omgevingsvisie	67

1 Inleiding

1.1 Noodzaak en kansen van de Omgevingsvisie

Met de Omgevingsvisie kijken we vooruit naar de toekomstige ontwikkeling van de fysieke leefomgeving voor de inwoners en de gemeente. In deze Omgevingsvisie staan onze ruimtelijke koers, ingrepen en investeringen die bijdragen aan de zes strategische opgaven van Zaanstad:

- Kansengelijkheid
- Verstedelijking
- Duurzaamheid
- Gezondheid
- Economie
- Veiligheid

Meer dan ooit gaat het in deze Omgevingsvisie om de vraag hoe we zo efficiënt en effectief mogelijk kunnen omgaan met de ruimte. Dat betekent dat we keuzes maken, maar ook op zoek gaan naar slim en efficiënt ruimtegebruik. Meer gestapelde bouw waar dat kan, meer gemeenschappelijk gebruik van voorzieningen en combineren van functies, in tijd en ruimte. De wereld om ons heen verandert, en wij veranderen mee.

Visie geeft richting

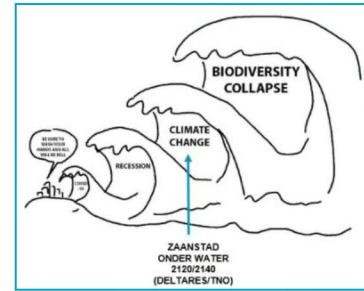
De Omgevingsvisie helpt de medewerkers van de gemeente en partners om op dezelfde manier in onze fysieke leefomgeving samen te werken aan de strategische opgaven van de gemeente. Voor organisaties, bedrijven, inwoners en andere betrokkenen bij Zaanstad geeft de visie inzicht over hoe gemeente Zaanstad eruit gaat zien in 2040 en daarna.

In 2009 zette Zaanstad met de visie 'Zaans Evenwicht' de koers in naar een meer evenwichtige gemeente. De bijbehorende ambities werden vastgelegd in de ruimtelijke structuurvisie Zichtbaar Zaans (2012). Deze verscheen in een periode van financiële crisis en economische recessie. De tijd van grootse plannen en blauwdrukken voor de toekomst leek van de baan. De focus verschoof naar faciliteren en mogelijk maken van kleine en meer organische ontwikkelingen. Met MAAK.Zaanstad luidde Zaanstad daarna een nieuwe fase in. De economie liet weer een stijgende lijn zien, de trek naar onze gemeente zette verder door en de vraag naar woningen groeide. Zaanstad vervolgde weer de ingezette koers. De groei van het aantal inwoners en woningen werd ingezet om de kwaliteit in de gemeente te versterken.

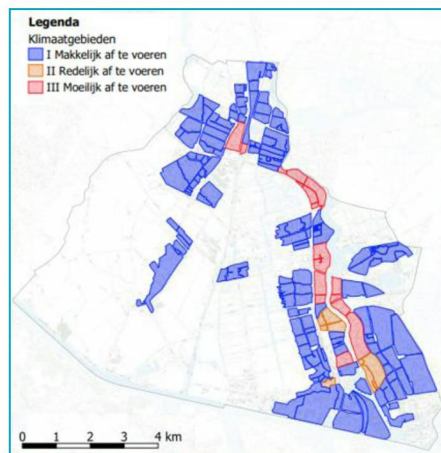
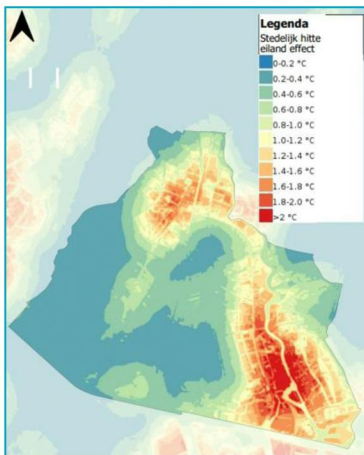
Er is sinds 2009 veel gebeurd en veranderd. De gemeente is gegroeid en aantrekkelijker geworden voor zowel midden- als hogere inkomens. Zaanstad staat op de kaart dankzij het centrumgebied van Zaandam met zijn herkenbaar Zaanse uitstraling, door de Zaanse Schans als toeristische trekpleister en door de creatieve uitstraling van het Hembrugterrein. Zaanse bewoners zijn daar trots op, net als op de Zaan, de nabijheid van het open landschap en de omringende natuur. Veel mensen wonen en werken met plezier in de Zaanse wijken en genieten van het landschap er omheen.

Inspelen op urgenties

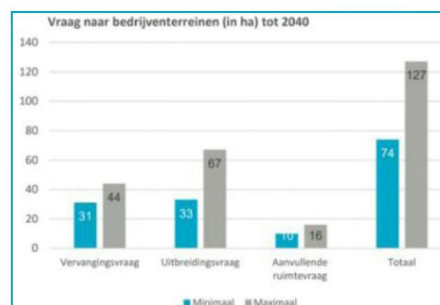
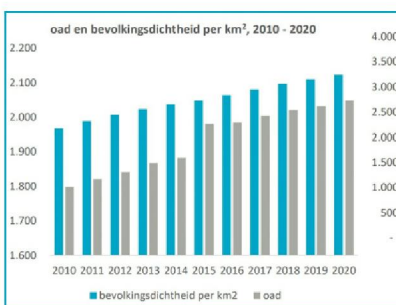
In Zaanstad komt, net zoals in de rest van Nederland en de wereld, veel op ons af. Belangrijke zaken, urgenties, waar we wat mee moeten om in de toekomst nog steeds een fijne gemeente te zijn om in te wonen, werken en recreëren. We moeten dingen anders gaan doen om deze urgenties het hoofd te bieden.

De huidige tijd kenmerkt zich doordat diverse systemen tegelijkertijd structureel aan het veranderen zijn en op elkaar inwerken. We worden geconfronteerd met opwarming van de aarde, zeespiegelstijging, vernatting door hevige regenval, en droogte en hittestress.

Er is een schrijnend tekort aan woningen, terwijl de bouw -ook van infrastructuur- stagneert door onder andere de complexe stikstofopgave en sterk gestegen bouwrijzen. De stikstofdepositie moet omlaag om de kwaliteit van onze natuurgebieden te kunnen waarborgen. Alarmerende rapporten verschijnen over het steeds sneller verdwijnen van de biodiversiteit, de impact hiervan op de voedselproductie en ons eigen welzijn. Er is een groeiende behoefte aan energie, maar de stroomnetwerken kunnen de gevraagde capaciteit niet meer aan. Bedrijven en bewoners dreigen verstoken te raken van elektriciteit. Energieprijzen stijgen en mensen met een krappe beurs kunnen hun gasrekening niet meer betalen. Daarbij zijn er grote en hardnekkige verschillen in gezondheid.

Ingrijpende structurele veranderingen zijn dus nodig richting duurzame energie, CO₂-neutrale en circulaire economie, klimaatadaptatie en duurzame mobiliteit om de leefbaarheid van onze gemeente ook in de toekomst te kunnen waarborgen. De sociale en ruimtelijke impact daarvan is nog niet goed te overzien, maar uitstel is geen optie. We moeten handelen zonder alles vooraf met zekerheid te weten. Handelen met een open vizier voor mogelijkheden die zich in de toekomst gaan voordoen.

1.2 De identiteit van Zaanstad

NB: Deze paragraaf is herschreven. Delen zijn verwijderd, toegevoegd, anders geformuleerd en anders gerangschikt. De grootste toevoeging en twee belangrijke verwijderingen zijn rood gemarkeerd.

Vraag Zaankanters wat zij het meest kenmerkend vinden voor de Zaanstreek, dan antwoorden zij steevast dat het de sterke menging van wonen en werken is. Grote fabriekspanden staan midden in de dorpen, met daartussen of aan de overzijde van de dijkweg pakhuizen, villa's, kantoren, winkels en arbeiderswoningen. Wonen en werken zijn in de Zaanstreek nauw verweven met het landschap. Water is het verbindende element waarover uit alle streken grondstoffen binnen werden gebracht en waarover handelaren uit Zaanstreek producten over Nederland en de rest van de wereld vervoerden.

Land van wind en water

De Zaanstreek vormde ooit een drassig landschap in het midden van Noord Holland, tussen de uitlopers van het IJ in het westen en de Zaan in het oosten. De 'veenspons' werd ontgonnen door dwars op rivieroeveren of wegen evenwijdige sloten te graven. Dat begon zo in de tiende eeuw toen vanuit de duinen Assendelft werd gesticht, het oer-dorp van de Zaanstreek. In de elfde en twaalfde eeuw volgden Westzaan, Krommenie, Wormer, Jisp, Oostzaan, Oud-Zaanden en kort daarna Zaandam. Pas in de 14de eeuw verschenen Zaandijk, Koog aan de Zaan, Wormerveer en Oost- en West Knollendam langs de Zaan.

Aanvankelijk verbouwden de boeren graan, maar door ontwatering en dus bodemdaling gingen zij over op veeteelt. Zo ontstond het kenmerkende, vlakke Zaanse land. Door de bodemdaling overstromden de riviertjes de Wormer en de Beemster het land en ontstonden grote meren. Het IJ werd zelfs een brede zijarm van de Zuiderzee waardoor de Zaanstreek opeens aan zout water kwam te liggen. De Zaankanters gingen zich nu ook bezighouden met visserij op de meren, op de Zuiderzee, de Noordzee, met handel, scheepsbouw, zeildoekweverij en scheepsbesluitbakkerij.

De relatie die de Zaankanters met het water hebben, is tweeslachtig. Het schiep mogelijkheden voor landbouw, handel en recreatie. Maar ze moesten zich er ook tegen beschermen. Vanaf de zeventiende eeuw zijn er regelmatig meldingen van overstromingen. De laatste grote overstroming was in 1916. Om de dijken sterk te houden en overstromingen te voorkomen werd een heel systeem van waterpeilbeheersing en dijkbewaking opgezet.

Terpen, dijken, linten en paden

De eerste bewoners vestigden zich op terpen, kriskras in het landschap. Later legden ze terpen aan tegen oude dijken die nog dateerden uit de tijd van de ontginning. Op deze manier ontstonden de lintdorpen. De terpen groeiden aaneen tot de lange hoofdstraten van Assendelft, Westzaan, Krommenie, Wormer, Jisp en Oostzaan. Na aanleg van de dijken langs de Zaan gingen ook daar mensen wonen en ontstonden de resterende Zaanse dorpen. Hier niet op terpen, want de Zaanse dijken waren voldoende hoog om meteen aan te kunnen wonen. Toen langs de Zaan en langs het lint geen ruimte voor bebouwing meer was, raakten de paden die naar de molens in het veld liepen, volgebouwd. Elke dorpskern heeft om die reden een kamstructuur. Je zou deze dijken-, linten- en padenstructuur de 'binnenstad' van Zaanstad kunnen noemen. Doorgaans staan de grotere rijkere huizen langs de Zaan; de armere en kleinere huizen staan dwars daarop, langs de paden.

Water en wind voorwaarden voor eerste industriegebied van Europa

In het open, weidse land heeft de wind vrij spel. Het vlakke, met sloten doorsneden land was uitstekend geschikt om molens neer te zetten. Er was een goede windvang en over water waren er zeer goede aan- en afvoerwegen. Om de hoek lag Amsterdam, in de zeventiende eeuw het economische middelpunt van Europa, misschien zelfs wel van heel de wereld. Een afzetmarkt voor Zaanse producten was dus dichtbij en andersom waren de molens van de Zaanstreek voor Amsterdamse ondernemers niet ver weg wanneer er iets gestampt, geplet, gezaagd of vermalen moest worden.

Anders dan in Amsterdam, waren ondernemers niet gebonden aan regels van de gilden. Vernieuwingen als de introductie van de krukas, waardoor de houtzaagmolen sneller en meer hout kon zagen, konden hier vroeg worden toegepast. Dat was de aanzet tot een reeks vernieuwingen die de Zaanstreek deed uitgroeien tot het eerste industriegebied van Europa. De wind fungeerde als energiebron voor honderden productiemolens. Het waternet verbond het systeem van molens, werkplaatsen, scheepswerven en pakhuizen met elkaar.

De openbare ruimte van de Zaan

Vanaf ongeveer 1870 vervingen stoom en elektriciteit geleidelijk aan de windenergie en verschenen langs de Zaan en de Nauernasche vaart oude en nieuwe ondernemingen. Door de schaa sprong in productie die met deze techniek mogelijk was geworden, verrezen langs de Zaan industriële reuzen, die de Zaan grotendeels aan het zicht onttrokken. Ook de Nauernasche Vaart ter hoogte van Krommenie kreeg een industrieel karakter. De Zaan en de erlangs liggende dijken vormen langs oost en westzijde de ruggengraat voor de bebouwing. Het is in feite de belangrijkste openbare ruimte van de stad.

De tweede gouden eeuw

De moderne fabrieken zorgden voor werkgelegenheid en brachten voorspoed. Zozeer zelfs, dat wel gesproken wordt van een Tweede Gouden Eeuw. Veel van de industriëlen waren doopsgezind, een religieuze richting die in de Zaanstreek de ruimte kreeg. In de 16de en 17de eeuw importeerden zij nieuwe industrie als de stijfelmakerij, beschuitbakkerij en papiermakerij. Hun nazaten als Verkade, Honig, Laan en Kaars Seijpestijn stonden aan de wieg van een bloeiende industrie voor uiteenlopende producten als linoleum, brood en koek, veevoer, machines, enz. Net als elders in Nederland had die industrialisatie een keerzijde; met hun roet walmende schoorstenen en afvoerpijpen die op de sloten en de Zaan uitkwamen, schiep de snelle economische bloei niet een erg gezond klimaat. Veel arbeiders woonden in bouwvallige, houten woningen langs de paden en de sloten, waarbij het sanitair aan de slootkant stond. Toch waren het diezelfde industriëlen die rond 1900 gezonde, goed ingerichte woningen voor hun werknemers bouwden.

Dat wil niet zeggen dat iedereen rijk was.

De eerste uitbreidingen: het landschap als blauwdruk

De woningwet van 1901 zorgde bij de bouw van goede woningen voor een welkome steun in de rug. Industriëlen namen, naast gemeentebestuurders en architecten, zitting in het bestuur van woningbouwverenigingen die, in lijn met de verzuiling, een socialistisch, rooms katholiek of protestants signatuur hadden. Soms waren het ook de arbeiders zelf die woningbouwvereniging oprichtten, zoals bij de Rode Buurt in Zaandijk. Tussen de paden die al volgebouwd waren, verrezen kleine tuindorpachtige woonwijkjes. De woningen kregen voor- en achtertuinen en de straten werden rijk

beplant met bomen. De stedenbouwkundige [REDACTED] J deed er alles aan om in de uitbreidingsplannen voor Wormerveer, Krommenie en Zaandam nauw aan ten sluiten bij de verkaveling van het Zaanse landschap. De meeste dorpen kregen een park ter ontspanning en verpozing: het Wilhelminapark in Wormerveer, het Agathepark in Krommenie, het Koogerpark in Koog aan de Zaan, het Volkspark in Zaandam. Vaak mogelijk gemaakt door een legaat van bemiddelde, filantropisch ingestelde inwoners.

Ontstaan van knooppunten

Tot de gemeentelijke fusie van 1974 bestond Zaanstad uit verschillende dorpskernen, elk met een eigen variant op de dijken, linten en padenstructuur. Toen in 1869 tussen Zaandam en Uitgeest de spoorlijn werd aangelegd en in 1932-1934 de parallel daaraan gelegen Provincialeweg, kreeg elk dorp zijn eigen station en een stationsstraat. Deze straten verbinden de spoorlijn en de Zaan met elkaar. Het waren vaak fraaie, bomenlanen met monumentale gebouwen aan weerszijden. Die stations bieden nu een goed uitgangspunt voor de ontwikkeling van stedelijke knooppunten. De nieuwe transportmogelijkheden stimuleerden de groei van de industrie en dat trok weer werknemers aan vanuit heel Nederland.

De grote schaal als gevolg van toename van het autoverkeer

Van bovenaf oogt Zaanstad als een ranke stad langs de Zaan met het landschap overal dichtbij. Wie over de dorpsstraten van Westzaan, Assendelft, Krommenie en door de dorpen langs de Zaan fietst, ontdekt dat elk dorp een eigen geschiedenis van stedelijke uitbreidingen kent, met elk zijn eigen periferie. De eerste naoorlogse wijken met een open verkaveling om groen en licht de ruimte te geven, verschenen aan de oostzijde van Zaandam, in Poelenburg en Peldersveld. Daarna volgden al snel de wijken in Wormerveer Noord en Krommenie Oost. In de jaren zestig werd met de aanleg van Rooswijk ook de sprong over de spoorlijn gemaakt.

Gezond wonen, in nauw contact met een groene omgeving, stond in de uitbreidingen na de oorlog voorop. Woonwijken werden zo veel mogelijk gescheiden van de grootschalige, overlast gevende industrie; kleine bedrijvigheid ligt verspreid in de wijken. Deze wijken bestaan uit een combinatie van vooral eengezinshuizen en hoogbouw; de laatste meestal als accenten die het silhouet van de wijk bepalen, dicht tegen het landschap aan. Scholen staan in een groene omgeving; winkels en wijkvoorzieningen liggen in concentraties verspreid door de wijken. Fiets- en voetpaden kregen een eigen netwerk, gescheiden van de autowegen.

Als reactie op de grootschalige woningbouw verzezen in de jaren zeventig en tachtig de zogenoemde bloemkoolwijken Westerkoog ten westen van de spoorlijn en 't Kalf, waar kleinschaligheid de norm is en de openbare ruimte verkeersveilig en kindvriendelijk is ingericht. In de wijken van na de fusie in 1974, als Saendelft en Willis, is de gewone straat weer terug en kent de bebouwing een grote afwisseling in woontypologieën en architectuur.

Gemankeerde ladder: gebrekkige dwarsverbanden

De structuur van de stad heeft zich ontwikkeld van losse linten tot een 'ladder', met lange lijnen in noord-zuidrichting van linten en dijken als dragers en korte, verspringende straten in oost-west richting als 'sporten'. Die lijnen maken de stad voor bewoners en bezoekers herkenbaar. De noord-zuid lijnen lopen door en rijgen de onderdelen van de stad en het landschap aaneen. In de loop van de verstedelijking groeiden, ook door uitbouw van de kamstructuur, steeds meer oost-west takken aan. Daardoor ontwikkelden zich vanuit de linten 'ladderstructuren'. Terwijl de noord-zuidlijnen continu zijn,

zijn de oost-westlijnen discontinu. De Nauernasche vaart, een vaarverbinding van zuid naar noord, in de 17de eeuw en later, eind 19de eeuw, begin 20ste eeuw de aanleg van het spoor en de Provincialeweg maakten verbindingen op regionale schaal mogelijk. Binnen het weefsel van dorp en stad vormen ze echter barrières waardoor de stad slecht met zichzelf verbonden is. Sommige verbindingen zijn niet afgemaakt, zoals A8-A9 met een voortdurende verkeersdruk bij Krommenie en Assendelft tot gevolg.

Relatie met de regio

De verweving van de Zaanstreek met de regio is een rode draad door haar geschiedenis. Dat kan ook niet anders, aangezien het landschap de bakermat was van industrie en handel. Die handel kreeg een extra impuls door de aanleg van het Noordzeekanaal in 1874 waardoor voor het eerst een groot dwarsverband in oost-westrichting werd gelegd. Dat bracht de inpoldering van het IJ met zich mee. De grote lege vlakte met een grootschalige verkaveling kwam eerst voor landbouw in gebruik, maar werd steeds meer ingevuld met havens, bedrijventerreinen en de Artillerie-inrichting (het huidige Hembrugterrein). Met het structuurplan van 1963 zou een groot deel van het Westzijderveld tot bedrijventerrein worden getransformeerd. Het scheelde maar een haartje of Westzaan en Assendelft waren van de kaart geveegd. Voor de Kalverpolder dreigde hetzelfde scenario. Het verzet van Natuurorganisaties wist dat te voorkomen. Langzamerhand groeiden Zaanstad en Amsterdam naar elkaar toe, elk met behoud van de eigen identiteit. Het Noordzeekanaalgebied vormt nog wel een fysieke barrière.

Vormgeven aan de welvaartstaat

De Zaanstreek heeft altijd een gastvrije cultuur gekend, waar de regels minder streng waren dan elders en meer ruimte was voor andersdenkenden. De arbeidskracht van nieuwkomers kwam in de opbloeiende economie ook goed van pas. De Zaanstreek heeft ook goed kunnen profiteren van de door hen meegebracht kennis. Samen met Hollandse molenbouwers, timmerlui en ambachtslieden verbeterden Vlaamse immigranten molens en deden uitvindingen. Veel Duitsers werkten in de scheepsbouw, Basken werkten op de walvisvaardersvloot en leerden de Zaankanters walvissen harpoeneren. Na de Tweede Wereldoorlog was opnieuw de vraag naar arbeidskrachten groot. Eerst kwamen werknemers uit de kop van Noord-Holland, later vanuit Friesland. Vanaf de jaren zestig kwamen de arbeiders uit het buitenland: Italiaanse terrazzowerkers, Spanjaarden en, uiteindelijk, Turken. Ze vestigden zich in speciaal voor hen gebouwde woningen in bijvoorbeeld Poelenburg en Peldersveld en bouwden mee aan de ontwikkeling van de welvaartstaat.

Hoewel de dienstverlening gaandeweg voor steeds meer werkgelegenheid zorgt, ligt de kracht van de Zaanse economie nog steeds in de van oudsher gevestigde industrieën voor voedings- en genotmiddelen, de metaalindustrie, de hout- en meubelindustrie, enz. Zaandam ontwikkelde intussen een echt, stedelijk centrum. Filialen van grote winkelketens vestigden zich lang de Gedempte Gracht en de Westzijde; de eerste Mac Donalds van Europa streek neer aan de Vermiljoenweg. De woningvoorraad werd sleets en moest vervangen worden, zodat op basis van de aanwezige stadsstructuur en in samenwerking met bewoners her en der stadsvernieuwingsprojecten werden uitgevoerd. De Russische buurt is daarvan een mooi voorbeeld. Het adagium de 'stad stadser, de dorpen dorps' werd leidraad in de ontwikkeling van de in 1974 tot Zaanstad gefuseerde dorpen. De jeugdcultuur floreerde met een rijke opbloeiende popscene. Maar Zaandam is met Fluxus, het Zaantheater, de Bullekerk en De Fabriek niet meer de enige brandhaard van cultuur. Verspreid over Zaanstad zijn nieuwe centra van cultuur en cultureel ondernemerschap ontstaan als De Grootte Weiver, het Hemburgterrein, De Hoop en de Broedplaats Hellema.

Zorg voor het landschap, de natuur en de eigen identiteit

Door het meerkernige karakter van Zaanstad is het rondom liggend landschap overal ervaarbaar. Ook binnen de dorpen, want waterlopen als de Watering in Wormerveer en de Mallegatsloot in Koog aan de Zaan dringen tot diep in het dorp door. Naoorlogse wijken als Poelenburg en Peldersveld in het oosten, Westerkoog, maar ook Willis in Krommenie danken hun soepele verkavelingen aan de landschappelijke onderlegger. Door de sterke verweving van stad en land springen verwaarlozing van de natuur en vervuiling snel in het oog. Sinds de jaren zeventig worden strengere eisen aan de industrie gesteld. Het storten en lozen van afval in de Zaan en in de sloten werd verboden en op schoorstenen kwamen allerlei soorten filters. In het structuurplan van 1981 werd het belang van het landschap nog eens bekrachtigd door de bepaling dat het bestaande landschap niet verder mag worden aangetast. De stelling van Amsterdam is tot werelderfgoed verheven, de forten markeren het landschap en krijgen steeds aantrekkelijkere functies. Nieuwe regionale natuur- en recreatiegebieden en doorgaande fiets- en kanoroutes bieden een waardevolle contramal voor de stad.

Door de voortgaande industrialisering van het Zaanse stadslandschap kwamen stemmen op om zorgvuldiger om te gaan met het erfgoed uit de eerste economische bloeitijd. Met de oprichting van eerst de vereniging 'De Zaanse Molen' en later de ideeën voor een 'Houtbouwreservaat' probeerden prominente Zaankanters het verlies van aansprekende voorbeelden van de Zaanse bouwcultuur te voorkomen. Uiteindelijk kwam in de jaren vijftig en zestig de Zaanse Schans tot stand. Dit was uitdrukkelijk geen openluchtmuseum, maar een echt dorp van herplaatste, authentieke houtbouw dat niettemin gebruikt, bewoond, maar ook bezocht kan worden.

Een Zaanse idioom

Menging van wonen en werken, van grote industriële reuzen en kleine houten woningen, van boerderijen naast fabrieken. Bij elke enquête onder Zaanse inwoners komt de wens van afwisseling in de architectuur terug. Het moderne idee van circulariteit lijkt bijna een Zaanse uitvinding: hout werd te pas en te onpas hergebruikt. Oude houten scheepsspanen werden hergebruikt in Zaanse woningen en onderdelen van Zaanse woningen werden in oude Zaanse scheepswerven. Productie gebeurde lokaal: scheepsbouw gebeurde langs de Zaan, zeildoek kwam uit Krommenie, de touwen en kabels werden geslagen op touwslagerijen in Zaandam en voor de reis leverden de bakkerijen in Wormer het beschuit. En dat alles met windenergie, ook alweer zoets duurzaam. Het centrumproject Inverdan dat rond 2010 vorm kreeg, zette Zaanstad weer op de kaart. De veelkleurige architectuur was toegesneden op de menselijke schaal en de vormgeving van de openbare ruimte. Inverdan droeg bij aan het hervinden van de eigen identiteit, met zijn verwijzingen naar de historische Zaanse houtbouw. Het spectrum van de Zaanse architectuur is sindsdien verbreed. Als er al sprake is van een 'Zaanse idioom', dan behoren daar in ieder geval het bouwen in hout, afwisseling, circulariteit en innovatie toe.

Uitgangspunt ruimtelijk beleid

Deze typisch Zaanse kenmerken benutten we voor ons ruimtelijke beleid. Ze refereren aan beleidsdocumenten als de visie 'De identiteit van Zaanstad – linten, paden en dijken' en de 'Zaanse Kernkwaliteiten' die door de gemeenteraad zijn vastgesteld. De identiteit van Zaanstad geeft een gebiedseigen inkleuring aan de toepassing van de principes en de uitwerking van de sleutels in de Omgevingsvisie.

1.3 Samenhang andere visies

De Maatschappelijke visie én de Omgevingsvisie vormen het kader waarmee we werken aan de strategische opgaven van Zaanstad. Alle andere visies op deelterreinen of afzonderlijke opgaven hangen hier onder.

De *Omgevingsvisie* gaat over de fysieke leefomgeving die bijdraagt aan de strategische opgaven. De *Maatschappelijke visie* kijkt vooral vanuit het perspectief van het samenleven in de gemeente naar de strategische opgaven. Die visie gaat meer in op de sociaal maatschappelijke aspecten van de strategische opgaven. In de maatschappelijke visie zijn drie uitgangspunten geformuleerd: durven differentiëren, de basis op orde en verschillen overbruggen én omarmen. Deze geven ook richting aan de invulling van de fysieke leefomgeving. Denk aan de manier waarop je wijken inricht, de kwaliteit van de openbare ruimte, de publieke voorzieningen en waar die staan. Doordachte keuzes hierin dragen bij aan een meer evenwichtige en rechtvaardige gemeente.

We willen nu investeren in de toekomst van Zaanstad om de kwaliteit van samenleven, wonen, werken en de leefomgeving te versterken. We willen samen met onze partners bewust verschil maken om het welzijn, welbevinden en de welvaart van de gemeente in evenwicht te brengen. Deze Omgevingsvisie richt zich nadrukkelijk op de ruimtelijke aspecten van de adaptieve stad, transitie, kansengelijkheid, gezondheid en veiligheid.

1.4 Ruimte maken voor de woonwerkstad van de toekomst

De Zaanse propositie tot 2040

Dat wonen en werken prima samengaan bewijst de historie van Zaanstad. Met ruim 1100 molens was dit het eerste echte industriegebied van de wereld en daar maalde niemand om. Onze voorouders herkenden de natuurlijke kwaliteiten van de omgeving al vroeg.

Nog steeds, en ook naar de toekomst toe willen we de combinatie van wonen, werken en gezond leven versterken. Daarbij kijken we over de grenzen heen. Investeren in Zaanstad betekent investeren in het noordwestelijk deel van de metropoolregio Amsterdam, de hele metropoolregio en daarmee ook investeren in Nederland als geheel. Daarom nodigen we partijen uit hier samen met ons aan te werken. Dan plukken we daar samen de vruchten van.

Zaanstad als schakel voor de hele regio

Zaanstad verbindt en is dé schakel op belangrijke vervoercorridors tussen de metropoolregio Amsterdam (MRA) en Alkmaar/Heerhugowaard en tussen de MRA en Purmerend/ Hoorn. Daarmee neemt Zaanstad een regionaal strategische positie in ten noordwesten van Amsterdam. Dat biedt kansen, maar heeft ook een keerzijde. Niets doen zorgt namelijk voor knelpunten voor de hele regio. En het oplossen hiervan vraagt om samenwerking met vele partijen op verschillende schaalniveaus.

Zaanstad blijft ook in de toekomst een woonwerkstad

Voortbouwen op de van oudsher bestaande menging van wonen en werken biedt kansen voor de toekomst van de gemeente en de regio. We geven vorm aan productieve wijken met de typische Zaanse ondernemerszin.

Hiermee realiseren we niet alleen onze eigen ambities om als gemeente duurzaam te groeien, maar dragen we ook stevig bij aan een meer evenwichtige metropoolregio Amsterdam en daarmee aan nationale opgaven. Hierin nemen juist de kernen rondom Amsterdam een sterkere positie in (Verstedelijkingsconcept MRA 2050) om zo de woonwerkbalans – en daarmee de brede welvaart - in de regio te verbeteren. Zaanstad is één van die kernen, maar is daarnaast meer en meer onderdeel van de agglomeratie Amsterdam (de zogenaamde noordwest lob van Amsterdam).

In het transformatieproces van de gemeente willen we werk behouden en laten groeien zodanig dat het bijdraagt aan een leefbare en gezonde gemeente. We maken ruimte voor verandering. Dankzij efficiënte ruimtebenutting (o.a. intensiveren) op werklocaties, inmenging van 'ruimte voor werken' in de woonwijken, gedeeltelijke transformatie van bedrijventerreinen naar wonen en werken en regionale afstemming, vinden Zaanse speerpuntbedrijven geschikte ruimte in de gemeente of regio en dragen bij aan de waarde van Zaanstad als vestigingsplaats.

In het vormen van deze Smart Urban Mix maken we de komende jaren ook ruimte door functies slim te mengen waar dat kan met oog voor natuur en groen in de wijken en het landschap om ons heen.

Zaanstad en haar inwoners

Zaanstad zet haar bijzondere kwaliteiten en Zaanse identiteit in om de brede welvaart voor haar inwoners te versterken. Dit betekent dat we werken aan een gezonde leefomgeving, gelijke kansen voor iedereen en het bieden van bestaanszekerheid, met name in de kwetsbare wijken.

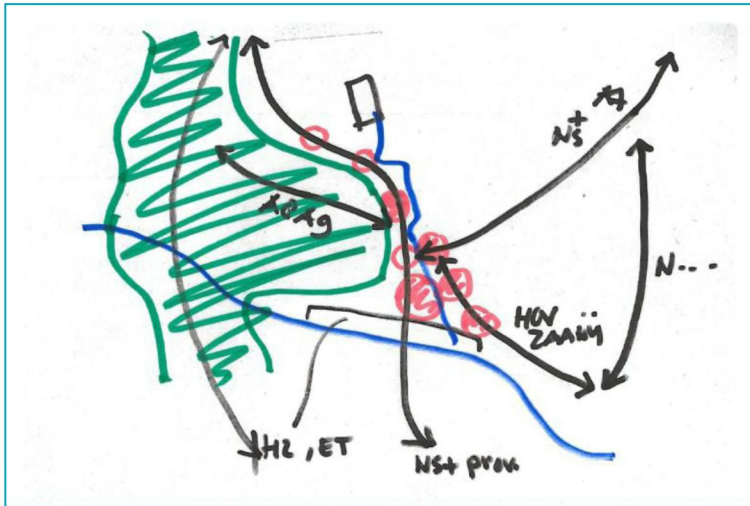
Zowel de Zaan als het Noordzeekanaal zijn belangrijk voor de aantrekkelijkheid van de gemeente voor bedrijven en bewoners.

Werken aan transitie: energie, circulariteit en mobiliteit

Zaanstad en de regio staan voor grote opgaven, die om inzet vraagt van veel mensen. In essentiële sectoren zijn grote personeelstekorten, terwijl tegelijkertijd nog teveel mensen langs de kant van de arbeidsmarkt staan. Ondernemers en onderwijsinstellingen zijn onmisbaar in het benutten van dit arbeidspotentieel. Werken en leren zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zaanstad investeert daarom met partners in kwalitatief hoogwaardig onderwijs, ruimte voor werk, ondernemen en in een goede verbinding tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt. Onze troef is de beschikbaarheid van een jonger, ambachtelijk opgeleid werknemersbestand. Maar deze werknemers moeten wel snel en betaalbaar naar hun werk kunnen gaan. Goede bereikbaarheid is hiervoor dan ook een voorwaarde.

Zaanse industrie is aanjager voor de energietransitie in Zaanstad en het Noordzeekanaalgebied

De Zaanse industrie werkt hard aan het verduurzamen en innoveren van hun productieprocessen om voorbereid te zijn op de toekomst. Daarmee versterken zij het vestigingsklimaat voor bedrijven in Zaanstad en de regio. Ook dit draagt bij aan meer evenwicht en een betere woonwerkbalans in de metropoolregio Amsterdam.

Afbeelding: Zaanse bijdrage aan de regio

Living lab: Zaanstad is Nederland in het klein

We zetten Zaanstad in als living lab in de zoektocht naar oplossingen voor de transitie en opgaven waar we in de gemeente, in de metropoolregio en in Nederland voor staan. We beginnen lokaal met de dingen die nodig zijn, met de wetenschap dat de gekozen aanpak vaak ook toepasbaar is op regionale of landelijke schaal.

We zoeken ruimtelijke en procesmatige oplossingen voor onze stedelijke en landelijke gebieden. De integrale opgave van het landelijke gebied als het gaat om onder andere biodiversiteit, natuurontwikkeling, flora en fauna, recreatie, bodemdaling speelt deels ook in de wijken. En vice versa. De uitdagingen van het stedelijke gebied, op het gebied van ruimte voor verduurzaming, wonen en werken, voorzieningen en verkeer spelen ook in het landelijk gebied (Zaans Buiten).

Voorbeelden zijn binnenstedelijke transformatieprocessen die onder MAAK.Zaanstad zijn gestart, de door Zaanstad ontwikkelde stikstof-tool en het vormgeven aan productieve wijken. Maar ook het gebiedsproces van de polder Westzaan waar gewerkt wordt aan een transitie in de landbouw samen met de boeren.

Samen met onze partners moeten we daarom werken aan:

- **De randvoorwaarden: stikstofreductie en bereikbaarheid**
 - o Om de **transformatie van de gemeente** mogelijk te maken is **stikstofwerkruimte** nodig. Die gaat vaak hand-in-hand met CO2-reductie. Stikstof is op nationale schaal vooral een natuuropgave en een probleem voor voortgang in (woning)bouw. Ook de Zaanse Natura-2000 gebieden vragen om reductie. Dit vraagt om een brede aanpak, zowel in de landbouw, in de verduurzaming van bestaande wijken en een sterke reductie bij de Zaanse industrie.
 - o **HOV ZaanIJ** is de ruggengraat van de sociaaleconomische verbinding met Amsterdam Noord en de MRA:
 - Het is daarmee een noodzakelijk schakel voor de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de MRA en Noord Holland noord. HOV ZaanIJ is belangrijk

voor bereikbaarheid van wonen en werken in de noordwest lob van de agglomeratie Amsterdam, voor zowel nieuwe gebiedsontwikkelingen als de bestaande wijken. Naast een goede inpassing van het totale tracé van Amsterdam Noord naar Kogerveld is het slechten van de barrière van de Coentunnelweg één van de belangrijkste opgaven.

- Voor Zaandam Oost opent deze HOV verbinding letterlijk de route naar nieuwe woon/werk combinaties die voorheen niet in beeld waren. Daarmee draagt het bij aan verbetering van de woonwerkbalans in de metropoolregio Amsterdam en geeft uitvoering aan het ontwikkelperspectief van de NOVEX MRA, namelijk een meerkernige, evenwichtige metropool met menselijke maat.
 - De HOV ZaanIJ vormt de schakel tussen de vervoerscorridor (spoor en A7) Kogerveld- Purmerend/ Hoorn en (auto)verbinding tussen metrostation Noord op de Noord Zuidlijn en Purmerend/ Waterland.
- Het realiseren van de [lopende regionale bereikbaarheidsprojecten](#), zoals AVANT, Guisweg en de afwaardering van de A7.
 - [Aansluiting A8-A9](#) vormt samen met de HOV ZaanIJ twee oost-westverbindingen die de bereikbaarheid van het Noorzeekanaalgebied (NOVEX gebied van nationaal belang) verbetert. Het is een schakel tussen de twee vervoerscorridors naar het noorden en is een extra verbinding parallel aan het Noordzeekanaalgebied. Daarnaast is deze verbinding een middel om ook op de corridor Amsterdam/ Alkmaar ruimte te maken voor ontwikkeling rondom de OV knooppunten en langs de N203.
De verbinding is ook van belang voor de gezondheid van de inwoners en de leefbaarheid in met name Krommenie.
We moeten de waarde van het landschappelijk inpassingsplan als puzzelstuk voor de ontwikkeling van het landelijk gebied tussen IJmond en Zaanstreek, specifiek ten aanzien van de Stelling van Amsterdam benutten.

- **Aanpak leefbaarheid en veiligheid in Zaandam Oost**

Investeren in Zaandam Oost is niet alleen van belang voor Zaanstad zelf, maar juist ook voor de metropoolregio Amsterdam. Een sterk Zaandam Oost draagt bij aan een sterke en evenwichtige regio als geheel. Dit betekent het verbeteren van de fysieke leefomgeving, het bieden van een beter perspectief (onderwijs, werk e.d.) en het vergroten van de veiligheid. Hier zet Zaanstad in op een samenhangende (investerings)aanpak. Deze aanpak en het verbeteren van de bereikbaarheid van onder andere werk door de aanleg van de HOV ZaanIJ, moeten ook de kosten die mensen hebben aan woon-werkverkeer en energie sterk verminderen.

- **Ruimte maken voor wonen, werken en voorzieningen: Knooppuntontwikkeling langs spoor en HOV ZaanIJ.** De bestaande knooppunten station Zaandijk/ Zaanse Schans, station Kogerveld, station Zaandam (inclusief nieuwe OV hub bij Peperstraat) en het nieuwe knooppunt in of nabij de Achtersluispolder bieden ruimte voor duurzame stedelijke milieus waar plek is voor meer ruimte voor werk gericht op snelle verbindingen met de rest van de gemeente, de regio en de landelijke netwerken. We maken hier ook meer ruimte voor woningen en voorzieningen.

- **Zaanstad maakt ruimte langs het Noordzeekanaal voor de inpassing van de benodigde infrastructuur voor de energietransitie.** Zaanstad voelt als gemeente in het Noordzeekanaalgebied (NZKG) de (ruimtelijke) impact van het feit dat het NZKG een van de nationale gebieden (NOVEX) is waar de energietransitie (ET) van Nederland vorm moet krijgen. We krijgen te maken met gevolgen van leidingtracés door of langs Zaanstad, milieuprofielen van bedrijven en installaties voor de ET en effecten op emissies. Gebiedsinvesteringen vanuit het Rijk om de aanlanding van wind op zee goed in te passen in de regio ondersteunen de Zaanse ambities om de energietransitie in Zaanstad vorm te geven met oog voor het verbeteren van de leefkwaliteit. In dit gebied biedt Zaanstad ook ruimte voor windmolens zoals afgesproken in de regionale energiestrategie (RES).

1.5 Regionale samenwerking

Afstanden en gemeentegrenzen vervagen. Zaanstad staat niet op zichzelf. We zijn onderdeel van een groter geheel. De metropoolregio Amsterdam (MRA) met 2,5 miljoen inwoners, 300.000 bedrijven en 1,5 miljoen banen is een samenhangend systeem met dagelijks vele onderlinge bewegingen. We hebben dus rekening met elkaar te houden en stemmen ruimtelijke opgaven met elkaar af, zoals de energietransitie, bereikbaarheid of de ruimtevragen van bedrijven. Hiervoor hebben we elkaar in de regio nodig.

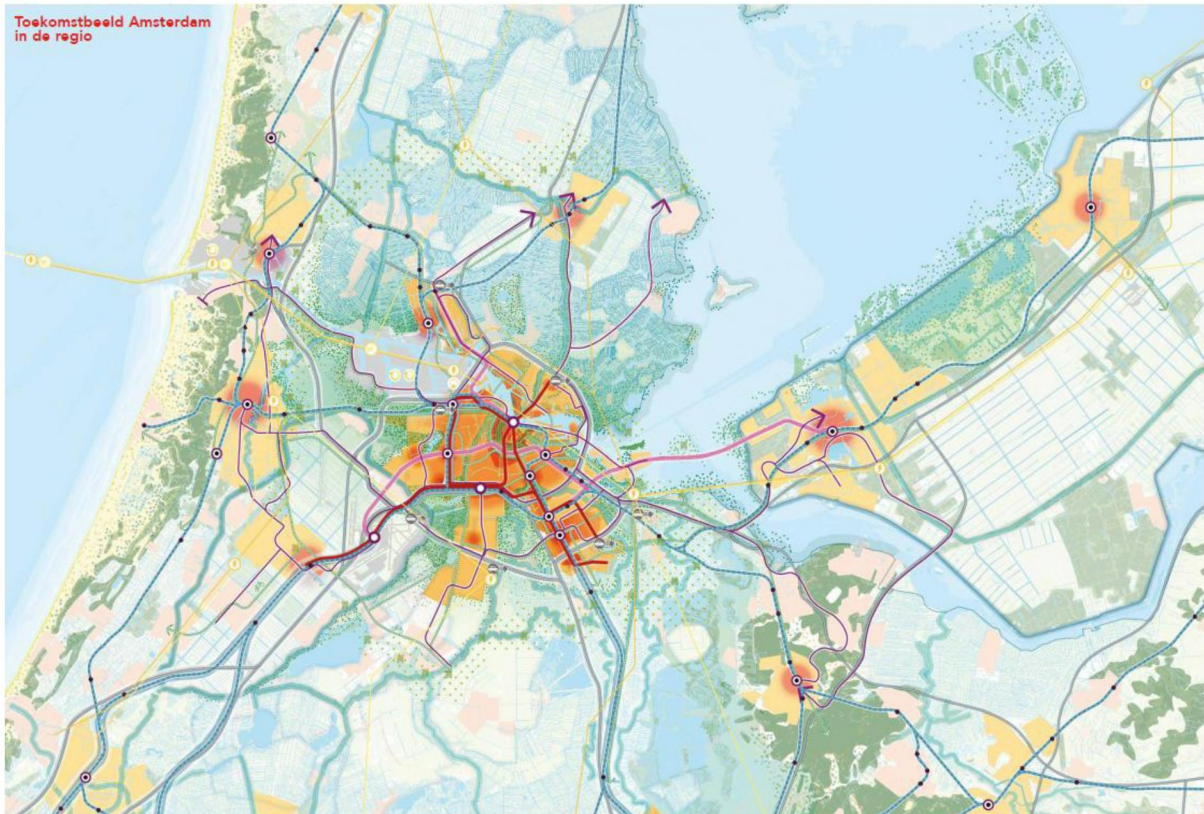
Kerngemeente binnen de regio

Onze Zaanse ontwikkeling heeft een sterke relatie met die van de regio en in het bijzonder met Amsterdam. We staan voor grote uitdagingen en transities, waarvan de impact de gemeentegrenzen overstijgt. Veel van onze ambities kunnen we alleen waarmaken door samen te werken. Zaanstad is een kerngemeente van de agglomeratie Amsterdam, met een eigen volwaardig voorzieningenniveau, kwaliteit en eigenheid binnen de regioⁱ.

Als aangrenzende gemeente is aansluiting van ons stedelijk weefsel op dat van Amsterdam van essentieel belang. De twee gemeenten zullen in de toekomst meer als één polycentrische stad gaan functioneren. Dat vraagt om een gezamenlijke agenda voor de noordwestkant van de kernstad. Hier gaan belangrijke ontwikkelingen plaatsvinden, zoals de ontwikkeling van Haven-Stad, Achtersluispolder en de HOV ZaanIJ.

Verstedelijkingsconcept MRA

Het Verstedelijkingsconcept MRA 2050 “Metropool van grote klasse met menselijke maat”ⁱⁱ is richtinggevend voor de toekomstige ontwikkeling van onze regio. Het vormt de inhoudelijke onderbouwing voor de verdere strategie en voor toekomstige investeringen. Rijk en MRA streven hierin naar een duurzame, sociaal-maatschappelijk en economisch sterke metropoolregio. “*De Verstedelijkingsstrategie draait daarmee niet om het bouwen van huizen, maar om het bouwen van complete steden en samenlevingen. De strategie laat zien waar we samen naartoe willen: naar een evenwichtige metropoolregio met een gezonde en veilige leefomgeving. Aantrekkelijk en internationaal georiënteerd. Van grote klasse, en met een menselijke maat*”ⁱⁱⁱ.

Bron: Regiokaart van de Omgevingsvisie van Amsterdam

Meerkernige ontwikkeling

De basis hiervoor ligt in een meerkernige ('polycentrische') ontwikkeling, waarbij de verschillende gemeentelijke kernen elkaar versterken door gebruik te maken van hun eigen karakteristieken en identiteit. Die diversiteit bepaalt daarmee ook de identiteit van de metropoolregio als geheel. De Zaanse gemeenteraad heeft het concept onderschreven als gezamenlijke koers voor de toekomstige ontwikkeling van de regio. Over de uitvoering hiervan worden binnen de regio en met het Rijk afspraken gemaakt^{iv}.

NOVEX gebieden

Zaanstad speelt een rol in drie gebieden van de Nationale Omgevingsvisie (NOVEX). Het gaat om Schiphol, de MRA en het Noordzeekanaalgebied. Vooral in NOVEX gebieden komen veel ruimtelijke vragen op het gebied van werkgelegenheid, verstedelijking, duurzaamheid en gezondheid samen. Ook kansongelijkheid speelt zich af op meerdere schaalniveaus en willen we gezamenlijk aanpakken in het streven naar een sociaal-maatschappelijk meer evenwichtige regio.

2 Zes strategische opgaven

In Zaanstad hebben we te maken met grote maatschappelijke vraagstukken, de zogenaamde strategische opgaven. Door samen met partners en bewoners te werken aan deze opgaven zorgen ervoor dat we samen in een fijne en evenwichtige gemeente kunnen leven. Elke strategische opgave heeft maatschappelijke en ruimtelijke aspecten. In eerste instantie lijken de zes opgaven heel verschillend als het gaat om ruimtelijke impact. Er is echter een sterke onderlinge samenhang tussen de opgaven.

In dit hoofdstuk lees je een verkenning en vertaling van de opgaven naar de fysieke leefomgeving. De hoofdlijnen van het gemeentelijke beleid geven richting aan de inrichting van onze fysieke leefomgeving nu en straks. Concrete voorbeelden geven ons handlingsperspectief.

2.1 Strategische opgave Kansengelijkheid

Bijdragen aan een evenwichtige en rechtvaardige gemeente

Mensen hebben en maken eigen keuzes en elke wijk heeft zijn eigen karakter. Verschillen tussen mensen en wijken zullen er altijd zijn. Maar als ongunstige factoren zich opstapelen, krijg je onrechtvaardige verschillen. Dan ontstaat er kansengelijkheid. Kansengelijkheid zie je op twee niveaus; het niveau van de wijk en van het individu. Denk bij kansengelijkheid aan onderwijsachterstand, werkloosheid, slechte beheersing van de taal, gezondheidsklachten of wonen in een wijk met een slechte leefomgeving.

Kansengelijkheid is een ruimtelijk vraagstuk

De toenemende kansengelijkheid is in Zaanstad op vele terreinen zichtbaar. Op de woningmarkt, in het onderwijs en in de koopkracht. Denk daarbij aan inkomen, vrij besteedbaar inkomen, armoede, vervoers- en energiearmoede en problematische schulden. Maar ook is het zichtbaar in de gezondheid, levensverwachting en gezonde levensjaren. De coronacrisis trof vooral kwetsbare groepen in onze samenleving en heeft de kansengelijkheid verscherpt en verdiept. Kansengelijkheid wordt vaak van generatie op generatie overgedragen en is daarmee moeilijk te doorbreken. De kans op achterstanden op al die terreinen doet zich met name voor in de kwetsbare wijken in Zaanstad. Waar je wieg staat en wie aan je wieg staat doen ertoe. De strategische opgave Kansengelijkheid is dus ook een ruimtelijke vraagstuk.

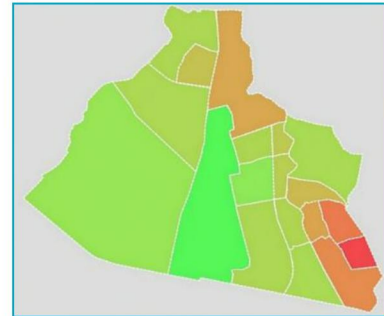
Ruimtelijk investeren om maatschappelijk verschil te maken

We zien dat groeiende kansengelijkheid ertoe leidt dat kansarmen en kwetsbaren steeds meer geconcentreerd bij elkaar wonen. Verschillen tussen theoretisch en praktisch-opgeleiden worden steeds duidelijker zichtbaar. Bewoners van verschillende achtergronden komen elkaar niet zomaar meer in de buurt tegen. En de plekken waar je elkaar tegenkomt (wonen, werken, onderwijs) nemen in toenemende mate af. In buurten en wijken dreigt het gevaar van sociale verschraving. Het tegengaan

van kansenongelijkheid is dé sociale kwestie van deze tijd en daarmee voorwaardelijk voor de volhoudbaarheid van Zaanstad. 'Ruimtelijk investeren om maatschappelijk het verschil te maken' is daarom een van de vijf principes in de Zaanse Omgevingsvisie. In Zaanstad Oost heeft dit in de afgelopen jaren tot het PACT geleid, een integraal programma dat qua tijdshorizon gelijk op loopt met de Omgevingsvisie, tot 2040.

2.1.1 Lokaal differentiëren

We weten dat een aantal wijken in Zaanstad het zwaarder heeft omdat dat de factoren van kansenongelijkheid zich daar opstapelen. Zaanstad Oost bijvoorbeeld telt in totaal circa 45.000 bewoners, en er zijn ongunstige omstandigheden in Zaanstad-Zuid, Poelenburg, Peldersveld, Rosmolenwijk, Kogerveldwijk. Maar ook in sommige andere wijken zien we buurten, bijvoorbeeld in Wormerveer Noord of de Russische Buurt, met een ongunstige samenloop van omstandigheden op de gemeentelijke kanskaart. In al deze wijken en buurten wonen relatief veel mensen, die te maken hebben met werkloosheid, armoede, een laag opleidingsniveau en een minder goede gezondheid. Vaak wonen zij in goedkope en kwalitatief minder goede woningen.

Kanskaart met rood oplichtende wijken in Noord en Oost

Kwaliteit toevoegen

We willen juist voor die gebieden het verschil maken, dat is ook in lijn met het uitgangspunt 'durven differentiëren' van de Maatschappelijke visie. Versterken van de sociale draagkracht van bewoners door sociaal-maatschappelijk te investeren en het versterken van de fysieke omgeving. Dit kan door kwaliteit toe te voegen, waarbij we ook bestaand en nieuw met elkaar verbinden. Daar is samen met onze partners een integrale fysieke en sociale gebiedsgerichte meerjarige aanpak voor nodig. Daarin moet worden opgenomen:

- Goede bereikbaarheid, van fietspaden tot hoogwaardig openbaar vervoer verbindingen, die Zaanstad aantrekkelijk maken als economische vestigingsplek en banen dichterbij brengen. Het Hoogwaardige Openbaar Vervoer (HOV) beschouwen we hierbij als een onmisbare schakel.
- Nabijheid en diversiteit van werkgelegenheid^v.
- Aantrekkelijke inrichting van de openbare ruimte die uitnodigt tot ontmoeting en beweging.
- Een uitgekiend woningbouwprogramma dat aansluit bij de omgeving en de woningvraag. Dat een wooncarrière in de eigen wijk mogelijk maakt om sociaal kapitaal en rolmodellen in de wijk te houden.
- Een aanvullend voorzieningenprogramma waardoor uitwisseling ontstaat tussen bestaande en nieuwe wijken. Zoals de beste school in een 'plus'-gebouw in een kwetsbare buurt en goed toegankelijke voorzieningen voor zorg en welzijn.
- Cultuur in de wijken door ruimte te bieden aan culturele voorzieningen en activiteiten, waardoor kunst en cultuur dichtbij beleefbaar worden.

We richten onze aandacht veel op de kwetsbare buurten. We moeten echter niet vergeten dat het voor alle gebieden, wijken en buurten in Zaanstad belangrijk is dat er een divers woningaanbod is. Op deze manier kunnen mensen prettig met elkaar samenleven.

2.1.2 Méér dan de woningnood tegen gaan: kwalitatieve groei

Een dak boven je hoofd is een basisbehoefte. Te veel mensen wachten te lang op een betaalbare woning. De wachttijd voor een sociale huurwoning in Zaanstad is voor starters opgelopen tot meer dan 11 jaar.

Doorstroming wordt bovendien lastig, doordat ook de prijzen voor koopwoningen enorm zijn gestegen. We zien kwalitatieve verstedelijking als een van de belangrijkste ruimtelijke opgaven die we samen met de woningbouwcorporaties op moeten pakken. Dit willen we doen door de nieuwbouw van betaalbare woningen op gang te houden, maar ook door de sociale woningvoorraad te blijven vernieuwen. Daarbij moeten we voor alle doelgroepen – dus ook starters en ouderen – een gedifferentieerd aanbod van passende woningen hebben.

Principes basis kwalitatieve groei

De vijf principes van de Omgevingsvisie zijn de basis voor deze kwalitatieve groei en dienen als kaders om blijvend te investeren in woningen, om de wachttijd omlaag brengen. Het Maatschappelijke Voorzieningenmodel geeft de ruimteclaims (meters bruto vloeroppervlakte en terrein) voor de belangrijkste voorzieningen, gekoppeld aan het aantal woningen dat gebouwd wordt. Ook met welke omvang aan voorzieningen in gebouwen en de openbare ruimte de kwalitatieve verstedelijking nader vorm wordt gegeven. Het principe 'initiatiefrijk inzetten op de energietransitie' bevordert de duurzame kwaliteit van de te bouwen woningen. Door lagere energiekosten dragen deze woningen bij aan het wegnemen van energiearmoede. Het principe van de Zaanse 'woonwerkstad' zorgt ervoor dat in de nieuwe stedelijke ontwikkelingen de voorzieningen én ruimte voor werk dicht bij huis zijn. Met het principe 'ruim baan geven aan lopen, fietsen en OV' dragen we bij aan het terugdringen van de vervoersarmoede. Deze laatste twee principes zorgen ervoor dat voor de bewoners in veel meer wijken ook de gezondheid en de arbeidsparticipatie erop vooruit kunnen gaan.

2.1.3 De focus leggen op preventie en de jonge generaties

Een onmisbare schakel in het voorkomen van meer kansenongelijkheid is de focus op preventie en de jonge generaties. Dit is ook een van de centrale uitgangspunten in de Maatschappelijke visie. Een belangrijk middel is het aanbieden van goed onderwijs, zowel op jonge leeftijd als voor jongeren. Daarbij moeten we het mogelijk maken om je leven lang te blijven leren. In de ruimtelijke vertaling ligt de focus op scholen die als multifunctionele wijkcentra de buurten versterken. Met aandacht voor ontmoeting, leren en gezondheid. Als een hart van de wijk vinden we een schoolgebouw in combinatie met andere voorziening wenselijk. Denk aan een IKC (integraal kind centrum), huisartsenpost en ruimte voor cultuur, sport en spel voor verschillende generaties.

Meer en betere voorzieningen

De kwalitatieve verstedelijking in Zaanstad biedt kansen om meer en betere voorzieningen in de buurten te realiseren. Dat geldt bijvoorbeeld ook in en om Poelenburg en Peldersveld waar nu zeven van de slechtere Zaanse scholen staan. Hier ligt een grote kans om de scholen een kwaliteitsimpuls te geven door gecombineerde voorzieningen in de nabijheid van scholen.

Bij de bouw van een nieuwe school waar nieuwe woningen komen, heeft het de voorkeur te zorgen dat de school er staat als de woningen worden opgeleverd. Het heeft onze voorkeur om nieuwe scholen eerder te openen dan dat de nieuwbouwwoningen gereed zijn. Zo kunnen zowel de huidige als de toekomstige bewoners van het begin af aan elkaar ontmoeten en gezamenlijk profiteren van de nieuwe voorzieningen in de wijk.

Meer ontmoeting door deelname aan sport en cultuur verhoogt het welzijn, de brede welvaart en de kansengelijkheid. Daar moeten we rekening mee houden bij het ontwerpen van gebouwen en zeker ook van de openbare ruimte. Hiervoor wordt een ontwerpaanpak in de geest van de principes uit deze Omgevingsvisie opgesteld.

2.1.4 Kansen creëren voor de hele gemeente door samenspel met andere Sleutels uit de Omgevingsvisie

Door wonen, voorzieningen en werken meer met elkaar te verweven zoals beschreven in [Sleutel 6 'Productieve Wijken'](#), ontstaat een nieuwe dynamiek. Je komt elkaar sneller tegen en verschillen worden makkelijker overbrugd en vanzelfsprekender. In meer diverse wijken zullen kinderen van hoger opgeleide ouders minder snel buiten de wijk naar school gaan, zeker als we zorgen voor aantrekkelijke scholen, op goed zichtbare en bereikbare plekken. Door meer diversiteit in de schoolpopulatie nemen de risico's op onderwijsachterstanden af.

Oude en nieuwe stad verbinden

In de komende decennia wordt onder andere het Thorbeckegebied complementair aan Zaandam Oost ontwikkeld. Een uitgekiend programma van woningen, voorzieningen en werk sluit aan bij de voorraad in Oost en de woningvraag. Daardoor ontstaat uitwisseling tussen de bestaande en de nieuwe stad in het Verbinding deel van de te om te vormen Achtersluispolder.

De aanleg van een hoogwaardige vervoersverbinding met meerdere haltes, [Sleutel 8 'HOV cruciale drager voor verbinding en ontwikkeling'](#), brengt de werkgelegenheid in Amsterdam en de regio voor de bewoners van bestaande en nieuwe wijken dichterbij. Dit geldt ook voor het centrum van Zaandam met zijn stedelijke voorzieningen. De noodzaak voor de mobiliteitstransitie en de inzet op meer openbaar vervoer dragen bij aan meer arbeidsparticipatie. Maar ook aan een beter vestigingsklimaat in Oost en meer kansengelijkheid door het terugdringen van mobiliteitsarmoede.

2.2 Strategische opgave verstedelijking

Groeien met kwaliteit

Kwaliteit gaat over hoe de inrichting van de fysieke leefomgeving vorm krijgt, hoe we met elkaar samenwonen, werken en leven. Dat alles in een evenwichtige, leefbare maar ook prikkelende balans tussen rust, ruis en rumoer. We willen dat je aangenaam en betaalbaar, duurzaam, gezond en veilig kunt wonen in aantrekkelijke en sociaal diverse wijken. Op een plek waar je minder lang op weg bent naar je werk. Met een goede school voor je kinderen en andere dagelijkse voorzieningen op maximaal 15 minuten afstand. En met een attractief stadshart, waar je ontspanning en vertier kunt vinden. De vijf principes geven invulling aan het begrip kwaliteit van de leefomgeving.

Volkshuisvesting

De vraag naar woonruimte in Zaanstad is in de laatste jaren flink toegenomen en de wachttijden worden langer. Op dit moment is de wachttijd voor een sociale huurwoning voor starters meer dan elf jaar. In Noord-Holland heeft alleen Amsterdam een hoger woningtekort^{vi}. Daarom is in de laatste jaren fors ingezet op woningbouw. We richten ons op de realisatie van 16.000 nieuwe woningen, aldus het coalitieakkoord 2022-2026 'Slagen maken'. Enerzijds om in te spelen op de huisvestingopgave en woningnood. Anderzijds gaat bouwen hand in hand met meer kwaliteit toevoegen aan de gemeente en voor de bestaande bewoners. De strategische opgave verstedelijking heeft veel overlap met alle andere strategische opgaven.

Bouwen in de bestaande wijken

De Zaanse bevolking groeit tot 2040 naar verwachting tot boven de 200.000 inwoners. We kiezen voor binnenstedelijke groei en niet voor grootschalige stadsuitbreiding in het landelijke gebied om de waardevolle natuur, haar biodiversiteit en haar ecosystemen te beschermen. Met verstedelijking bouwen we aan de gemeente van de toekomst. Hierbij maken we gebruik van de bestaande kernkwaliteiten van de wijken, en waar

mogelijk voegen we kwaliteit toe aan het wonen, werken en leven in deze wijken. Nieuwe ontwikkelingen worden van meet af aan ingepast in het bestaande stedelijke netwerk. Zo kunnen ook de bestaande buurten meeliften op de versterking van wat wij waarderen aan onze eigen buurten.

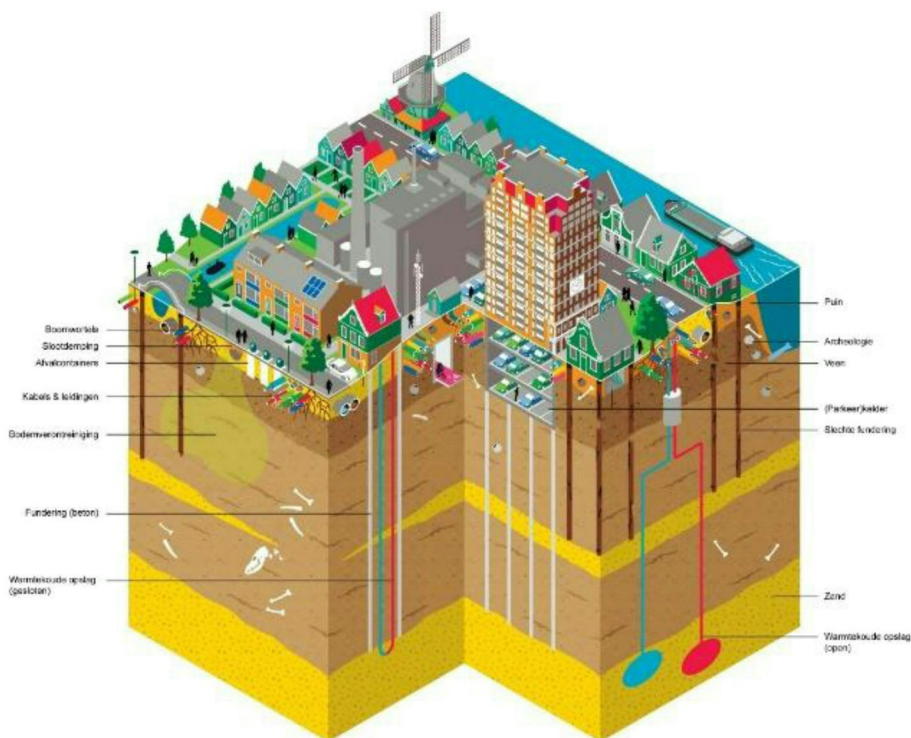
Bodem en ondergrond als basis

Binnenstedelijk bouwen betekent dat elke ontwikkeling een verleden met zich meeneemt. Daarmee kunnen we de Zaanse identiteit versterken, maar het kan ook een extra opgave betekenen. De eeuwenoude activiteiten hebben ook archeologisch belangrijke sporen en vondsten in de bodem achtergelaten, die van groot belang zijn voor het onderzoek naar de geschiedenis van Zaanstad. Daarnaast is de Zaanse bodem op veel plekken verontreinigd, vanwege eeuwenlange bewoning, industriële activiteit en ophoging van de zakkende veenbodem. Daar ondervinden we nu de gevolgen van. De verontreinigde grond brengt gezondheidsrisico's met zich mee waar we rekening mee moeten houden. Het beperkt daarbij de mogelijkheden die het bodem en watersysteem biedt voor ruimtelijke ontwikkeling. Dit geldt ook voor het meervoudig gebruik van de ondergrond voor kabels en leidingen, bomen, containers, warmte en koudeopslag en dergelijke. Aangezien veel van de bovengrondse

ontwikkelingen direct consequenties hebben op de ondergrond en andersom, moeten bodemverontreiniging en archeologie bij iedere gebiedsontwikkeling een plek krijgen.

De bodem en ondergrond worden al jaren gebruikt voor bovenstaande functies. Een gezonde en vitale bodem is ook de basis voor het planten- en dierenleven in de gemeente. De samenhang van het gebruik van de ondergrond is echter nog onvoldoende in kaart gebracht. We merken dat de ruimte ook onder de grond schaars wordt. Er is meer onderzoek en regie nodig om te kunnen bepalen waar we de ruimte in de bodem voor inzetten (zie 5.3). De groei van de gemeente met woningen, groen en water vraagt ook ondergrondse ruimte. Net als extra riolering en de extra vraag naar drinkwater, elektriciteit en warmte die daarbij horen. Een eerste stap is het maken van kaarten die inzicht geven in de drukte in de ondergrond.¹ Op basis van onderzoek wordt duidelijk of er bijsturing nodig is op het gebied van de ruimtelijke ordening en reservering van ruimte voor toekomstige ruimteclaims.

Binnenstedelijke groei betekent dat we meer huishoudens en andere gebouwen aansluiten op de drinkwatervoorziening en riolering. Als gemeente zijn we verantwoordelijk voor het verzamelen en verplaatsen van afvalwater. Het afvalwater uit het riool gaat naar de rioolzuiveringsinstallaties van hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK). Dit vraagt ook om ondergrondse ruimte. De zuivering, die centraal of decentraal kan plaatsvinden, vraagt ook bovengronds om ruimte. We werken met partners als het hoogheemraadschap en Rijkswaterstaat aan het riool en investeren hierin. In de loop van 2023 wordt een nieuw Water Rioleringsprogramma opgesteld.

Vereenvoudigde visualisatie van verstedelijkt Zaanstad boven- en ondergronds

¹ Kamerbrief Water en Bodem sturend van [redacted] J, d.d. 25 november 2022. Omgevingsvisie Provincie Noord-Holland en Europese bodemstrategie

2.2.1 Realiseren van een gedifferentieerd aanbod voor wonen en werken met adequate voorzieningen

Gedifferentieerd wonen

Door meer variatie en differentiatie in woningtypen en prijsklassen kunnen ouderen in hun wijk blijven wonen en jongere bewoners een 'wooncarrière' maken waardoor sociale structuren en rolmodellen voor de wijk behouden blijven. Bouwen leidt daarmee tot een betere doorstroming. Andere woonconcepten, bijvoorbeeld met meer gedeelde faciliteiten en/of gecombineerd met werkruimten en buurtvoorzieningen, kunnen helpen om beter in te spelen op de vraag van huidige en toekomstige bewoners. Meer diversiteit aan woningen draagt bovendien bij aan een meer gemengde bevolkingssamenstelling: naar leeftijd, opleidingsniveau, gezinssamenstelling, cultuur en leefstijl.

Adequate voorzieningen komen nabij

Prettig wonen vraagt ook om voorzieningen in de directe omgeving. Uitgangspunt daarbij is dat de meeste dagelijkse voorzieningen, zoals winkels, eerstelijnszorg, basisscholen, speelplekken, in principe binnen maximaal 15 minuten fietsend te bereiken zijn. De gewenste grootte van voorzieningen in een groeiende gemeente (ruimteclaim) is vastgelegd in het Maatschappelijk Voorzieningenmodel. Soms is een voorziening gemeente breed van belang, zoals extra voortgezet onderwijs, waarvoor we zoeken naar de meest geschikte locatie.

Productieve wijken

In bestaande woonwijken met alléén woningen, wordt ruimte voor werk toegevoegd. Hiermee vergroten we de levendigheid van de wijk. Het draagt ook bij aan de mobiliteitstransitie omdat het reizen tussen thuis en werk minder nodig maakt. [Sleutel 6 'Productieve Wijken](#) als motor voor de Zaanse woonwerkstad' beschrijft dat er in nieuwe ontwikkelingen ruimte voor werk komt. De soms wat sleets geraakte wijkwinkelcentra krijgen een upgrade tot Vitale Wijkvoorzieningencentra en kunnen zo bijdragen aan meer woonkwaliteit. Ook kan hier passende woonruimte voor ouderen en voor jongeren komen. Uit de consultatie en de woonzorg-opgave weten we dat daar een tekort aan is. Het wijkcentrum wordt 'bruisender' door combinaties met werk, bijvoorbeeld in de vorm van betaalbare werkplaatsen en co-working spaces.

2.2.2 Verstedelijking aangrijpen voor de duurzame en leefbare woonomgeving

Toevoegen van groen en ruimte maken voor klimaatadaptatie

Verstedelijking gaat niet ten koste van groene, met volgroeide bomen voorziene openbare ruimte. Verstedelijking met kwaliteit leidt juist tot investeringen die het mogelijk maken dat we de openbare ruimte aantrekkelijker, groener en klimaatadaptief inrichten en beter kunnen onderhouden. We gebruiken de overmaat van anonieme openbare ruimte zoals parkeerterreinen, machinaal onderhouden grasvelden en te brede straatprofielen zonder duurzame waarde. Het teveel aan anonieme openbare ruimte wordt minder en zorgt voor intensiever gebruik van de nieuw ingerichte multifunctionele openbare ruimte. Zo ontstaat er ruimte voor spelen, ontmoeten en bewegen. En ook voor piekwaterberging en meer groen voor biodiversiteit en verkoeling in de gemeente. Deze herinrichting speelt zowel boven als ook onder de grond.

Door innovatie bijdragen aan de energietransitie

De energietransitie is één van onze grootste fysieke én maatschappelijke opgaven. Daarom moet de verstedelijking tot zo min mogelijk extra energieverbruik leiden. Dat kan door goede isolatie, ook voor de bestaande woningen, de samenwerking met nabije bedrijvigheid zoeken en lokale bronnen zoals aquathermie te benutten. Waar mogelijk zal nieuwe bebouwing energiepositief moeten worden gerealiseerd.

2.2.3 Zaanstad beter bereikbaar maken en onderling verbonden

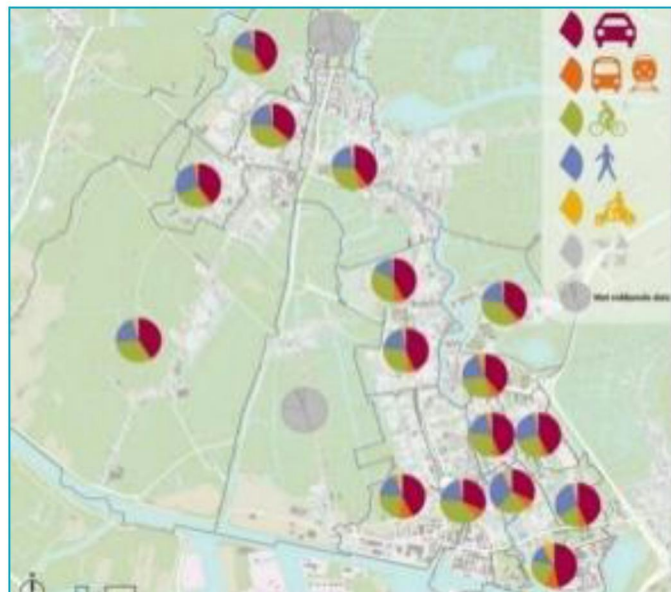
De extra vervoersbewegingen opvangen door mobiliteitstransitie

Meer inwoners betekent fors meer verplaatsingen, zowel binnen Zaanstad als in verbinding met de regio. Groei van de gemeente is ook dé kans voor een nieuwe balans tussen de vervoerwijzen. Dat vraagt tussen nu en 2040 om een mobiliteitstransitie naar meer gebruik van fiets en openbaar vervoer, elektrisch rijden, deelmobiliteit en efficiënte logistiek. Bereikbaarheid via diverse modaliteiten moet daarom op orde zijn, wanneer nieuwe verstedelijkingsgebieden worden toegevoegd. We zetten daarbij in op lopen, fietsen en ov.

Ruim baan voor een andere verdeling fiets, lopen en Hoogwaardig Openbaar Vervoer

In het Zaans Mobiliteitsplan is de 'Zaanse Ladder' een belangrijk fundament voor onze toekomstige fiets- en OV-bereikbaarheid: twee stevige HOV (Hoogwaardig Openbaar Vervoer)-assen van noord naar zuid, die onderling verbonden zijn door strategisch gelegen oost-west verbindingen. Het spoor vormt één van de staanders. Aan de oostkant van Zaandam komt een tweede onmisbare staander, in de vorm van een snelle en frequente HOV-verbinding tussen Amsterdam Noord, de Achtersluispolder, Centrum-Oost en het stationsgebied Kogerveld. Hiermee kan bovendien de hoofdwegstructuur aan de zuidkant van de stad worden ontlast en wordt de regio

(nog) beter bereikbaar.^{vii} We willen een fijnmazige verbinding met zowel de treinstations in het westen als de nieuwe haltes van de HOV ZaanIJ in het oosten. Dit is een onlosmakelijk onderdeel van deze 'grote infra' en zorgt voor comfortabele bereikbaarheid te fiets en te voet. Dit alles gecombineerd kan een écht, aantrekkelijk alternatief voor de auto zijn en leiden tot een andere verdeling van vervoerwijzen.

Mobiliteitstransitie creëert ontwikkelruimte voor verstedelijking

Een van de huidige urgenties is dat onze hoofdwegen nu al vaak druk zijn. Gebruik, vorm en functie van het wegennetwerk moeten beter in balans komen. De realisatie van de A8-A9 (sleutel 10) betekent een verschuiving van het autoverkeer vanuit de kernen naar de randen ('van binnen naar buiten'). Sleutel 11 'N203 wordt een stadslaan met integrale programma's' zorgt voor een passend snelheidslimiet en biedt ontwikkelruimte voor programma's die een bijdrage leveren aan de aangrenzende wijken. Dat geldt ook voor de ontwikkelingen bij het Thorbeckegebied (sleutel 7).

Met parkeerregime op de toekomst richten

In de verstedelijkte gebieden parkeren bezoekers en werknemers in parkeergarages en voorkomen we door middel van parkeerregulering uitwijkgedrag naar de directe omgeving. Parkeerregulering kan bewoners stimuleren om naar andere vervoerwijzen over te stappen. Dit zorgt ervoor dat de groeiende gemeente bereikbaar blijft en creëert ruimte voor lopen, fietsen en de nodige klimaatadaptatie in de openbare ruimte. Dat betekent dat voor wonen nabij een OV-knooppunt (stations Zaandam, Zaanse Schans, Wormerveer en Kogerveld) en in hoogstedelijk gebied (zoals Poelenburg & Peldersveld, Hembrugterrein, Thorbeckezone, Zuiderhout Noord) een andere parkeernorm geldt dan in andere delen van de gemeente.

Tegengaan van verkeer dat geen eind of herkomstbestemming heeft in Zaanstad

In de toekomst moet verkeer zonder herkomst of eindbestemming in Zaanstad zo veel mogelijk worden gemedend op de Zaanse wegen. We willen dat dit verkeer meer wordt afgewikkeld via snel- en autowegen.

2.2.4 Aanvullende locaties voor toekomstige verstedelijking

De strategische opgave Verstedelijking vindt tot 2040 deels al in het kader van MAAK.Zaanstad plaats in de gemeente. Aanvullend schetst de Omgevingsvisie een aantal locaties.

Oost

Het naoorlogs *Oost* met gunstige ligging en ruimtelijke structuur biedt mogelijkheden voor extra verstedelijking. Hier kan ruimtelijk investeren maatschappelijk rendement voor de hele gemeente opleveren. Verstedelijking is een middel om de in het PACT Poelenburg Peldersveld afgesproken doelstellingen te realiseren. Dat geldt in het bijzonder voor gebieden in de nabijheid van de toekomstige HOV-haltes en bijvoorbeeld de centraal gelegen en goed bereikbare Kleurenbuurt.

Midden

Meer verstedelijking in Midden is mogelijk bij station Zaanse Schans en op termijn station Koog a/d Zaan. Hierbij gaat het om aanvullen met ontbrekende woningtypes en voorzieningen met daarbij volop ruimte voor economische activiteiten. Ten zuiden van station Zaandam ligt het (deels voormalige) bedrijventerrein Zuiderhout-Noord. We streven naar een betere verbinding tussen de twee gebieden. Het ligt op loopafstand van het intercity station, winkels, voorzieningen én de Zaan. Het heeft een monumentaal industrieel karakter (Bruynzeelhallen).

Noord

In Noord is er ruimte voor verstedelijking bij de stations Wormerveer en Krommenie-Assendelft. Wat betreft de huidige industriële locaties langs de Zaan komt het terrein van Bunge Loders Croklaan in Wormerveer mogelijk vrij. Op meerdere plekken kan het toevoegen van bebouwing in combinatie met

kwalitatieve groene ruimte ervoor zorgen dat anonieme verbindingswegen meer het karakter krijgen van stadsstraten. Op deze manier worden dorpen en wijken fysiek én mentaal sterker met elkaar verbonden. Belangrijk bij deze ontwikkelingen is dat de bereikbaarheid met het OV en de auto bij nieuwe ontwikkelingen goed wordt onderzocht. In Noord is zo'n ontwikkeling mogelijk langs de Provincialeweg N203.

2.3 Strategische opgave Duurzaamheid

Bouwen aan een klimaatneutrale, circulaire gemeente met een gezonde en toekomstbestendige omgeving

We staan voor de opgave om onze gemeente duurzaam te verstedelijken en toekomstbestendig in te richten. Het gaat daarbij om een klimaatadaptatieve en gezonde groene leefomgeving. We moeten structureel een verandering inzetten naar een klimaatneutrale en circulaire gemeente, met hernieuwbare energie en waarin afval wordt vermeden en grondstoffen zo lang mogelijk in de kringloop worden gehouden. Deze noodzakelijke maatregelen vragen om ruimte boven én onder de grond.

2.3.1 De leefomgeving groen en gezond inrichten, voorbereid op een veranderend klimaat

Zaanstad wil voorbereid zijn op het klimaat dat verandert. Daarvoor is een veerkrachtige groen- en waterstructuur nodig en voldoende biodiversiteit. We werken aan een gezonde leefomgeving voor mensen, dieren, bomen en planten. Een omgeving die klimaatadaptatief is ingericht op wateroverlast, een hoger overstromingsrisico (zie strategische opgave Veiligheid), hitte en droogte.

Wateroverlast, hittestress en droogte

We hanteren het principe dat regenwater moet worden opgevangen op de plek waar het valt. Vooral in de vooroorlogse wijken kan bij extreme buien het water nu niet of nauwelijks worden afgevoerd. Het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie geeft richting en sturing aan de ambitie om de leefomgeving aan te passen en voor te bereiden op het veranderende klimaat. Het Zaanse polderlandschap speelt een rol in de afvoer van regenwater uit de stad, maar is geen oplossing voor de piekbui. Er valt in korte tijd zo veel water dat dit niet afgevoerd kan worden.

Bomen spelen een belangrijke rol bij het inrichten van een klimaatbestendige omgeving als het gaat om vermindering van hittestress. Ze verkoelen de leefomgeving door verdamping en door schaduw. Dat heeft grote impact op de leefbaarheid, gezondheid en economie in de gemeente. Met het principe 'groen voor grijs' maken we de bodem bovendien weer open. Dit vermindert wateroverlast en droogte en bevordert een gezonde bodem. We gaan daarom de gemeente vergroenen. Het (Uitvoeringsprogramma) Groen- en Waterplan en het bomenbeleidsplan 2020-2050 geven hier al richting aan.

In het Ontwerp Aanpak Openbare Ruimte wordt concreter welke mogelijkheden hier voor zijn en welke keuzes in ruimtegebruik moeten worden gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan het anders inrichten van de ruimte voor parkeren.

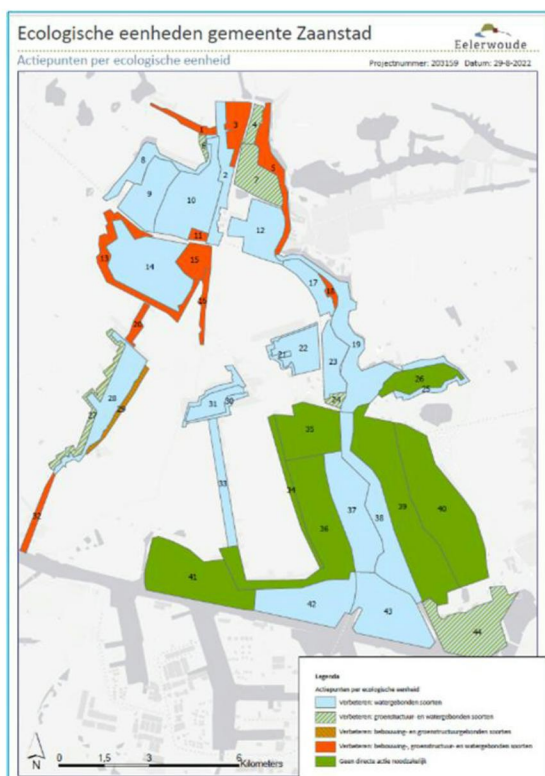
Ook weidedieren ondervinden hinder door een veranderend klimaat, met name bij langdurig hoge temperaturen. Het bieden van schuilmogelijkheden in gemeentelijke beleid is daarom gewenst. Nu al is het mogelijk om in de weide gebruik te maken van bomen en andere gewassen en ook van mobiele, tijdelijke units om deze dieren te behoeden voor hittestress. Voor de realisatie van de meer vaste schuilmogelijkheden (bouwwerken) in het landelijk gebied sluiten we aan bij het provinciaal beleid.

De leefomgeving gezond en natuurinclusief inrichten

De biodiversiteit staat wereldwijd onder druk, steeds meer soorten worden in hun voortbestaan bedreigd. Zaanstad wil een natuurinclusieve gemeente worden, waarbij planten- en diersoorten hier een volwaardig onderdeel van uitmaken. Een gezonde en veerkrachtige biodiversiteit is belangrijk voor de gezondheid van mensen en de voedselzekerheid. Met een te lage biodiversiteit nemen plagen en ziektes exponentieel toe en dat leidt tot onbalans in de ecosystemen. Dit zorgt bijvoorbeeld voor gezondheidsrisico's zoals ziektes, mislukken van oogsten, bezwijken van groenvoorziening in de gemeente en ontoelaatbare waterkwaliteit.

Door neerdalende stikstof uit landbouw, industrie en verkeer neemt de biodiversiteit af. Veenoxidatie in het buitengebied draagt bij aan de CO₂-uitstoot en de afname van de biodiversiteit in het oppervlaktewater. Het nationale Klimaatakkoord heeft als centraal doel: het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Ook voor de agrarische sector is een doelstelling opgenomen.

Er zijn dus veranderingen nodig. De visie (inclusief uitvoeringsprogramma) 'Aanpak Biodiversiteit' geeft richting en sturing aan deze ambitie. Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie en het Bomenbeleidsplan zetten onder andere in op het vergroenen van de gemeente. Het aangepaste maaibeleid geeft verdere invulling aan het vergroten van de biodiversiteit. In de overkoepelende visie 'Aanpak Biodiversiteit' werken we uit hoe we de biodiversiteit van Zaanstad kunnen behouden en bevorderen.

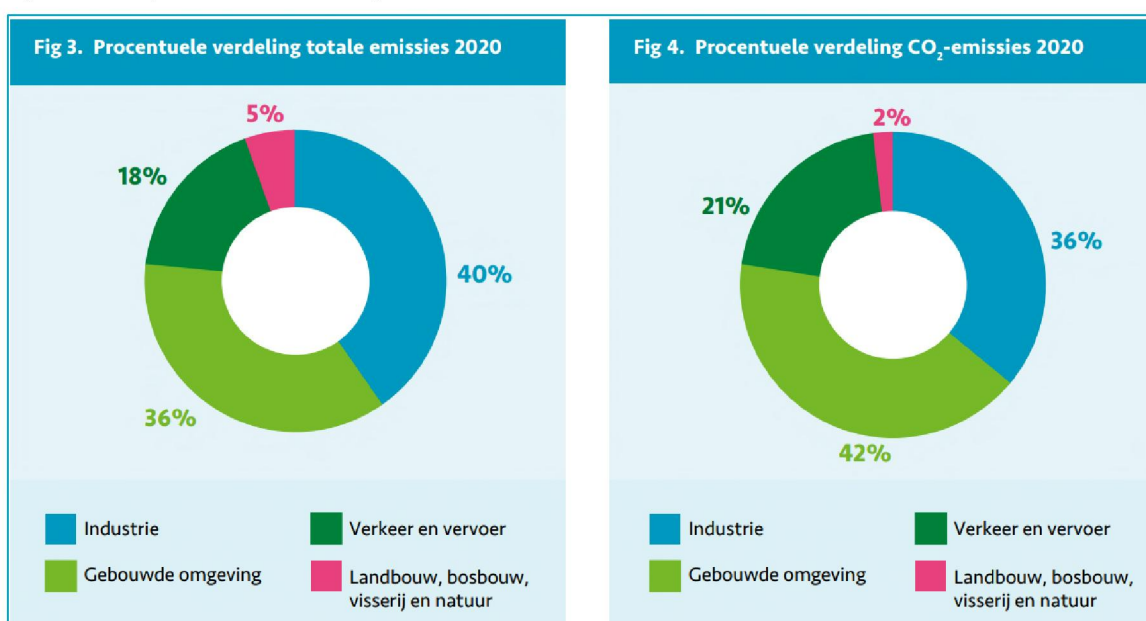
Met de invoering van het puntensysteem voor natuurinclusief bouwen geven we natuurinclusiviteit een volwaardige plek in nieuwbouwprojecten en de herinrichting van de openbare ruimte. Het meetnet biodiversiteit zorgt voor een jaarlijks inzicht van de staat van de biodiversiteit. Met een nieuwe kaart van de ecologische eenheden die elke vijf jaar wordt geactualiseerd, zien we of de inspanningen het gewenste effect opleveren en waar verbeteringen mogelijk zijn^{viii}.

Blauwgroene verbindingen, het terugdringen van de stikstof depositie en een goede waterkwaliteit zijn van cruciaal belang voor het vergroten van de biodiversiteit. Er ligt een belangrijke rol voor de agrarische sector in het natuurinclusief beheer en onderhoud van het gewenste, open landschap. Daarbij passen ook economische, recreatieve activiteiten die de beleving, het begrijpen en de waardering van het natuurlijke ecosysteem bevorderen.

Een aantrekkelijk netwerk van fiets- en wandelpaden en een waternetwerk in het buitengebied, is van belang voor de gezondheid van onze inwoners. Deze zorgen voor ontspanning, beweging, rust en ruimte. We bevorderen zoveel mogelijk elektrische pleziervaart in verband met verstoring natuur, geluidsoverlast en duurzame energie.

2.3.2 Ruimte maken voor de energietransitie en klimaatneutraal worden

Zaanstad heeft de ambitie om tussen 2030 en 2040 klimaatneutraal te zijn. Dit houdt in dat we geen negatief effect meer op het klimaat hebben door netto geen broeikasgassen uit te stoten. We bereiken dit door maximale reductie van de uitstoot van Zaanstad. Daarbij zetten we in op het opwekken van hernieuwbare energie, extra boomaanplant en natuurherstel. Behalve CO₂-uitstoot, stoten de industrie en bedrijvigheid ook andere broeikasgassen uit, zoals F-gassen, methaan en stikstof (CO₂-equivalenten). Klimaatneutraal gaat dus verder dan CO₂-neutraal.

Bron: [Zaans klimaatakkoord 2022](#)

De vraag naar energie en vooral elektriciteit neemt de komende jaren toe, door de groei van het aantal inwoners en door elektrificatie. Met een netwerk dat al overbelast is vraagt dat om meer ruimte, dikkere kabels, meer stations, warmtenetten en lokale en innovatieve oplossingen.

Energie besparen door isolatie en procesinnovatie

Op weg naar een inclusieve energietransitie zetten we in op energiebesparing. Dit doen we in de bestaande bebouwing en bij energielevering bij nieuwe ontwikkelingen. Samen met particuliere huiseigenaren en woningcorporaties willen we energiearmoede voorkomen en verhelpen door betere woningisolatie. Bedrijven kunnen door aanpassingen van gebouwen en procesinnovatie besparen op energie. De energievraag van woningen en bedrijven gaat in toenemende mate ook om een koeltevraag. Goed geïsoleerde gebouwen laten warmtestraling binnen en houden die binnen vast, ook in de hete zomer. Bij het na-isoleren van bestaande woningen, bij nieuwbouw en bij aanpassingen van bedrijfsgebouwen sturen we op het nemen van maatregelen voor passieve koeling, zoals bouwkundige zonwering en groene gevels en daken.

Opwekken hernieuwbare energie met wind, zon en warmte

In de komende jaren gaan we binnen de gemeentegrenzen meer wind- en zonne-energie produceren en gebruik maken van warmte als energiebron. Ook waterstof komt als energiebron in beeld, zowel voor de procesindustrie (chemie), zware mobiliteit (scheepvaart, vliegen) en zware industrie. Waterstof speelt ook een rol als brandstof bij de back-up in de elektriciteitsproductie. De Zaanse industrie heeft aangegeven over te willen stappen op elektriciteit en regionaal geproduceerde waterstof. Daar is aanleg van een nieuwe infrastructuur voor nodig en dus ruimte ondergronds en bovengronds.

In de Regionale Energie Strategie (RES 1.0) van Noord-Holland Zuid zet de regio Zaanstreek Waterland in op zon op daken van bedrijven en boven parkeerplaatsen of nog niet in gebruik genomen gronden van bedrijventerreinen. Het opwekken van zonne-energie op daken gaat goed in combinatie met het plaatsen van meer groene daken; zonnepanelen werken beter op een 'groen' dak. Daarnaast is ter hoogte van het Noordzeekanaalgebied een zoekgebied voor zon- en windenergie aangewezen. Duurzame energieopwekking moet zoveel mogelijk gecombineerd worden met andere opgaven zoals biodiversiteit, waterhuishouding, recreatie of natuurontwikkeling. Onderzocht moet worden hoe nieuwe projecten de landschappelijke en natuurwaarde van het gebied kunnen verbeteren en negatieve effecten op natuur, omgeving en gezondheid gecompenseerd of verminderd kunnen worden.

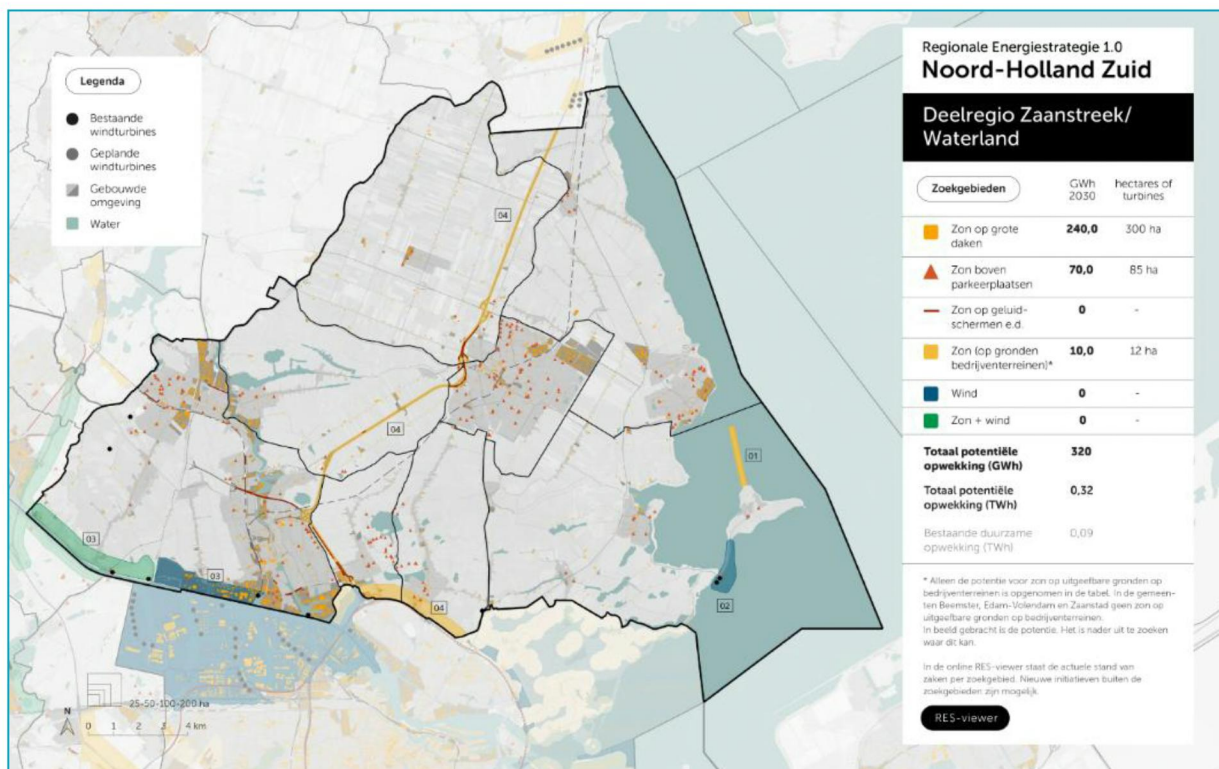
Momenteel zijn in de wijken Saendelft-Oost en Zaandam-Oost warmtenetten aangelegd en wordt op steeds meer locaties gebruik gemaakt van bodemenergiesystemen zoals Warmte-Koude Opslag (WKO). Duurzame opwekking van warmte vindt in de toekomst meer decentraal en op verschillende locaties plaats, deels door collectieve warmte oplossingen en deels door individuele (bodem of lucht) warmtepompen.

Voor collectieve warmte oplossingen zijn aquathermie uit oppervlaktewater, riothermie uit afvalwater, restwarmte uit de industrie en open en gesloten bodemenergie (diepte tussen ca 50 en 200 m) mogelijke bronnen. Voor energie uit de zeer diepe ondergrond (geothermie van 1500m en dieper) lijkt Zaanstad nu niet geschikt. Dit in tegenstelling tot open en gesloten bodemenergiesystemen waar de ondergrond van Zaanstad juist wel geschikt voor is.

Ruimte maken voor de elektrische en warmte-infrastructuur

De groei van het aantal huishoudens leidt tot meer energieverbruik. Voor onze mobiliteit vindt een verschuiving plaats van fossiele brandstoffen naar elektriciteit, dit vraagt om een laadinfrastructuur. Het stroomnet is overvol. Uit studies blijkt dat de netbelasting in onze regio toeneemt, waardoor zowel de kabels als het aantal stations moet worden uitgebreid.

Met netbeheerders en andere partners zoeken we manieren om de bestaande energie infrastructuur te versterken en uit te breiden. De druk op de (ondergrondse) ruimte neemt toe, omdat de gemeente ook moet worden ingericht op andere, meer zelfvoorzienende energieopwekking met warmtenetten, zon- en windenergie. De hiervoor benodigde infrastructuur - bron en buis - moet in z'n geheel nog ontwikkeld worden. Voor de opslag van energie en warmte moet worden gezocht naar ruimte. Denk hierbij aan buurtbatterijen in bewoonde gebieden of batterijparken. Hiervoor is verder onderzoek nodig.

Bron: RES 1.0 Noord-Holland Zuid

De transitie naar duurzame energie is zowel een lokale als regionale opgave die de komende periode ruimte gaat vragen zonder dat nu al de ruimtelijke impact geheel is te overzien. We weten nog niet precies hoeveel ruimte de energietransitie zal vragen. In deze overgangperiode werken we met de best beschikbare technieken. We zetten in op innovatie die in de toekomst betere technieken brengt. We zijn ons daarbij bewust dat sommige maatregelen tijdelijk kunnen zijn. Maar ook langdurige ontwikkelprocessen van bedrijventerreinen bieden mogelijkheden voor de tijdelijke opwek (15-25 jaar) voor duurzame energie. Lokale opwek in of aan nieuwbouw is een manier om de infrastructuur te ontlasten door de opwek bij de vraag te realiseren. Door nieuwbouw energie leverend te maken, draagt nieuwbouw ook bij aan de energievoorziening van de bestaande bebouwing.

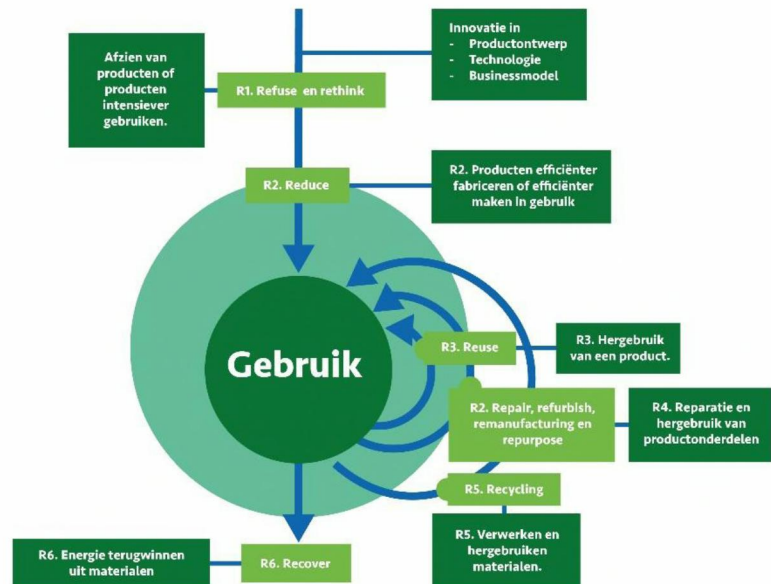
2.3.3 Ruimte maken voor Zaanstad als circulaire gemeente zonder afval en vervuiling

De transitie naar een circulaire gemeente betekent dat grondstoffen en materialen hun waarde behouden en zo veel mogelijk worden hergebruikt. Er wordt gebruik gemaakt van hernieuwbare grondstoffen en energiebronnen. Afval en vervuiling wordt voorkomen. Zo putten we de bronnen van de aarde niet uit en houden we rekening met de behoeften van toekomstige generaties. Dit draagt ook veel bij aan de reductie van de uitstoot van CO₂.

Het gros van het afval in de gemeente komt van de bedrijven. Naast de transitie naar een CO₂-neutrale industrie zal de industrie in 2050 ook circulair moeten zijn. Bedrijven kunnen (rest)stromen van elkaar en uit de regio benutten. Door materialen- en logistieke hubs op bedrijfsterrinen en in transformatiegebieden kunnen goederenstromen uitgewisseld en overgeslagen worden op klein en schoon vervoer richting de binnenstad. Hiermee wordt de gemeente schoner en beter bereikbaar. Materialenhubs zorgen voor tijdelijke opslag van bouwmaterialen en grondstoffen waardoor nieuwe

vormen van samenwerking tussen lokale ondernemers kunnen ontstaan om deze materialen en grondstoffen hoogwaardig in te zetten voor hergebruik. Hier ligt in de toekomst een flinke ruimteclaim, het liefst regelen we levering en afname over het water.

Circulair bouwen betreft het ontwerp, de bouw en de renovatie van woningen, gebouwen en de openbare ruimte, inclusief de ondergrond. Daarbij gaat het om materiaalgebruik met weinig milieudruk en een lange levensduur, maar ook om adaptief en demontabel te bouwen, om wisselende functies door te tijd te kunnen ondersteunen en materialen in de kringloop te houden. We bouwen steeds meer met biobased materialen en met secundaire bouwmaterialen die vrijkomen bij sloop en renovatie. Hierdoor wordt afval en CO₂-uitstoot vermeden. In 2021 heeft Zaanstad het MRA Uitvoeringsconvenant Houtbouw ondertekend. Met deze samenwerking (Green Deal) stimuleert de gemeente de bouw van woningen met hout en andere biobased materialen. Het doel is om vanaf 2025 minstens 20% van alle nieuwe woningen (constructief) met hout te ontwikkelen. De verduurzaming van de betonketen en het hergebruik van beton zijn de doelen van het Beton Akkoord dat Zaanstad mede heeft ondertekend samen met bedrijven en medeoverheden in Nederland.

Op het gebied van afvalinzameling worden we geconfronteerd met steeds minder ruimte voor containers en passen afvalwagens vaak maar net door de smalle straten. In de toekomst moeten we hiermee rekening houden door ruimte te reserveren voor milieupleinen en -straten. Bronscheiding blijft belangrijk en zal ook in de openbare ruimte gefaciliteerd moeten worden.

2.3.4 Verbeteren van het milieu

Het verbeteren van het milieu draagt bij aan de gezonde, veilige en duurzame leefomgeving. Schone lucht is van groot belang voor de gezondheid. Vooral ouderen, kinderen en mensen met een hartziekte of longaandoening zijn extra gevoelig voor vervuilende stoffen in de lucht en krijgen sneller gezondheidsklachten. De luchtkwaliteit in Zaanstad is de afgelopen 10 jaar verbeterd. Dat komt o.a. doordat het verkeer steeds schoner wordt. De luchtkwaliteit in Zaanstad voldoet overal aan de wettelijk normen en we voldoen steeds beter aan de (oude) WHO-normen. Zaanstad heeft het Actieplan Luchtkwaliteit 2021-2030 opgesteld waarin 30 maatregelen zijn opgenomen om de luchtkwaliteit te verbeteren.

Op het gebied van geluid ondervinden vooral Zaanstad Noord en de dorpslinten van Assendelft en Westzaan hinder van Schiphol. We pleiten voor een stop op nachtvluchten. Dat helpt om uitstoot van gassen en geluidsoverlast terug te brengen en bevordert daarmee de gezondheid voor omwonenden.

Gezond leven betekent geen onaanvaardbare overlast of risico's van geluid, fijnstof, geur, trillingen en slagschaduw, van o.a. verkeer, bedrijven vliegtuigen of windmolens. In transformatiegebieden zullen bedrijven met hogere milieucriteria op termijn moeten verduurzamen, worden verplaatst of worden "ingepakt" als ervoor gekozen wordt om in deze gebieden woningen te bouwen.

De Zaanse bodem is op veel plekken vervuild. De Zaanstreek is een van de oudste industriegebieden ter wereld. Die eeuwen van activiteit hebben hun sporen nagelaten in de bodem. De ernst van de bodemvervuiling verschilt. Bij onderzoeken of werkzaamheden in de bodem is er een kans dat we vervuiling vinden. Soms is er daarbij sprake van risico's voor de gezondheid, dan moet de grond schoongemaakt worden. We kiezen steeds meer voor het beheren van de vervuiling. In plaats van schoonmaken en opruimen, zorgen we ervoor dat we de risico's tot een minimum beperken.

2.4 Strategische opgave Gezondheid

Zorgen voor een gezondere gemeente en gezondheidsverschillen tegengaan

Voor veel mensen is gezondheid een van de belangrijkste dingen in hun leven, zo niet het belangrijkste. Een goede gezondheid is een randvoorwaarde voor een plezierig leven. Wanneer je je gezond voelt ben je actiever, productiever, zelfverzekerder en beter in staat om te participeren in de maatschappij.

2.4.1 Zaanstad groeit en verandert van samenstelling

In onze gemeente wonen relatief veel gezinnen met kinderen. Het aantal geboorten is de afgelopen periode toegenomen. Tegelijkertijd kent Zaanstad een dubbele vergrijzing, mensen worden ouder dan voorheen. Het aantal 75-plussers neemt toe tot aan 2040. Het aandeel ouderen (65+) in Zaanstad stijgt naar 25% van de totale bevolking in 2040. Een oudere bevolking heeft meer gezondheid gerelateerde problemen. Hierdoor neemt de vraag naar (in)formele zorg, voorzieningen en groen nabij huis toe. Ook zijn geschikte woon/zorgvormen nodig.

Het inwoneraantal van de gemeente Zaanstad neemt tot 2040 naar verwachting met 15% toe. Dat betekent dat er meer woningen nodig zijn: een dak boven je hoofd is essentieel voor hoe je je voelt. De toename van het aantal inwoners vraagt ook om slim omgaan met de ruimte. Daarbij hoort een gezonde leefomgeving met voldoende groen, werk, voorzieningen en ontmoetingsruimte.

2.4.2 Gezondheidsverschillen en kansenongelijkheid

Gezondheid en kansenongelijkheid hangen met elkaar samen. Uit onderzoek blijkt dat mensen met meer opleiding en een hoger inkomen gemiddeld langer leven, en ook meer jaren in goede gezondheid doorbrengen. De verschillen kunnen oplopen tot gemiddeld zo'n 7 tot 15 jaar. De effecten werken vaak lang door; kinderen die opgroeien in gezinnen waar weinig geld is hebben een grotere kans op een hogere zorgvraag. Het kan ook een rem zijn voor schoolprestaties en de bredere ontwikkeling van het kind.

Ook binnen Zaanstad verschillen wijken onderling sterk op het gebied van gezondheid en gezondheidsrisico's. Naast leefstijl en sociale omgeving heeft ook de fysieke leefomgeving, waaronder het milieu en de openbare ruimte, veel invloed op gezondheid. Een omgeving kan uitnodigen tot bewegen, ontmoeten en ontspannen en een positief effect hebben op groepen mensen die anders moeilijk te bereiken zijn. Ook in de openbare ruimte, bijvoorbeeld op het schoolplein, kan groen een open uitnodiging zijn voor bewegen en ontspannen.

2.4.3 Verstedelijking biedt kansen op verbetering

Gezondheid moet als uitgangspunt en bouwsteen dienen bij alle stedelijke (her)ontwikkeling. Zowel de fysieke gezonde leefomgeving: groen, water, schone lucht, als de stimulans tot gezond bewegen, eten, ontmoeten. Dit is ook zo opgenomen in de Gezondheidsvisie en de Ontwerpaanpak openbare ruimte.

Wanneer Zaanstad groeit zijn er ook extra voorzieningen nodig. Belangrijk is dat de voorzieningen op de goede plekken staan, makkelijk toegankelijk en goed te voet met fiets en OV bereikbaar zijn. We leggen bij verstedelijking een belangrijk accent op versterking van de positie van kwetsbare groepen, vooral in de wijken van Zaandam Oost en delen van Wormerveer. We doen dit door met een integrale blik te sturen op nieuwe vitale en gezonde woonmilieus. Dat is een gezonde woonomgeving met duurzame, gezonde woningen, die uitnodigt tot contact, ontmoeting, en gezond gedrag. Daarbij horen passende, toegankelijke en goede voorzieningen in de buurt, voor jong en oud. Zoals stadsparken, pocketparken en wandel/renpaden langs de Zaan, maar ook goed toegankelijke medische voorzieningen. Dat komt de gezondheid ten goede.

2.4.4 Een gezondere omgeving stimuleert gezonder leven

In vooroorlogse buurten staan veel woningen die slecht geïsoleerd zijn met tocht en vochtproblemen als gevolg. Daarom willen we hier in de kwaliteit van de bestaande woningen verbeteren. Daarnaast draagt in deze vaak versteende buurtjes met smalle straatjes een prettige, natuurinclusief ingericht openbare ruimte bij aan de gezondheid van de bewoners. De ruimte voor groen en bomen (30% boomkroonbedekking) is vanuit gezondheidsperspectief ook nodig om in de hete zomers hittestress te voorkomen. Dat hebben we in Zaanstad ook verankerd in het Bomenbeleidsplan en in het Uitvoeringsplan Klimaatadaptie.

Hoewel autovervuiling door technische aanpassingen is verminderd, blijft autoverkeer een veroorzaker van geluidhinder. Ook zorgt het autoverkeer voor een slechtere luchtkwaliteit. Extra reden om in te zetten op meer elektrisch rijden, maar vooral meer gebruik van het OV, fietsen en lopen. Door het verbeteren van fiets- en wandelpaden stimuleren we mensen tot meer bewegen. Ook richten we speelplaatsen, parken en andere buitenomgevingen in met beweegactiviteiten die speels en laagdrempelig zijn. Ook willen we dat onze buitensportaccommodaties beter toegankelijk worden en intensiever gebruikt worden. Het bestaande areaal aan sportvoorzieningen (buiten en binnen) mag niet krimpen. Door de groei van het aantal inwoners is het juist van belang om extra ruimte voor sportvoorzieningen te zoeken.

2.5 Strategische opgave Economie

Economische ontwikkelen en zo bijdragen aan brede welvaart

Zaanstad is een trotse, inclusieve en bruisende gemeente, die klaar is voor de toekomst en kansen biedt voor iedereen. De opgave economie wordt in de Economische Visie (2023) omschreven als: werken aan een toekomstbestendige en groeiende economie met brede welvaart. Zaanstad kent in 2035 een toekomstbestendige economie, die duurzamer, kennisintensiever en diverser is dan nu. Ook draagt de economie maximaal bij aan brede welvaart in de gemeente. Zaanstad blijft ook in de toekomst een woonwerkstad. Trotse bewoners, bezoekers en (lokale) bedrijven kunnen goed toevoegen in een aantrekkelijke gemeente met goede toeristische voorzieningen. Er is een rijk en divers cultureel leven dat kwaliteit toevoegt aan de groeiende gemeente en meegroeit. We zorgen ervoor dat kunst en cultuur dichtbij en voor iedereen toegankelijk zijn. Zo heeft elke inwoner de kans om talenten en vaardigheden te ontwikkelen en stimuleren we participatie, ontmoeting en verbinding. Dat is belangrijk voor de ontwikkeling van de brede welvaart in onze gemeente, onze inwoners, onze industrie en onze ondernemers.

2.5.1 Zaanstad kent een sterk ondernemersklimaat

Onze basis van het sterke vestigingsklimaat ligt in de economische keten van de primaire (maak)industrie, inclusief toeleveranciers, procestechniek, de arbeidsmarkt, enzovoort. Daarbij heeft de industrie hoogwaardige Research & Development centers wat een kans biedt voor innovatie in de toekomst. Met andere woorden, de huidige industrie en het economische klimaat is een ontzettend sterke basis voor innovatie en het aantrekken van nieuwe bedrijven. Dit maakt het mogelijk om in de toekomst een energie neutrale, innovatieve en diverse economie te realiseren.

In Zaanstad melden zich nieuwe bedrijven, die een vestigingsplek zoeken. Bedrijven die kunnen bijdragen aan meer diversiteit in de Zaanse economie. We geven voorrang aan bedrijven in zogenaamde speerpuntsectoren: food, maakindustrie, bouw, culturele & creatieve industrie en recreatie & toerisme. En ook aan bedrijven die klimaatneutraal en circulair kunnen produceren.

2.5.2 Zaanstad is een aantrekkelijke woon-, werk- en leefstad

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat is belangrijk voor versterking van de Zaanse economie. Daar hoort goede bereikbaarheid met hoogwaardig openbaar vervoer bij en meer woningen met voldoende diversiteit. Ook in de vorm van woonwerk woningen. Maar ook een breed aanbod van onderwijs, scholing en maatschappelijke voorzieningen, een attractief centrum en een levendig cultuuraanbod dat past bij een gemeente van 150.000 inwoners die nog verder groeit. Ook toeristische hotspots, voldoende variatie aan mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding, beeldende kunst in de wijken, evenementen en een groene en gezonde leefomgeving dragen bij aan de aantrekkelijkheid en aantrekkingskracht van Zaanstad. Een economisch sterke gemeente vraagt om een integrale ruimtelijke blik.

2.5.3 Ruimte voor juiste bedrijf op de juiste plek

Intensiveren en verduurzamen biedt mogelijkheden om het juiste bedrijf op de juiste plek te plaatsen. Indien nodig worden we selectiever aan wélke bedrijven en economische functies we wáár ruimte bieden. 'Het juiste bedrijf op de juiste plek. We kiezen voor meer menging van wonen en werken in de gemeente, bijvoorbeeld door ruimte voor culturele en creatieve ondernemers in de wijken, maar ook maakindustrie en dienstverlening. Daarnaast is er ruimte voor experiment door de aanwezigheid van broedplaatsen. En we willen meer gaan samenwerken met de regio als het gaat om afstemming van vraag en aanbod.

2.5.4 Zaanstad heeft een toekomstgerichte, duurzame en kennisintensieve economie

De 'hands-on' vakkennis op de werkvloer en de R&D-faciliteiten van de koplopers in de industrie worden gebundeld en benut. We benutten ook de kennis van buiten Zaanstad. We haken bijvoorbeeld aan op de Amsterdamse kenniseconomie en start-up dynamiek. De energietransitie en circulaire economie bieden extra kansen voor bijvoorbeeld de Zaanse bouw- en installatiesector en daarmee ook voor praktisch opgeleiden.

2.5.5 Economie versterken met kansen voor iedereen

Uiteraard profiteren we van de gunstige ligging van onze gemeente binnen de MRA-regio, maar we willen ook onze eigen economische positie versterken. Zaanstad krijgt voorlopig niet te maken met een krimpende beroepsbevolking, zoals in veel andere steden in Nederland. Daarom willen we extra werkgelegenheid creëren. Extra banen versterkt niet alleen de Zaanse economie, maar biedt ook meer kansen voor zowel praktisch- als theoretisch opgeleiden. Het helpt daarbij vervoersarmoede onder kwetsbare groepen voorkomen als werk dichtbij huis is.

We willen de samenwerking met het Zaanse bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen op het gebied van scholing en toeleiding naar werk kunnen voortzetten en het liefst nog uitbouwen. Samen bouwen we aan een inclusieve arbeidsmarkt, die activeert, kennis en vaardigheden ontwikkelt en vraag en aanbod mobiliseert. Een maak-stad waar iedereen meedoet.

2.5.6 Kunst, cultuur en evenementen

Door alle inwoners van Zaanstad in aanraking te laten komen met kunst en cultuur geven we iedereen de kans om zich persoonlijk, cultureel en maatschappelijk te ontwikkelen en stimuleren we ontmoeting en verbinding. Door kunst in de openbare ruimte vragen we aandacht voor stedelijke en maatschappelijke vraagstukken en bieden we onze inwoners een aantrekkelijke en uitdagende leefomgeving waarmee zij zich verbonden voelen. De Zaanse kunst- en cultuursector bestaat uit de grote culturele organisaties waaronder ook de bibliotheek en de lokale media (basisinfrastructuur), de amateurkunstverenigingen, alle kleine(re) culturele organisaties. Ook de culturele en creatieve makers en ondernemers vervullen een belangrijke functie, onder meer in het aanjagen van innovatie. We zetten ons in om het culturele veld een stevige basis te bieden en zich door te ontwikkelen tot een diverse en veerkrachtige sector die meegroeit met de gemeente. Samen met de culturele partners werken we aan een inclusieve samenleving waarin iedereen volwaardig en in de eigen leefomgeving

kan meedoen. Door culturele activiteiten en evenementen geven inwoners gezamenlijk invulling aan hun eigen én de Zaanse identiteit en voelen zij zich trots op Zaanstad.

2.5.7 De beperkte ruimte vraagt om focus

Zaanstad heeft een hoge ambitie: meer banen, brede welvaart, verduurzaming en innovatie, terwijl de druk op de ruimte onder en boven de grond groter wordt. De uitgeefbare bedrijfsgrond raakt op. Daarom krijgen lokale bedrijven met uitbreidingsambities die een locatie in de gemeente achterlaten of een transformatie mogelijk maken prioriteit. Dit geldt ook voor bedrijven uit speerpuntsectoren.

De bedrijventerreinen en havenlocaties bieden ruimte aan de food- en maakindustrie. Op kantoorlocaties zijn gerelateerde kennispartijen gevestigd. Gemengde woon-werk gebieden en productieve wijken bieden eersteklas ruimte voor werken en vernieuwing aan o.a. culturele en creatieve makers. De wijk economie wordt versterkt door investeringen in het onderwijs en ruimte voor werk en voorzieningen in bijvoorbeeld de plint van gebouwen of bedrijfsverzamelgebouwen.

In de gemeente maken we van een aantal verouderde bedrijventerreinen gemengde woon-werkgebieden. Denk aan de terreinen van Brokking en Meneba in noord, het gebied rond station Kogerveld, het Hembrugterrein en het verbinding deel van de Achtersluispolder in het Noordzeekanaalgebied. Zaanstad houdt rekening met ruimte voor verplaatsing van bedrijven naar bijvoorbeeld Hoogtij. De oude productielocaties bieden mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling, op een manier die bijdraagt aan de strategische opgaven. Welke invulling mogelijk is hangt ook af van de omvang en ligging van de vrijgekomen locaties. Om een woonwerkstad te blijven is het essentieel dat er voldoende ruimte is voor bedrijvigheid naast de woonfunctie en voorzieningen. Bij de ontwikkelingen houden we rekening met (fysieke) ruimte voor de organisatie van culturele activiteiten en evenementen.

2.5.8 Hoogwaardig openbaar vervoer en fietsverbindingen

De bedrijventerreinen in het Noordzeekanaalgebied zijn enorm belangrijk voor de Zaanse werkgelegenheid. We verwachten dat in de toekomst meer mensen het OV gaan gebruiken van en naar de bedrijventerreinen. Vooral in Zaanstad-Noord is de OV-bereikbaarheid van Molletjesveer en Noorderveld onder de maat. Goede regionale verbindingen via HOV zijn een randvoorwaarde voor een duurzame en sterke economische ontwikkeling van Zaanstad. We zien ook graag meer mensen naar hun werk fietsen. Werkgevers spelen een belangrijke rol in het stimuleren van duurzaam woon-werkverkeer, zoals het openbaar vervoer en de fiets. Logistieke bedrijven kunnen in de toekomst de motor worden achter duurzame, efficiënte stadslogistiek in het centrum van Zaandam. Of de motor achter de bouwlogistiek voor de ontwikkelingen in het Noordzeekanaalgebied.

2.5.9 Beter vestigingsklimaat en tegenspits

Momenteel gaat iedere ochtend een grotere stroom Zaanstad uit, richting Amsterdam, dan omgekeerd. In de spijtijden kan de Thorbeckeweg het auto- en vrachtverkeer nauwelijks aan en zitten de treinen zuidwaarts vol. Dit wordt al aangepakt in het project Avant. Omgekeerd reizen in de spits maar weinig mensen in het openbaar vervoer richting Zaanstad en verder naar het noorden. Dit brengt de toekomstige rentabiliteit van het openbaar vervoer in gevaar. Daarom is het van belang om meer bedrijven naar Zaanstad te trekken.

2.5.10 Productieve wijken

Het stadscentrum van Zaandam is een plek waar veel mensen wonen, werken, winkelen, uitgaan en doorheen komen. Het is ook een plek waar veel bezoekers van buiten de gemeente aankomen als ze naar Zaanstad gaan. En daarmee ook een soort 'visitekaartje' voor de hele gemeente. Het gebied heeft een aantal jaren geleden een rigoureuze metamorfose ondergaan. Het heeft echter een update nodig om aan te blijven sluiten op de groei van de gemeente en levendig en attractief te blijven. Maar ook om in te spelen op veranderende trends in consumentengedrag en op veranderende mobiliteits- en duurzaamheidseisen.

Naast detailhandel en horeca is er behoefte aan meer diversiteit in het stadscentrum. Diversiteit in woningen en met een aansprekend cultureel aanbod en ruimte voor evenementen. Maar ook met voldoende groen, (creatieve) werkplekken en buurtvoorzieningen. Dat vraagt om samen met de gebruikers tot een samenhangende gebiedsvisie te komen over waar we naar toe willen met het centrum.

Een mix van functies komt de gebiedswaarde als geheel op de lange termijn ten goede. Creatieve, culturele en ambachtelijke ondernemers en de maakindustrie kunnen bijvoorbeeld terecht op het Hembrugterrein, op locaties langs de Zaan (zoals broedplaatsen) en in het centrumgebied. Ze zijn in een kleine werksetting ook elders in de bestaande gemeente welkom. Stations en knooppunten zijn interessante locaties voor met name kantoren, waarbij onze focus ligt op kennisdiensten, die gelieerd zijn aan de speerpuntsectoren.

Het gaat niet alleen om toevoeging van werkfuncties op nieuw te ontwikkelen locaties of buurten. Vooral voor bestaande naoorlogse wijken waar alleen gewoond wordt, zou een ontwikkeling naar meer Productieve Wijken nieuwe impulsen kunnen geven. Het toevoegen van bijvoorbeeld accountants of andere dienstverlening kan hier een rol in spelen. Meer werk en voorzieningen in de buurt draagt bij aan de leefbaarheid, aan de gezondheid en kansengelijkheid. In de Strategie Functiemenging wordt nader ingegaan op de doelen en de aanpak op gebiedsniveau.

We zien mogelijkheden voor het realiseren van multifunctionele nieuwbouw, bijvoorbeeld met separate, flexibel in te delen woon- en werkruimten, woningen met een extra kamer of werkunits in de plinten. Daarnaast zien we ook mogelijkheden voor wijkwinkelcentra als *Vitale Wijkvoorzieningencentra*. De samenstelling van de wijken verandert en dat kan zorgen voor verschuivingen in behoeften. Voor de toekomst denken we aan een overgang van winkelcentrum naar een breder voorzieningencuster. Met daarbij 'all-inclusive' voorzieningen als laadpalen en zonnepanelen. Ruimte in dergelijke centra voor maatschappelijke voorzieningen en woon/zorgvormen maakt daarnaast de wijken levensloopbestendig. Het draagt bij aan het welbevinden van jong en oud.

2.6 Strategische opgave Veiligheid

Beoordelen van de sociale- en omgevingsveiligheid in wijken en buurten

We kunnen in onze leefomgeving op meerdere vlakken werken aan veiligheid. Denk aan het verbeteren van de leefomgeving en aan het tegengaan van overlast en ondermijning. Maar ook door in te spelen op de klimaatverandering en het veiligstellen van ons milieu. Met het groeien van onze gemeente moeten we ook rekening houden met de toenemende drukte in het verkeer en de bijbehorende verkeersveiligheid.

Hoe werken we aan veiligheid?

We geven goed en gericht uitvoering aan onze basistaken als lokale overheid. We willen ook het verschil maken in gebieden, thema's, (doel)groepen en beleidsfasen. Daarbij richten we ons op zaken die de meeste impact in de stad, dorpen, wijken en buurten hebben. We streven naar een goede balans tussen zorg, preventie en repressie; in deze keten werken we nauw samen. We geven datagericht sturing én zijn ontvankelijk voor verhalen van buiten. We hebben een verbindende rol. Het is ons doel om bewoners bij de eigen veilige en leefbare leefomgeving te betrekken.

2.6.1 Verbeteren van leefbaarheid in wijken en buurten

We willen dat iedereen die in Zaanstad woont zich veilig voelt: thuis en op straat. Door maatschappelijke en commerciële functies te combineren met een gedifferentieerd woningbouwprogramma, gaan we een anonieme leefomgeving tegen. Door het toevoegen van voorzieningen, beeldende kunst en groene buitenruimte, vergroten we de kwaliteit van de omgeving. Voor de saamhorigheid in de wijk zetten we in op meer (buiten)ruimten met een vorm van collectief beheer, zoals buurttuinen en speelplaatsen.

We letten erop dat verdichting van woonwijken niet leidt tot rommelige en vervuilde buurten en weinig groen. We gebruiken bij gebiedsontwikkeling en bij de inrichting van de openbare ruimte kennis en expertise om de veiligheid in wijken te vergroten. We geven vroegtijdig (her)ontwerpprincipes mee. Betrokkenheid van inwoners, organisaties en ondernemers bij de leefomgeving is van groot belang om de veiligheid te vergroten. Dit kan worden gestimuleerd door woonconcepten met meer gezamenlijke faciliteiten en een uitnodigende leefomgeving.

Goed ingerichte en onderhouden wijken zorgen voor een positiever beeld van de omgeving en vergroten de trots van inwoners in de wijk. Dit zorgt voor sociale cohesie, waardoor mensen elkaar eerder aanspreken op ongepast gedrag. Dit draagt daarmee ook bij aan de veiligheid in de wijk.

2.6.2 Tegengaan van overlast en ondermijning

Zaanstad groeit en de toenemende drukte in de openbare ruimte en gebouwde omgeving heeft invloed op de veiligheid. De gemeente richt zich bij het daadkrachtig optreden bij overtredingen vooral op concrete situaties op het water, op straat, bij bewoners thuis of bij ondernemers. De prioriteiten voor de inzet staan in het handavingsplan. Speerpunten zijn straatintimidatie, jeugdoverlast en vuiloverlast. De gemeente zet, in de aanloop naar de aanpak Zaandam Oost, met toezicht en handhaving in op deze overlast in bijvoorbeeld Peldersveld, Poelenburg en Zaandam Zuid.

Jongeren perspectief bieden

Alle jongeren verdienen kansen om zich te ontwikkelen. Zaanstad biedt jongeren perspectief. De meeste jongeren weten dit perspectief goed te benutten. Soms lukt dat niet, deels ook door de omstandigheden waarin sommige jongeren opgroeien. We willen voorkomen dat jongeren al op jonge leeftijd voor overlast zorgen en/of strafbare feiten plegen. Daarom geven we vorm aan een integrale en preventieve aanpak van de risicovolle jeugd. Dit doen we samen met partners uit het onderwijs, de (jeugd)zorg en het veiligheidsdomein. De gemeente kent zowel individuele als groepsgerichte aanpakken. Deze zijn gericht op het voorkomen van afglijden richting criminaliteit en het creëren van een gezonde thuis-, school- en werksituatie.

Jongeren willen elkaar kunnen ontmoeten en zoeken daarvoor plekken in de buitenruimte om te sporten en te bewegen. We zorgen voor goede voorzieningen om te voorkomen dat jongeren gaan zwerven door de wijk en overlast veroorzaken.

Misdaad en ondermijning preventief aanpakken

Georganiseerde misdaad en ondermijning zijn een bedreiging voor de rechtsstaat en het economische en maatschappelijke verkeer. De verleiding van snel geld en status is groot, waardoor sommige mensen het belang van een opleiding en regulier werk niet meer zien. Mensen die betrokken raken, lopen ook het risico slachtoffer te worden van overlast, dwang, dreiging en geweld. Juist de bewoners in kwetsbare wijken lopen een groot risico. Als medeplichtige én als slachtoffer.

We willen dáár het verschil maken waar we de meeste impact kunnen maken. Bewustwording, voorlichting en opleiding kunnen preventief werken. In de aanpak van ondermijning richten we ons ook op het in beeld brengen van ondermijnende criminaliteit en/of misstanden op bedrijventerreinen. Om criminaliteit tegen te gaan wordt op bedrijventerreinen ingezet op een preventieve aanpak.

Bedrijventerreinen kunnen gezamenlijke maatregelen nemen voor een veilig terrein. Daarnaast draagt de transformatie van de monofunctionele bedrijventerreinen naar woonwerk gebieden bij aan een afname van criminaliteit. Ook met het voorkomen van ondermijning investeren we in leefbaarheid.

De leefbaarheidsissues in wijken en buurten zijn urgent en vragen om meer (onder)zoek naar de bron van de overlast.

2.6.3 Borgen van milieu en klimaatveiligheid

De Omgevingsvisie geeft een eerste aanzet voor omgevingsveiligheidsbeleid. Hiermee kunnen risico's van het veranderende milieu en klimaat vooraf afgewogen worden, ten behoeve van (her)inrichting, beheer en onderhoud van de fysieke leefomgeving. De risicocontouren die daarbij worden vastgesteld kunnen van invloed zijn op ruimtelijke ontwikkelingen. Met de Veiligheidsregio Zaanstreek-Waterland werken we samen op mondiale thema's zoals klimaatverandering en de energietransitie.

Klimaatverandering

Het veiligheidsniveau van de waterkeringen rond Zaanstad, in combinatie met de waterdiepte bij overstroming, is in kaart gebracht. Hieruit zijn prioritaire gebieden af te leiden met een ruimteclaim voor een veilige inrichting en voor eventuele vluchtroutes en -plaatsen.

In gebieden met onderbemalingen wordt niet gebouwd, zonder aanvullende maatregelen.

Wateroverlast in sommige wijken voorkomen we door waterbergingsmogelijkheden te creëren. Door groen en bomen, die schaduw en verkoeling kunnen bieden, voorkomen we hittestress.

Vervoer gevaarlijke stoffen

Doordat Zaanstad een werkstad is, is er vervoer van gevaarlijke stoffen. De risiconormering voor dat vervoer stelt veiligheidseisen aan transportroutes met gevaarlijke stoffen en aan de omgeving. Het gaat daarbij om vervoer over weg, water en spoor. Voor 2040 moet geborgd worden dat dit vervoer, blijvend op een veilige manier kan plaatsvinden. De realisatie en inpassing van de A8-A9 biedt kansen voor een veilige vervoersroute.

2.6.4 Verzekeren van verkeersveiligheid

Zaankanters moeten zich veilig kunnen verplaatsen.

Wandelend, fietsend, met de auto of het OV. Om verkeersveiligheid in de toekomst te waarborgen richten we onze aandacht op bredere fietspaden, duidelijke fietsroutes en minder en langzamer rijdend autoverkeer op plekken waar contact is met fietsers en voetgangers.

Minder contact langzaam en snelverkeer

Concreet onderzoeken we of we kunnen zorgen voor minder contact tussen langzaam verkeer (fietsen, voetgangers) en snelverkeer (voornamelijk auto's maar ook bussen en andere vormen van OV). Dit kan bijvoorbeeld door het toevoegen van bruggen of het beperken van autoverkeer in gebieden waar de fiets een belangrijke rol gaat spelen. Daarnaast willen we inzetten op meer duurzame logistiek over water om het aantal zware transportbewegingen te beperken.

Vrachtverkeer

We proberen het contact tussen vrachtverkeer en bewoners, met name rondom scholen, zo veel mogelijk te mijden om ongelukken te voorkomen.

3 Zaanse principes, altijd en overal

In dit hoofdstuk lichten we de vijf Zaanse principes toe. In de principes wordt de kwalitatieve ruimtelijke koers voor Zaanstad neergelegd die de basis vormt voor onze gemeente waar het nu en later goed leven, wonen, werken en recreëren is. De Omgevingsvisie kent een vijftal principes, die allen nú en voor een leefbare en aantrekkelijke toekomst urgent zijn:

- 1 Ruimte klimaatadaptief groen-blauw inrichten
- 2 Direct en initiatiefrijk inzetten op de energietransitie
- 3 Dóórontwikkelen van de Zaanse woonwerkstad
- 4 Ruim baan voor lopen, fietsen en (hoogwaardig) openbaar vervoer
- 5 Ruimtelijk investeren om maatschappelijk het verschil te maken daar waar het meest nodig

Deze vijf principes zijn de kern van deze Omgevingsvisie: ze zijn karakteristiek voor Zaanstad en agenderend én activerend. Deze principes zijn voorwaardenscheppend en het kader voor de bestaande stad én verdere stedelijke ontwikkeling en kwalitatieve groei.

Zaanstad is op dit moment qua draagkracht van het ecologische-, mobiliteits- en energiesysteem niet overal klaar voor de toekomst. Ook de maatschappelijke draagkracht staat onder druk. Ruimte maken voor kwalitatieve ontwikkeling van onze woonwerkstad is dus de vraag om maatschappelijk te renderen. De principes creëren gunstige condities waarmee andere partijen en partners met ons, maar zeker ook vanuit eigen initiatief opvolging kunnen geven aan onze stad. De kwalitatieve ontwikkeling van de gemeente is omschreven in deze principes.

Om elk principe concreter te maken, werken we ze in paragrafen verder uit van de schaal van het individuele huis tot en met de schaal vanuit de hele regio bezien.

3.1 Principe 1

Ruimte klimaatadaptief groen-blauw inrichten

Situatie

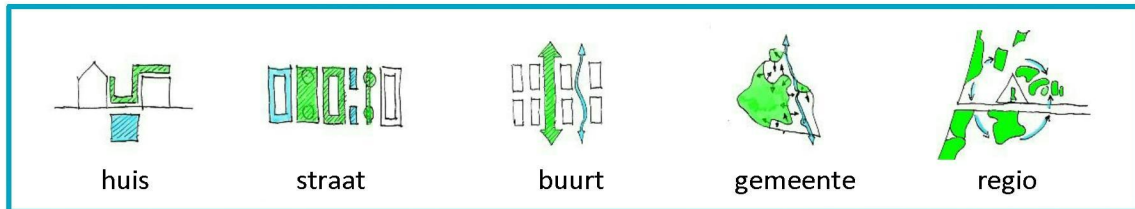
Het klimaat verandert en dit heeft steeds meer invloed op onze leefomgeving. In de zomer is het soms te heet om goed te kunnen slapen. Bij heftige regenbuien zijn locaties in de stad niet meer bereikbaar en loopt zelfs het water over de drempel. Dit komt omdat het water door bebouwing en verharding nergens heen kan. Tegelijkertijd zijn er lange droge perioden, waarin het moeite kostte om alle beplanting van voldoende water te voorzien. De gemeente werkt aan vergroening van de wijken. Dit is nodig om de hitte te temperen en de bergingsmogelijkheden voor water te vergroten. Bij het uitvoeren van deze vergroening blijkt dat er niet alleen schaarste is aan ruimte in de openbare ruimte, maar ook in de ondergrond wat de wortelgroei beperkt.

Vizier

Zaanstad wil 16.000 woningen toevoegen in het stedelijk gebied. We gaan groeien met kwaliteit. Dat wil zeggen niet alleen ruimte om te wonen, maar ook om te werken en om te ontspannen. Dat alles in een prettige omgeving, waar je je thuis voelt en jezelf kunt ontwikkelen. Bij de keuze voor

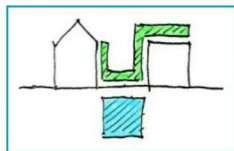
verstedelijking moet *water* en *bodem* als leidend principe genomen worden². Als je hier rekening mee houdt, blijkt niet elke locatie even geschikt om te verstedelijken. Soms zijn andere keuzes nodig.

Verstedelijking vraagt om ruimte in de gemeente. Om de gemeente leefbaar te houden is er ook ruimte voor groen en water nodig, onder en boven de grond. Als we willen verstedelijken met kwaliteit, moeten we anders gaan ordenen, meer combineren en (andere) keuzes maken.

Schaalniveaus principe 1 Openbare ruimte klimaatadaptief groen-blauw inrichten

3.1.1 Ruimte maken in de bodem en boven de grond (huis)

We willen de bodem ordenen en dat bomen oud kunnen worden in de gemeente (Bomenbeleidsplan). Een kleine boom die je nu plant, moet ruimte krijgen om in de ondergrond te groeien. En of we nu oppervlakte water creëren of een ondergrondse berging, het vraagt in beide gevallen ruimte in de ondergrond.

Er zitten al veel kabels en leidingen in de grond en voor de energietransitie is er nog meer ruimte nodig. We gaan dit in kaart brengen, zodat de ondergrond geen belemmerende factor wordt voor vergroening. Dit zal om keuzes vragen. En soms zelfs tot de conclusie leiden dat op sommige locaties een groen-blauwe inrichting niet mogelijk is.

In de gebieden achter de dijken langs de Zaan openbare ruimte maken

In vele gebieden langs de Zaan is weinig openbare ruimte en vaak een slechte afwatering. Dat maakt deze 'badkuipjes' kwetsbaar voor klimaatverandering. Bij gebiedsontwikkeling of herstructurering zal openbare ruimte moeten worden toegevoegd om de buurten ook voor de toekomst leefbaar te houden. Dit kan betekenen dat eerder wordt overgegaan tot sloop-nieuwbouw en dat de bebouwing anders (compact) geordend wordt dan nu. Zo komt er meer ruimte voor groen en water. Bij nieuwbouw kan ook naar meer technische oplossingen gezocht worden. Denk aan waterberging op het dak, opslag onder de bebouwing of aan gevelbegroeiing.

Groen-blauwe inrichting en toegankelijke publieke en semi openbare ruimte

Begraafplaatsen zijn vaak groene oases in de wijken. We kunnen deze ook benutten als koele rust- of bezinningspunten, door op passende plekken bijvoorbeeld een bankje te plaatsen. Ook sportvelden hebben vaak een groene uitstraling. Hoewel het vele kunstgras geen verkoeling biedt, kan het wel gebruikt worden voor waterberging.

Schoolpleinen worden steeds groener in de gemeente, zodat de leerlingen in hun pauzes koele plekken hebben om te spelen of te lunchen. Het stimuleren van groenere schoolpleinen en deze openstellen buiten schooltijden, betekent dat er meer ruimte in de gemeente komt om op een koele plek te spelen en elkaar te ontmoeten.

² Dit staat in de kamerbrief Water en bodem sturend van [redacted] J d.d. 25 november 2022.

Groen-blaue inrichting van private terreinen stimuleren

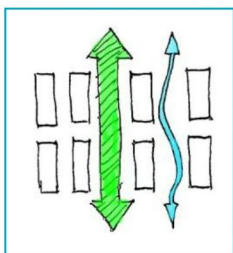
Veel privéterreinen in de gemeente zijn verhard, zoals achtertuinen van privéwoningen. Maar ook de terreinen rondom corporatie complexen, verzorgingshuizen en bedrijven. Vaak wordt de ruimte gebruikt om te parkeren. De gemeente wil graag met haar partners in de stad kijken hoe ook deze terreinen een bijdrage kunnen leveren aan het vergroten van de leefbaarheid van de gemeente. Bijvoorbeeld met een subsidie voor het planten van bomen op terreinen van woningbouwcorporaties.

3.1.2 Groen en water zijn structureel onderdeel van inrichting en beheer van de openbare ruimte (straat)

We gaan verschillende functies in de openbare ruimte combineren, bijvoorbeeld een speelplek waar ook waterberging mogelijk is. Of voor een aantal mobiliteitsvormen meer shared space en groen en water combineren met parkeren. We moeten echter ook keuzes maken waarvoor we de schaarse ruimte willen gebruiken. Bij de herinrichting van straten en pleinen maken we keuzes over parkeren, in overeenstemming met het nieuwe parkeerbeleid. Waar komt minder ruimte voor parkeren terug of kiezen we voor een meer geconcentreerde manier van parkeren in hubs? De Aanpak Ontwerp Openbare Ruimte gaat handvatten leveren voor deze transitie van de openbare ruimte.

3.1.3 Versterken van het stedelijk groen-blaue netwerk (buurt)

Door in de openbare ruimte structureel meer ruimte te geven voor groen en water, wordt het stedelijk groen-blaue netwerk versterkt. De parken in de stad leveren hier ook een bijdrage aan. Bij het uitbreiden van de ontmoetings- en recreatieve functies van bestaande parken is het van belang de groene waarde te behouden en verharding tot een minimum te beperken. De Zaanstreek kenmerkt zich door een sterke verwevenheid van bebouwing en landschap. Historische waterlopen verbinden het landschap met de stedelijke en dorpsbebauwing. Door de jaren heen zijn bij de verstedelijking veel sloten gedempt. Het terugbrengen van essentiële waterlopen en deze verbinden met het buitengebied, kan een oplossing zijn voor het bergen van meer water in de stad en een betere afvoering.

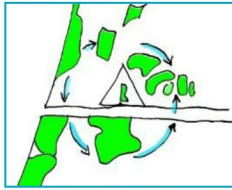
3.1.4 Landelijke groen-blaue netwerk versterken en verbinden met het stedelijk netwerk (gemeente)

Om de biodiversiteit in de natuurgebieden te vergroten gaan we aan de slag met reductie van de stikstofuitstoot. Dit doen we in het stedelijk gebied en deze verbinden we met het buitengebied.

Ook verbinden we ons groene buitengebied met het stedelijk groen door met bomen beschutte fietspaden. Zo maken we het buitengebied beter toegankelijk en bereikbaar voor alle inwoners en bezoekers.

3.1.5 Zoeken naar een optimale balans tussen een robuust ecosysteem voor plant en dier en het diverse gebruik (regio)

Het Zaanse landschap draagt bij aan de identiteit van de regio. Met Zaanse Buiten zet Zaanstad in op een robuust ecosysteem met hoge waterkwaliteit. Dit doen we door ecologische verbindingen te leggen en de structuur van het Natuur Netwerk Nederland^{ix} (NNN) ruimtelijk te realiseren. De kwaliteit én de robuustheid van de natuur wordt vergroot door natuurlijke verbindingen ruimtelijk mogelijk te maken naar omliggende polders en Laag Holland. Dit doen we samen met onze regionale partners Recreatieschappen, de Provincie en het Hoogheemraadschap.

Om een robuuster ecosysteem te creëren zijn ecologische verbindingen tussen Europees beschermde Natura 2000 gebieden (veenmosrietlanden, moerasbossen, brakke natuur, moeras- en weidevogelnatuur) en het Natuurnetwerk Nederland (NNN) van belang. Ook het verbeteren van de waterkwaliteit in lijn met de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) levert een grote bijdrage aan een robuust ecosysteem.

De Noordzeekanaalzone is een werklandschap met bijzondere natuur en is ook aantrekkelijk voor recreatie. De beleving van de wereldhaven is een bijzondere attractie. De zeeschepen en havenactiviteiten zijn op meerdere plaatsen te zien, zoals bij de stortplaats Nauerna en de beide pontveren.

3.2 Principe 2

Direct en initiatiefrijk inzetten op de energietransitie

Situatie

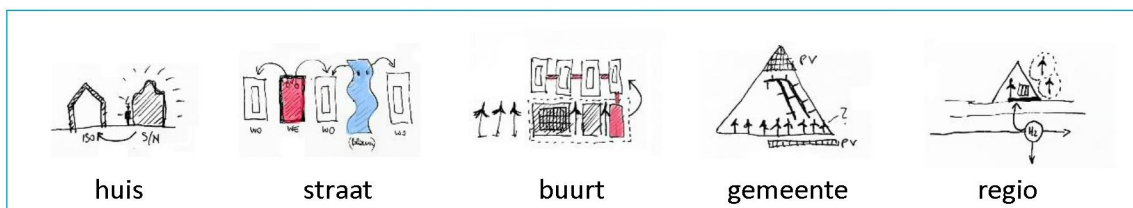
Om in 2040 klimaatneutraal te zijn (Zaans Klimaatakkoord 2022) moet de emissie-uitstoot door fossiele bronnen zoals olie, kolen en gas sterk verminderen. In het huidige tempo halen we dit doel niet. Daarom gaan we versneld over naar nieuwe energiebronnen zoals elektriciteit uit zonne- en windenergie en warmte uit geo- en aquathermie.

De toegenomen vraag naar elektriciteit zorgt voor congestie op het elektriciteitsnetwerk. Nieuwe elektriciteitsaansluitingen voor bedrijven of voorzieningen zijn daardoor niet mogelijk. Daarbij zorgen de oplopende energieprijzen ervoor dat een deel van de bewoners van Zaanstad kampt met energiearmoede: een té groot deel van het inkomen moet worden besteed aan basisvoorzieningen als gas en elektra.

Vizier

Op dit moment zitten we in een overgangsfase van fossiele naar duurzame energie. Deze fase loopt samen met een wettelijke ontwikkeling, namelijk die van de strengere milieunormen voor de (stikstof)uitstoot van bedrijven en industrie. Industrie en het bedrijfsleven toekomstbestendig maken vraagt in sommige gevallen om forse investeringen. De hoge gasprijzen zorgen ondertussen voor een nog forsere groei in de elektriciteitsvraag. Nederland zet tegelijkertijd in op verminderde afhankelijkheid van energie uit onvrije landen.

De energietransitie is een belangrijke randvoorwaarde om andere ontwikkelingen, zoals woningbouw, mogelijk te maken. Daarom maken we met prioriteit ruimte voor energietransitie. Het is nodig om de infrastructuur te versterken en aan te leggen. Tegelijkertijd zorgen we dat de bestaande energievraag kleiner wordt. Dit doen we door isolatie van woningen en uitgekende sloop-nieuwbouw. Zo verminderen we ook de energiearmoede en werken we aan gelijke kansen voor iedereen.

Schaalniveaus principe 2 Direct en initiatiefrijk inzetten op energietransitie

3.2.1 Isoleren en energiepositief bouwen (huis)

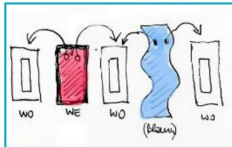

We willen in een hoger tempo de bestaande woningen verduurzamen. Door isolatie en sloop/nieuwbouw verkleinen we de energievraag van bestaande woningen. Hierdoor neemt de energiearmoede van de kwetsbaarste bewoners af.

Corporaties verduurzamen de huurwoningen bloksgewijs waar dit het meeste verschil maakt. De prioriteit ligt bij de kwetsbare wijken. Daar waar slimme combinaties mogelijk zijn, zoals funderingsherstel & verduurzamen, worden deze ondersteund. Woningen/gebouwen gaan van het gas

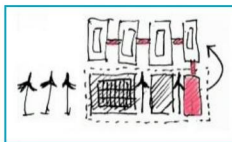
af en worden waar mogelijk aangesloten op een warmtenet (Transitievisie warmte). Bodemenergiesystemen zijn bij nieuwbouwwontwikkelingen een te onderzoeken optie. Nieuwe ontwikkelingen leveren niet alleen energie voor de eigen ontwikkeling, maar ook voor hun omgeving. Bij alle nieuwbouwwoningen komen laadpalen voor meer elektrische auto's.

3.2.2 Energie besparen en met elkaar delen (straat)

Bedrijven besparen energie door procesinnovatie en aanpassingen in de binneninstallaties van gebouwen. Het overschot van warmte en energie wordt gedeeld. Bij nieuwbouwwoningen is het vertrekpunt om decentraal energie op te wekken en eigenaarschap te hebben. Daarbij willen we dat verschillende energiebronnen- en systemen gekoppeld worden.

3.2.3 Energie lokaal opwekken en functies combineren (buurt)

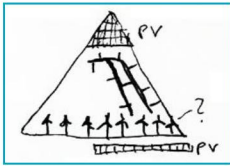
We willen samen met de stad, de Zaanse bedrijventerreinen en het landschap stroom en warmte opwekken. Deze stroom en warmte gaan we efficiënt benutten voor de bestaande wijken. Het warmtenet in Zaanstad breiden we uit en een nieuwe energie-infrastructuur moet ruimtelijk worden ingepast.

We gaan zonne-energie grootschalig opwekken op daken, geluidschermen en boven parkeerplaatsen. Dus altijd in combinatie met een andere functie. Nieuwe warmtebronnen (restwarmte industrie, riothermie) koppelen we aan het warmtenet.

Afbeelding uit RES NHZ 1.0 Zoekgebieden windmolens

3.2.4 Energie opwekken en verdelen (gemeente)

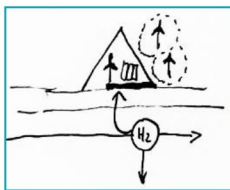

We koppelen warmtenetten in de gemeente en beginnen in Zaandam Oost. De komende jaren zetten we flink in op de productie van lokale wind- en zonne-energie en op warmte als energiebron. Daarvoor ontwikkelen we windenergie, aquathermie en riothermie. De zoekgebieden voor windenergie zijn vanaf Westerspoor richting Nauerna. Voor de combinatie van zowel zonne- als windenergie zijn dat de gebieden vanaf Nauerna richting de gemeentegrens en langs de A9.

We willen het elektriciteitsnet versterken en ruimte maken voor nieuwe verbindingen, aanlandplekken en hoogspanningsleidingen. We maken ruimte voor kabels en leidingen onder de grond en transformatorhuisjes boven de grond. Door de beperkte ruimte is inzicht in de mogelijkheden van de ondergrond belangrijk.

Fossiele energiebronnen faseren we uit en de ruimte die we nu gebruiken voor opslag en transport komt dan vrij. Door te werken aan een toekomstbestendige economie ontstaan er kansen voor innovatie, werkgelegenheid, gezondheid en reductie van de uitstoot van stikstof en CO₂. Door innovatie willen we nieuwe duurzame energiebronnen aanboren en daarmee ook werkgelegenheid creëren.

3.2.5 Infrastructuur versterken en energie grootschalig opwekken (regio)

In het kader van de Regionale Energie Strategie (RES)^x werken we aan grootschalige energieopwekking, energie infrastructuur en warmteopwekking^{xi}. Dit doen we samen met de gemeenten in de deelregio Zaanstreek Waterland, de Provincie Noord Holland en de Waterschappen. Omdat in onze deelregio veel Natura2000 gebied is, zetten we in op grootschalig opwekken van zonne-energie op grote daken, parkeerterreinen en maatschappelijk vastgoed.

Uit studies blijkt dat de netbelasting in onze regio in de toekomst toeneemt met een factor 3 tot 4,5. Hierdoor is een enorme verzwaring en uitbreiding van de elektriciteitsvoorziening noodzakelijk. Regionale Energiestrategie: Zaanstad haakt aan op de Regionale Structuur Warmte. Daarnaast werkt Zaanstad in regionaal verband aan voldoende opwek van duurzame elektriciteit (wind en zon). De komst van een nieuwe duurzame energiebron, een waterstoffabriek, wordt onderzocht in het Westelijk Havengebied. Bij waterstofproductie in het Westelijk Havengebied willen we niet alleen de lasten, maar ook de lusten zoals aansluiting of lokaal eigenaarschap. Dat geldt ook voor de windmolens van de gemeente Amsterdam, die impact hebben op het uitzicht van Zaankanters.

3.3 Principe 3

Dóórontwikkelen van de Zaanse woonwerkstad

Situatie

In het land van wind en water waren de voorwaarden gunstig voor de ontwikkeling van het eerste industriegebied van Europa. In de dorpen die deels tot een stad aangroeiden bleef de menging van wonen-en werken voor Zaankanters een hoog gewaardeerd kenmerk van de Zaanstreek. Ruimte maken voor werk zit in de eigen geschiedenis, net zoals lef en ondernemerschap. Het huidige Zaanstad is een gegroeide, florerende maakindustrie langs de Zaan met daaromheen en ertussen woningen. Soms is dit ook een inefficiënte en elkaar hinderende combinatie. Het grote potentieel praktisch geschoolde Zaankanters is een troef in een tijd van werknemerstekort in de regio. Dat toont Platform 31 onderzoek aan. Wat wonen betreft, kent Zaanstad een aantal ruim opgezette naoorlogse woonwijken met een eenzijdige woningvoorraad en sociale problematiek. Maar tegelijkertijd ook met ruimte voor het toevoegen van woningen en voorzieningen. De wijken uit de jaren 80 bestaan uit veel dezelfde soort woningen. Dat belemmert de doorstroming in die wijken.

Vizier

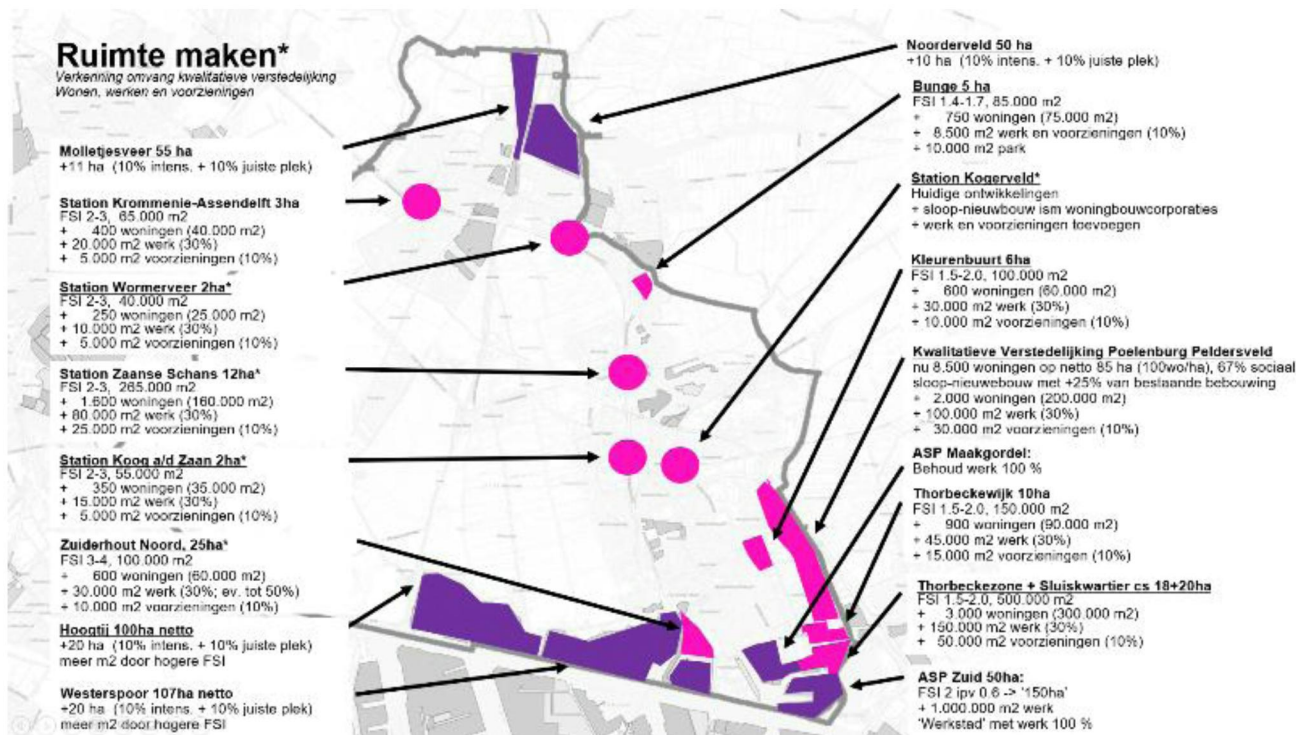
In Zaanstad en in de MRA realiseert men zich op dit moment dat er een ruimtetekort is ontstaan voor de huidige economie. De klassieke maakindustrie is steeds verder uit de steden richting de Noordzee geduwd. Voormalige bedrijventerreinen en havengebieden zijn in (vaak monofunctionele) woonwijken veranderd. Het verduurzamen en efficiënter inrichten van (industriële) productie heeft daardoor geen adem- en verhuisruimte. Er is te weinig (betaalbare) bedrijfsruimte voor innovatieve startende bedrijvigheid en voor kleinschalige productie, distributie en reparatie.

Door de toename van de bevolking in Zaanstad neemt ook het tekort aan woningen toe. Daarnaast groeit de MRA als onderdeel van het aantrekkelijke stedennetwerk in West Nederland. Voor de verwachte nationale bevolkingstoename³ in de komende jaren, wil het Rijk één miljoen woningen bouwen. Binnen de tijdshorizon van deze Omgevingsvisie (2040) gaat het om 175.000 woningen in de MRA en 16.000 woningen in Zaanstad.

Hoe kunnen we ruimte maken voor wonen én werken in Zaanstad op weg naar 2040? Met de Omgevingsvisie stippelen we de weg uit naar een toekomstbestendige functiemenging van wonen en werken. Om de nodige kwalitatieve groei in dat Zaanstad te bereiken, gaan we niet alleen woningen bouwen. We maken ook volop ruimte voor werk en bedrijvigheid volgens het principe 'Doorontwikkeling van de Zaanse woonwerkstad'.

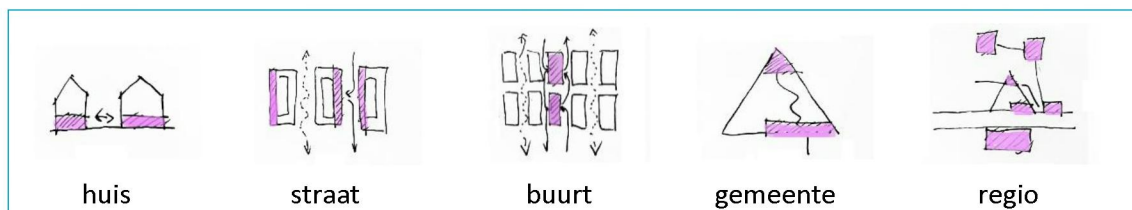
Een compacte woonwerkstad draagt bij aan de nodige mobiliteitstransitie Hier draagt het realiseren van werk, voorzieningen en diversiteit aan woningen nabij een (H-)OV-knooppunt ook aan bij. Een compacte woonwerkstad maakt slim combineren van warmteproductie en -behoefte in het kader van de energietransitie mogelijk. Wonen en werken dicht bij elkaar, stimuleren de arbeidsparticipatie. Samen met het aanbod van betaalbare ruimte voor bedrijvigheid zorgt dit voor empowerment en meer kansengelijkheid.

³ [Bevolkingsteller \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl)

Met het realiseren van de volkshuisvestingsopgave als gevolg van de woningnood, zorgen we voor het verkorten van de wachtlijsten. We hanteren de vuistregel van grofweg één woning = één baan voor werk in de focussectoren van de economische Visie zoals food, tech, maak en toerisme.

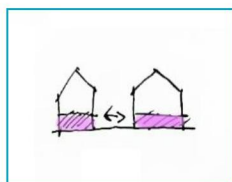
We willen de ruimtelijke kernkwaliteiten en de verschillen in de woonmilieus in Zaanstad omarmen en versterken. In zo'n lineaire gemeente als Zaanstad kan je altijd wonen dichtbij de 'blauwe' Zaan. Wonen nabij oer-Hollands 'groen' landschap en in de omgeving van 'rood' industrieel erfgoed en monumenten.

Schaalniveaus principe 3 Doorontwikkelen van de Zaanse woonwerkstad

3.3.1 Ook in bestaande wijken wonen en werken combineren (huis)

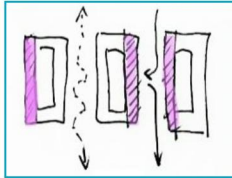
Op de schaal van de individuele woning moeten we vooral onze pijlen richten op een gevarieerd aanbod. Hierdoor wordt het starten op de woningmarkt en een wooncarrière in de wijk beter mogelijk. Dit heeft een positief effect op kansgelijkheid. Deze visie legt de focus op wonen voor starters en ouderen. Voor de tweede groep sluit de visie aan bij de strategische opgave gezondheid. De mogelijkheid om te blijven wonen binnen bestaande sociale structuren is goed voor de gezondheid.

Een divers woningaanbod bevordert ook de doorstroming. Hierdoor is voor de bewoners een wooncarrière in hun wijk mogelijk, van jongvolwassen tot gezin en tot oudere. Maar ook een

wooncarrière van sociale huur naar een betaalbare koopwoning of huren in de vrije sector. Daarbij willen we kleinschalige, individuele werkruimte toevoegen aan de monofunctionele woongebieden. Dit stimuleert op kleine schaal de wijk economie. Door de corona-lockdowns zijn veel mensen thuis gaan werken en is de behoefte gegroeid aan een woning met ruimte voor een werkkamer/werkplek.

3.3.2 Levendigheid bevorderen en dagelijks reisafstand verkleinen (straat)

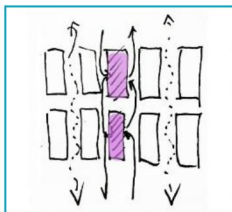

Ook op het niveau van gebouwen gaan we wonen en werken combineren. Multifunctionele plinten, de ruimtes op de begane grond, zorgen voor levendigheid en een hoge verblijfskwaliteit. We denken aan (betaalbare) ruimte voor werk, zoals cafés en winkeltjes, maar ook maakwerk (in bijvoorbeeld broedplaatsen) en kantoren. We willen de levendigheid bevorderen, maar

tegelijktijd ook overlast voorkomen en de (verkeers)veiligheid borgen. Daarom scheiden we loop- en fietsroutes van de vervoersbewegingen die komen kijken bij de bedrijvigheid. Dat kan door aan de ene kant van het blok in te richten met wonen en de andere kant vooral met functies die bij de bedrijvigheid horen. Het mengen van ruimte voor werk en bedrijvigheid is op deze wijze mogelijk tot een milieucategorie 3.2⁴.

Wijkwinkelcentra willen we upgraden tot wijkvoorzieningencentra met ruimte voor werk en voorzieningen en inrichten als ontmoetingsplek voor de buurt. Daarnaast is hier ook de mogelijkheid voor woningen die in het aanbod in de wijk ontbreken. Dit draagt ook bij aan de wooncarrière voor wijkbewoners.

3.3.3 Meer werk toevoegen op goed bereikbare locaties (buurt)

We willen het potentieel van de zes treinhaltens in Zaanstad benutten. Hier maken we aantrekkelijke stationsgebieden met gemengde functies met betekenis voor de omliggend wijken. We vinden het belangrijk dat alle dagelijkse bestemmingen binnen 15 minuten te voet of met de fiets bereikbaar zijn. Voor de bestaande wijken en nieuwe projecten in Zaanstad kiezen we daarom voor het combineren van wonen, werken en voorzieningen.

Op de schaal van een gebied of wijk zijn verschillende gradaties mogelijk van het mengen van wonen, werken en voorzieningen. Voor heel Zaanstad is de verhouding werken ten opzichte van wonen 28%, dit betreft bedrijfsruimte exclusief kantoren, horeca- en winkelruimte. We willen dit percentage bedrijfsruimte ook in de toekomst behouden; maar functiemenging is maatwerk. In alle gevallen is de betaalbaarheid van bedrijfsruimte cruciaal. De menging van wonen en werken is afhankelijk van het gebied. Bij een knooppunt langs een HOV lijn kiezen we voor een hoger percentage bedrijvigheid en reserveren circa 10% voor voorzieningen, volgens het maatschappelijk voorzieningenmodel. In monofunctionele woonwijken, waarin we ruimte voor werk gaan toevoegen is het percentage lager als 28%. Zo bouwt Zaanstad niet aan een 'slaapstad' maar aan een levendige, aantrekkelijke woonwerkstad.

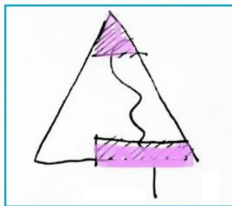
Voor milieucategorieën hoger dan 3.2⁵ maakt de Omgevingsvisie ruimte op bedrijventerreinen in het noorden en in het zuiden langs het Noordzeekanaal. Het zuidelijk deel van de Achtersluispolder,

⁴ Kijk voor meer informatie over milieucategorieën op de [website van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat](#).

⁵ [Bedrijven en milieuzonering - Kenniscentrum InfoMil](#)

Havenkwartier, behoort tot minimaal 2040 ook tot deze gebieden. Deze Zaanse bedrijventerreinen worden geïntensiveerd waardoor misschien wel 10% meer ruimte voor werk ontstaat. Dat kan door 'het juiste bedrijf op de juiste plek' te plaatsen er vind een uitruil plaats tussen locaties van bedrijven. Daarbij hanteren we minimale bouwhoogtes, waardoor productie en bijvoorbeeld kantoren of parkeren gestapeld kunnen worden. We gaan voor een werkstad met een werkmilieu met hoge dichtheden (FSI⁶ van 2) en een hoogwaardige openbare ruimte. Daarbij willen we aangrenzende programma's zoals vrijetijdsbesteding, leisure en hotels realiseren. Meer werk toevoegen zorgt voor een duurzamere woonwerk balans.

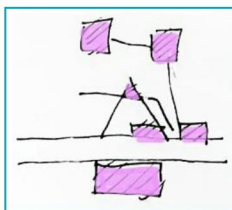
3.3.4 Hogere milieucategorieën verduurzamen of clusteren (gemeente)

Op de schaal van de hele gemeente investeren we in de leefkwaliteit in heel Zaanstad. Kijkend naar de leefbaarheid en de strategische opgaven veiligheid, gezondheid en duurzaamheid, is er een verloop en toename in de toegestane hindercontouren. We vinden dat bedrijven uit de hogere milieucategorieën niet thuishoren in een gemengd gebouw of productieve wijk. Deze horen in specifiek daarvoor ingerichte bedrijventerreinen of de werkstad, zoals de bedrijventerreinen in Zaan Noord (Molletjesveer, Noorderveld) en langs het Noodzeekanaal vanaf het Hembrugterrein. We hebben als gemeente Zaanstad aandacht voor schuif- en verhuisruimte voor bedrijvigheid binnen de gemeente en de regio.

Door ruimte te maken voor wonen en werken dragen we in de hele gemeente bij aan het verminderen van de woningnood en het verkorten van de wachttijd voor een sociale huurwoning. We hebben de ambitie om minimaal duizend tot tweeduizend woningen per jaar te programmeren. Zaanstad kan zo groeien van 160.000 tot 200.000 inwoners

3.3.5 Regionaal banen én woningen realiseren (regio)

Het woningtekort is in Zaanstad en de metropool Amsterdam (MRA) steeds nijpender geworden. Daarom gaan we in de komende jaren een aantal, deels verouderde bedrijventerreinen gefaseerd transformeren naar woon/werkgebieden. In MRA verband hebben afgesproken tot 2030 175.000 woningen te bouwen. Omdat de vraag naar woningen zo groot is, kijken we of we de bouwproductie tot 2030 kunnen versnellen naar 220.000 woningen. In MRA-verband richten we ons binnen de deelregio Zaanstreek-Waterland op een inclusieve arbeidsmarkt, op innovatie en op een adequaat aanbod van werklocaties en voorzieningen. Als typische woonwerkstad zetten we ambitieus in op functiemenging van wonen en werken en voldoende werklocaties. Voorzieningen zijn daarbij van belang voor bewoners in een woonwerkstad en bieden op zichzelf ook werkgelegenheid.

⁶ FSI = Floor Space Index, De FSI geeft de verhouding tussen het bebouwde bruto vloeroppervlak en de oppervlakte van het terrein. Een FSI van 1,0 betekent dus dat er op één hectare grond (100x100 m) 10.000 m² bebouwd oppervlak is.

3.4 Principe 4

Ruim baan voor lopen, fietsen en (hoogwaardig) openbaar vervoer

Situatie

Zaanstad is met doorfietsroutes, (snel-)wegen en treinverbindingen verbonden met de regio en tussen de kernen. Toch is er onder praktisch en middelbaar opgeleiden in Zaanstad sprake van *vervoersarmoede*⁷. Deze vervoersarmoede willen we tegengaan door een beter OV netwerk te realiseren. In Zaanstad werkt 84% van de beroepsbevolking op een plek die vanuit huis matig tot slecht met het openbaar vervoer te bereiken is. Dit geldt voor 95% van de praktisch en 91% van de middelbaar opgeleiden. Vanwege de vervoersarmoede hebben vooral de laag- en praktisch opgeleiden minder kansen om een betere baan te verwerven (Zaans Trendrapport, 2022; p.33).

Een andere keerzijde van de ligging van de fietspaden, wegen en het spoor is dat er een *barrièrewerking* van uit gaat. De Provincialeweg en het spoor in noord-zuidelijke richting zijn goed bereikbaar, maar zijn ook nog steeds een barrière tussen delen van de gemeente, zoals bij de Guisweg in Zaanwijk. Hoewel Zaanstad bereikbaar is via verschillende modaliteiten, zien we dat het hoofdwegennetwerk van Zaanstad *dicht slibt*. Steeds vaker staan we in de file. Deze afnemende bereikbaarheid heeft negatieve gevolgen voor het *vestigingsklimaat*, met name in het NZKG. En de dominante automobilititeit, heeft ook negatieve gevolgen voor de *leefbaarheid* van de Zaanse kanten in bijvoorbeeld Noord.

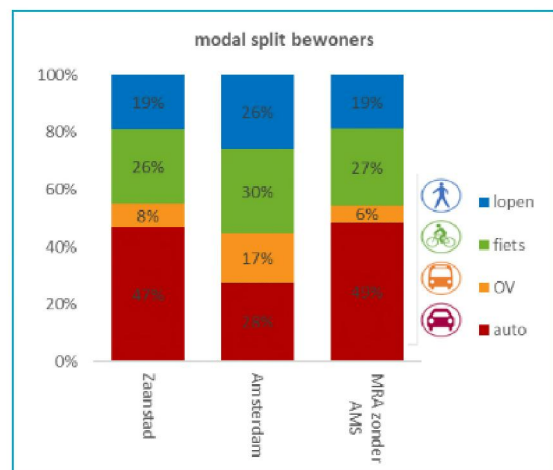
Vizier

Zaanstad heeft een aantrekkingskracht op nieuwkomers en bedrijven die zich hier willen vestigen. Door de verstedelijking ontstaat er *meer verkeer*. Meer inwoners betekent ook fors meer verplaatsingen, zowel binnen Zaanstad als in verbinding met de regio. Dat legt een druk op de nu al drukke wegen en op de leefkwaliteit. Verbondenheid in de gemeente en met de regio is belangrijk voor de *krappe arbeidsmarkt* en de economische vitaliteit van Zaanstad/regio.

Voor een goede leefkwaliteit en blijvende bereikbaarheid van Zaanstad is een andere verdeling van de modal split/mobiliteitstransitie nodig. Waar en hoe maken we ruimte voor OV, fiets en lopen?

We willen een betere bereikbaarheid en bereikbaarheid in de gemeente, naar het landschap en de regio. Dit is nodig om werk, voorzieningen en recreatie dichtbij, betaalbaar en duurzaam te maken. Om dit te bereiken, gaan we ruim baan maken voor lopen, fietsen en (hoogwaardig) openbaar vervoer.

Tegelijkertijd brengen we met de lopende infrastructuurprojecten de basis op orde voor het autoverkeer. We willen dat duurzaam reizen een

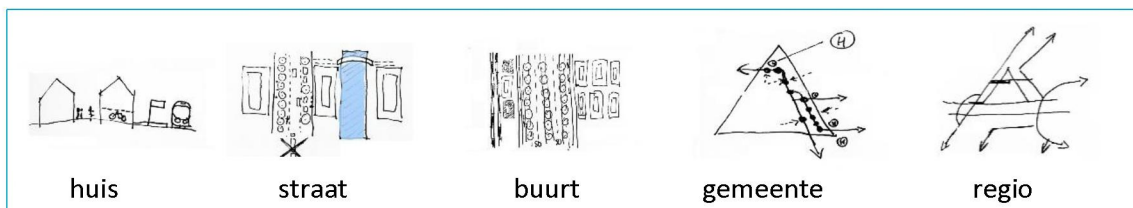
Grafiek: modal split Zaanstad t.o.v. Amsterdam en MRA (modal split = verdeling van de gemaakte reizen over verschillende transportmiddelen)

⁷ Iemand heeft last van vervoersarmoede als diegene een onevenredig deel van zijn tijd of geld kwijt is om van a naar b te komen en te kunnen participeren in de maatschappij.

gemakkelijke keus is. Duurzame bereikbaarheid is van vitaal belang voor het vestigingsklimaat en de ontwikkelkansen van de gemeente. Inzetten op de mobiliteitstransitie is ook belangrijk om de leefkwaliteit voor de Zaananters een stuk beter te maken.

Het gebruik, vorm en functie van het wegennetwerk moeten beter in balans komen. Door de groei van de gemeente is de *schaarse ruimte kostbaar* en dient er zorgvuldig met het gebruik van de ruimte te worden omgegaan. Door wegvallende parkeerplaatsen en afgewaardeerde autosnelwegen ontstaat ruimte. Ruimte voor groen en water om onze gemeente klimaatbestendig te maken heeft prioriteit. Bij nieuwe ontwikkelingen sluiten we aan op het Zaanse Mobiliteitsplan. We werken ook in lijn met het uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie en het bomenbeleidsplan.

Het hoogwaardige openbaar vervoer (HOV) –vertrambaar bus rapid transport (BRT)- gaat door het oostelijk deel van Zaanstad en maakt dit deel van de gemeente toegankelijk voor iedereen. Hierbij hoort een uitgekende haltering die past bij het sociaal weefsel van de gemeente. Daarbij willen we een fijnmazig en overzichtelijk netwerk van lopen en fietsen, dat de bereikbaarheid van het OV vergemakkelijkt. Zo'n netwerk heeft nog andere voordelen. Zo draagt het bij aan de gezondheid van de Zaananters, omdat goede loop- en fietspaden uitnodigen uit tot bewegen. Ook kan zo de vervoersarmoede omgebogen te worden. Het wordt gemakkelijker om een *baan binnen handbereik* te krijgen.

Schaalniveaus principe 4 Ruim baan voor lopen, fietsen en (hoogwaardig) openbaar vervoer

3.4.1 Ruimtelijke ingrepen dragen bij aan mobiliteitstransitie (huis)

Voor het slagen van de mobiliteitstransitie zijn ook concrete kwalitatieve ingrepen in de openbare ruimte nodig. Denk aan een plek voor de fiets in een stalling om de hoek. Aan voet- en fietspaden, zodat je gemakkelijk te voet of met de fiets naar het OV kunt gaan. Het wijd vertakt informele netwerk van voet- en fietspaden dat veel naoorlogse wijken kenmerkt, kunnen we hiervoor inzetten. En dat je niet ver hoeft om te fietsen, omdat er bruggetjes zijn over het water zodat de parken makkelijk over te steken zijn, helpt bij het kiezen voor fietsen en lopen. Een langzaamverkeer route omvat ook bomen. De structuur van voet- en fietspaden wordt voorzien van 30% schaduw door bomen zodat de routes ook bij hitte aantrekkelijk zijn.

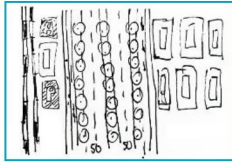
3.4.2 Leefkwaliteit verbeteren door prioriteit voor bestemmingsverkeer (straat)

We willen de leefkwaliteit in Zaanstad verbeteren door het doorgaande (logistieke) verkeer te beperken en te weren. Voetgangers, fietsers en bestemmingsverkeer krijgen prioriteit in de dorpscentra en bij de toekomstige OV-knooppunten. In Wormerveer kan, als onderzoek uitwijst dat dat verkeerskundig kan, de barrièrewerking van de Ned Benedictweg worden 'verzacht', door deze

verkeersader om te vormen naar een lokale verbindingsweg. Voor een betere fietsverbinding tussen Krommenie en Wormerveer willen we een nieuwe fietsbrug aanleggen ter hoogte van het Vlaar/Noordsterpark. Ook om de parkenroute aan te vullen.

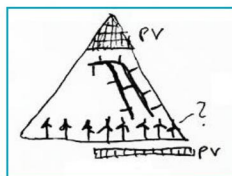
3.4.3 Bevorderen leefkwaliteit door aanpassen Provincialeweg N203 (buurt)

De Provincialeweg (N203) transformeren we naar stads- of parklaan met een gezond, groen en ontspannen karakter, waar een plek is iedereen. De transformatie met een bijpassend snelheidslimiet biedt ook letterlijk ontwikkelruimte voor programma's die een bijdrage leveren aan de aangrenzende wijken zoals ruimte. Programma's voor wateropvang, vergroening, mobiliteitshubs, voorzieningen, energietransitie, wonen en werken. De Provincialeweg (N203) krijgt zo de functie van ontsluitingsroute naar de aanliggende wijken in plaats van een doorstroomfunctie. Tegelijkertijd heffen we zo historisch gegroeide barrières op en kunnen we de gemeente beter verbinden voor lopen en fietsen. Randvoorwaardelijk is dat de A8 verbonden wordt met de A9 of dat de mobiliteitstransitie ervoor zorgt dat in de toekomst autoverkeer minder ruimte vraagt.

Ontwikkelruimte creëren we door een snelheidsverlaging op de wegen en het programmeren van de ruimte. Het Hembrugterrein gaan we autoluw ontwikkelen en we zorgen voor parkeervoorzieningen nabij het terrein. Zo wordt het veiliger voor spelende kinderen en komt er ruimte vrij komt voor groen, ontmoeting en verblijf.

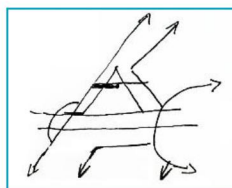
3.4.4 Gemakkelijker reizen binnen gemeente en naar de regio (gemeente)

Het moet gemakkelijker en betaalbaarder en tegelijkertijd duurzamer, gezonder en veiliger worden om naar je werk te gaan. De ontwikkeling van HOV ZaanIJ is daarom een onmisbare schakel om naar Amsterdam te kunnen reizen. Door de verbinding HOV ZaanIJ aan te sluiten op zowel Kogerveld als Zaandam centrum (oost) ontstaat een tweede 'ruggengraat', naast de spoorlijn, die Zaanstad verbindt met Amsterdam. Zo wordt de bereikbaarheid van de oostelijke delen van Zaandam, naar de rest van de gemeente, Amsterdam en het buitengebied enorm vergroot.

Goede verbindingen zijn essentieel voor al onze inwoners om voorzieningen te kunnen bereiken, te recreëren en ook voor de bereikbaarheid van banen. Verbondenheid binnen de gemeente en naar de regio verbeteren we door in te zetten op de HOV en knooppuntontwikkeling. Bij de entree van de stad komen mobiliteitshubs en bussen die bezoekers naar de binnenstad brengen.

3.4.5 Verbeteren leefkwaliteit door aansluiting A8-A9 (regio)

Een directe aansluiting A8-A9 door de Assendelverpolder ontlast de doorgaande verbinding over de Provincialeweg N203 in Zaanstad-Noord richting Uitgeest, Alkmaar en de rest van Noord-Holland. Dat zorgt voor meer leefkwaliteit langs de weg en ontwikkelruimte bij de stations. Het aanleggen van de nieuwe aansluiting A8-A9 zorgt voor een betere doorstroming en een robuuster regionaal netwerk.

3.5 Principe 5

Ruimtelijk investeren om maatschappelijk het verschil te maken daar waar het meest nodig

Situatie

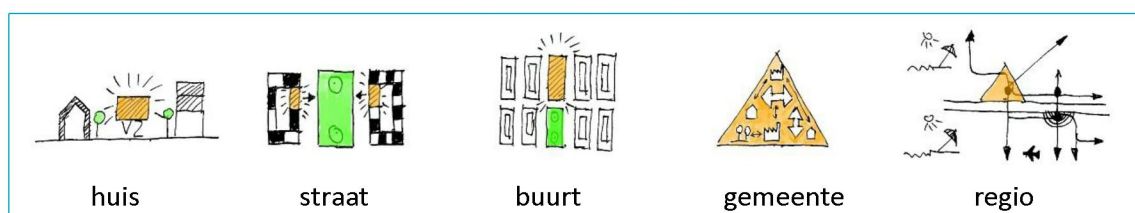
Zaanstad staat voor een rechtvaardige en evenwichtige gemeente, zowel binnen haar eigen grenzen als binnen de metropoolregio. Dat vereist dat we verschil maken, dat we méér ruimtelijk investeren in die delen van de gemeente die nu achterblijven^{xii}.

De huidige situatie in Zaanstad laat zien dat de maatschappelijke indicatoren zoals gezondheid en kansengelijkheid laag scoren. Zaanstad staat bovenaan in de 'verkeerde lijstjes' blijkt uit recent onderzoek van het Plan Bureau Leefomgeving (PBL). Er zijn, bijvoorbeeld in Zaandam Oost, erg hoge concentraties van sociale huurwoningen. Dat maakt het lastig om een evenwichtige gemeente te zijn.

Vizier

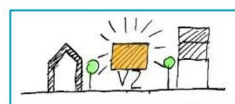
Op dit moment zien we dat de kansengelijkheid ondanks vele inspanningen zelfs verder afneemt. Daarnaast zet Zaanstad in op groei omdat de woningnood toeneemt en de wachtlijsten langer worden. Tegelijkertijd zijn er in de metropoolregio Amsterdam (MRA) afspraken gemaakt over de omvang van deze verstedelijking. Het is een kans om te werken aan de maatschappelijke opgaven en alle zes onze strategische opgaven.

Hoe kunnen we in de komende jaren ruimtelijk investeren om maatschappelijk het verschil te maken? De Omgevingsvisie heeft aandacht voor het economische en sociale effect van de ruimtelijke ontwikkeling van Zaanstad. De drie uitgangspunten van de maatschappelijk visie – basis op orde, verschillen omarmen en durven differentiëren – worden in de Omgevingsvisie vormgegeven. De inrichting van de fysieke leefomgeving moeten we doelgericht te verbeteren. We willen 'ruimtelijk investeren om maatschappelijk te renderen'. Dit doen we op kleine schaal van de individuele woning en omgeving tot op grote schaal van Zaanstad in de regio.

Schaalniveaus principe 5 Ruimtelijk investeren om maatschappelijk het verschil te maken waar het het meest nodig is

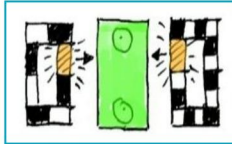
3.5.1 Individueel welzijn realiseren door meer en duurzamere woningen (huis)

We willen kwalitatieve groei met voldoende nieuwe en betaalbare woningen. Woningen die duurzaam en energieneutraal, zodat we de toename van energiearmoede voorkomen. Als een fijne plek om te wonen voor alle bewoners in Zaanstad beter mogelijk wordt, nemen sociale spanningen af. Dit zorgt voor een toename van het individuele welzijn. We stimuleren daarom het isoleren van bestaande woningen en om de funderingen te herstellen. Zo verlagen we de energiearmoede en bevorderen we de gezondheid. We

hebben daarbij ook aandacht voor het beperken van hitte in de woning en sturen op maatregelen voor passieve koeling, zoals bouwkundige zonwering en groene gevels en daken.

3.5.2 Fijn wonen door divers aanbod woningen en voorzieningen (straat)

In nieuwe buurten komt een gevarieerd woningaanbod met 30% sociaal, minstens 30% gemiddeld dure huur- en koopwoningen en 40% vrije sectorwoningen. Daardoor is er straks een divers aanbod van woningen voor een makkelijkere start op de woningmarkt. Dan is ook een wooncarrière binnen de wijk mogelijk, waardoor sociale structuren en de cohesie worden geborgd en bevorderd.

Uitgangspunt van de 'strategische agenda ouder worden in Zaanstad' is dat ouderen zo lang mogelijk thuis kunnen wonen in hun eigen wijk. Dat betekent bijvoorbeeld dat we actief de ontwikkeling van nieuwe woonvormen voor ouderen bevorderen. Met mogelijkheden voor ontmoeting en voor het leveren van zorg. In de gemeente moeten we plek creëren voor deze ontwikkeling.

We hebben speciale aandacht voor meer kansengelijkheid, met een focus op het begin van het leven. We bouwen voorzieningen zoals scholen, kinderopvang en multifunctionele wijkcentra als hart van de wijk op de juiste plek: goed te voet en per fiets bereikbaar en bij een groene openbare ruimte. Daarnaast is de bouw van de nieuwe voorzieningen op een vroeg moment en in aansluiting op de behoeftes van de huidige bewoners cruciaal.

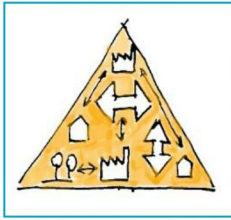
3.5.3 Bijdragen aan gezondheid inwoners door wijkontwikkeling (buurt)

Bij de aanleg van nieuwe wijken en de vernieuwing van bestaande wijken ontwikkelen we tegelijkertijd voorzieningen die passen bij het Zaanse maatschappelijke voorzieningenmodel. Zo is er straks voldoende aanbod van zorg, cultuur en ontmoeting; in publieke gebouwen en in de openbare ruimte. Voor straten, pleinen en parken hanteren we het principe van de groen-blauwe openbare ruimte. Zo maken we welzijn en ontmoeting mogelijk op schaduwrijke en koele plekken in hete zomers. Door het stimuleren van gezonde beweging, sociale ontmoeting en persoonlijk geluk beogen we een toename van de bewust als gezond ervaren levensperiode. Dit is een graadmeter waar Zaanstad op dit moment laag op scoort.

We zorgen dat in de nieuwe wijken niet alleen voorzieningen maar ook (betaalbare) ruimten voor bedrijvigheid dichtbij zijn. Dit zorgt voor een stevig impuls voor de wijk economie. Voor een aantal wijken zoals Poelenburg en Peldersveld zijn in het kader van het PACT voor een periode van 20 jaar concrete doelstellingen besproken. We gaan onder andere het percentage sociale huurwoningen terugbrengen. De PACT afspraken worden mogelijk verbreed voor heel Zaanstad Oost of verder. Ze lopen in de tijd parallel met de scope van de Omgevingsvisie.

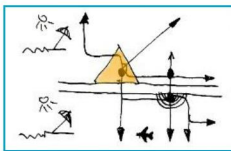
3.5.4 Maatschappelijk rendement door differentiëren in heel Zaanstad (gemeente)

Voor heel Zaanstad gaan we differentiëren. Dit betekent dat we het maatschappelijk rendement voorop stellen in de delen van de gemeente waar de grootste verbetering nodig is. We werken aan goed bereikbare werkgelegenheid en dragen zo bij aan de economische vooruitgang van de bewoners en de afname van vervoersarmoede. De grote groep praktisch geschoolde bewoners krijgt zo meer kansen op arbeidsparticipatie. Daarbij wordt de 'troef' van het werknemerspotentieel ontsloten voor de Zaanse en regionale economie.

Maar ook de natuurgebieden in en om Zaanstad worden zo goed bereikbaar voor de smalle beurs. Dat zorgt voor ontspanning, sport en recreatie in de buurt. Nieuwe ontwikkelingen zoals de Thorbeckewijk bovenop de overkluizing van de Thorbeckeweg heffen ruimtelijke barrières op. Ze bevorderen het samengroeien van de verschillende wijken tot één evenwichtige en rechtvaardige gemeente.

3.5.5 Werken aan een evenwichtige metropool (regio)

De regio heeft een grote aantrekkingskracht op mensen die een leven op gaan bouwen, willen studeren, wonen en werken. Aan deze aantrekkingskracht zit ook een keerzijde. De druk op de woningmarkt is groot voor betaalbare woningen dichtbij werk, voorzieningen en groen. Er is niet evenredig en overal plek voor onze inwoners en nieuwkomers. Samen met de regio zet Zaanstad zich in voor een evenwichtige metropoolregio. We willen dat de inwoners gelijke kansen krijgen, onafhankelijk van waar ze wonen.

Naast een stevige woningbouwopgave zetten we ruimtelijke strategieën^{xiii} in die scheiding van groepen doorbreken en voorkomen. Tot 2030 bouwen we een deel van de nieuwe woningen in stedelijke vernieuwingsgebieden. Dit is onderdeel van een samenhangende, gebiedsgerichte aanpak die de leefbaarheid en de sociaaleconomische positie van de huidige bewoners versterkt.

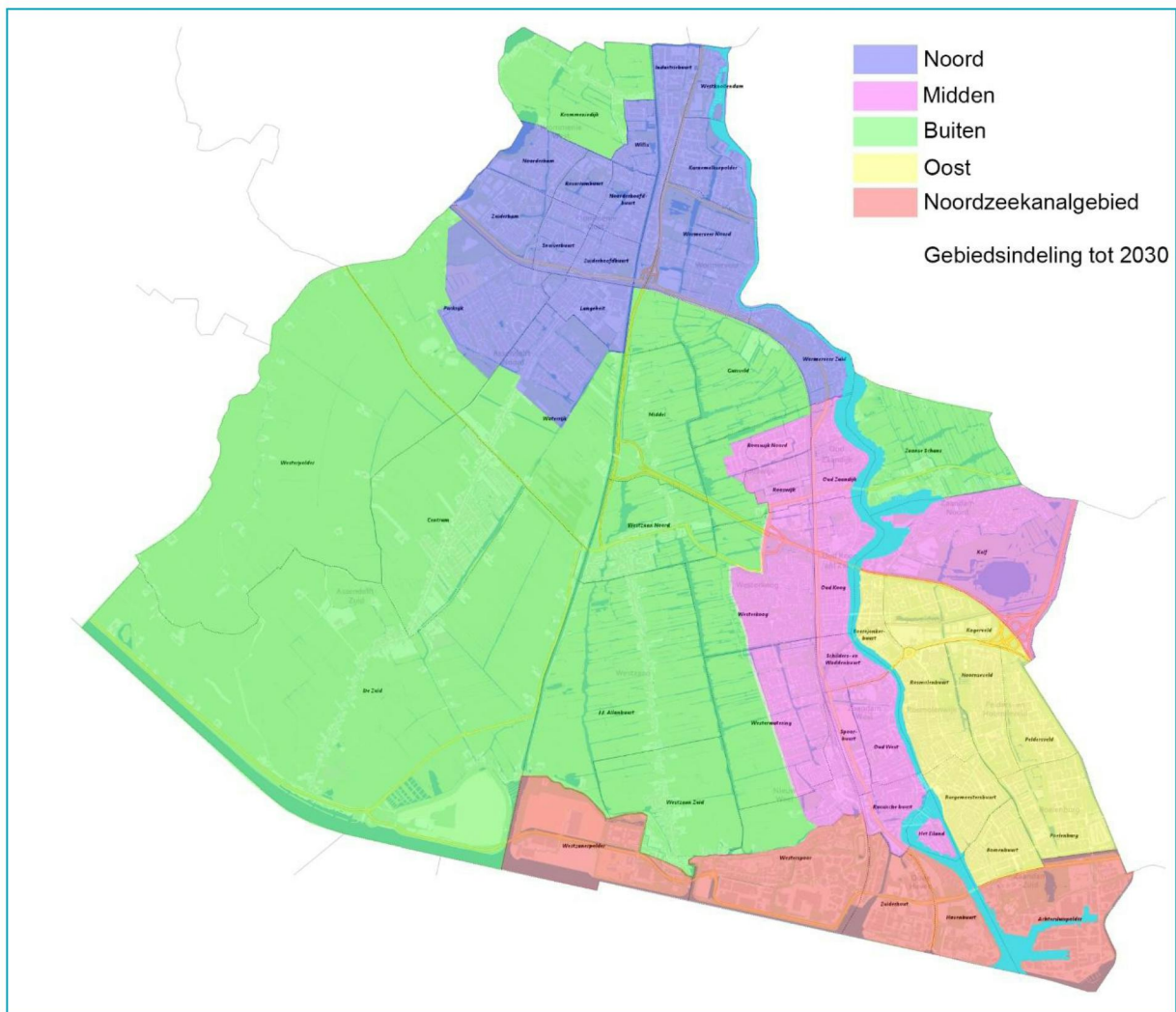
In vier gebieden binnen de MRA wordt gewerkt aan stedelijke vernieuwing^{xiv}. Dit gebeurt met steun van het Rijk vanuit het Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Een van deze gebieden is Zaandam-Oost. Daarnaast ondersteunen we het pleidooi vanuit de MRA Verstedelijkingsstrategie: onder de huidige marktomstandigheden gaat het voorkomen van segregatie en het zorgen voor voldoende menging niet vanzelf. Om ook lage en middeninkomens blijvend te binden aan alle deelregio's van de MRA, moeten we samen voortdurend en vergaand ingrijpen in de woningmarkt.

4 Gebiedsindeling Omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie hebben we ervoor gekozen om Zaanstad in vijf gebieden op te delen. Deze gebiedsindeling is gebaseerd op verschillende kenmerken van de gebieden, waaronder ruimtelijke kenmerken en de dynamiek in de gebieden en sluit aan bij de criteria voor de buurtindelingen uit het CBS. Het is eenvoudiger om de Omgevingsvisie toe te passen op gebieden met gelijke kenmerken, dan op de van oudsher bestaande grenzen.

We hebben de volgende vijf deelgebieden benoemd: Noordzeekanaalgebied, Zaandam Oost, Zaans Midden, Zaans Buiten en Zaanstad Noord. Per deelgebied benoemen we wat het belangrijkste is om te doen met het oog op 2040 en verder. Ook geven we aan wat de bijdrage van het deelgebied aan de gehele gemeente en dus de strategische opgaven is. Bij elk deelgebied staan de sleutels die bijdragen aan de plannen voor de toekomst. Daarnaast laten we met een aantal sleutels per deelgebied zien met welke concrete ingrepen we een verbetering voor het gebied en de gemeente kunnen realiseren (zoals HOV of woon/werkgebied Zuiderhout-Noord).

In de deelgebieden is de ruimtelijk koers voor Zaanstad neergelegd, die de basis vormt voor een gemeente waar het nu en later goed leven, wonen, werken en recreëren is.

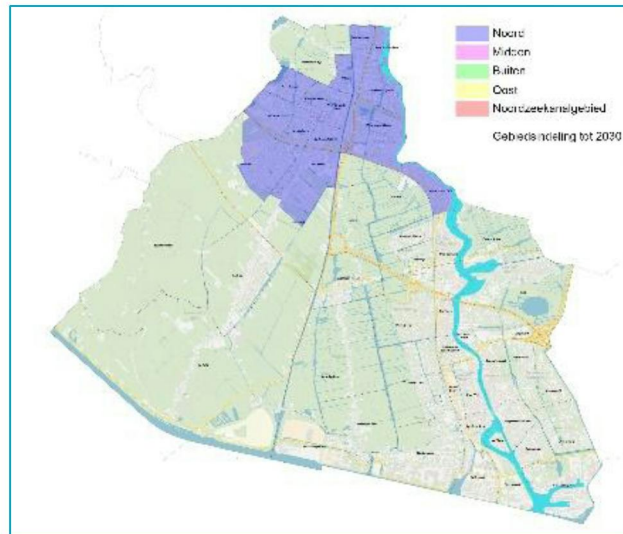

4.1 NOORD

Rustiek netwerk met een dorps karakter

Karakter Noord en Zaanse Identiteit

De oude dorpen, wijken en kernen van Zaanstad Noord hebben dit deel van Zaanstad door de eeuwen heen gemaakt tot wat het nu is. Van oudsher is er een sterke sociale binding en zien we de typerende Zaanse menging van wonen en werken, omringd door groen en water. De kernen in Zaanstad-Noord (Krommenie, Wormerveer, Assendelft) hebben nog steeds een dorps identiteit. Door de jaren heen hebben naoorlogse uitbreidingen met een grootschaliger opzet plaats gevonden, maar voor de bewoners van de noordelijke dorpskernen heeft dat geen

afbreuk gedaan aan de identiteit ervan. Ze voelen nog steeds een nauwe samenhang tussen de dorpen en het rondom liggen landschap. Dit willen we behouden.

Het gebied telt inmiddels bijna 45.000 inwoners en zo'n 20.000 woningen. Het aandeel kinderen en jongeren onder de 25 jaar, maar ook het aandeel ouderen boven de 65 jaar is relatief hoog. Hier wonen veel hoger opgeleiden en zien we hoge scores op de Zaanse leefbarometer^{xv}, met uitzondering van Wormerveer-Noord en Krommenie-Oost. Er staan veelal laagbouwoningen en Zaanstad-Noord is belangrijk voor de werkgelegenheid. Op de bedrijventerreinen Molletjesveer en Noorderveld zijn ongeveer 700 bedrijven gevestigd. De werkgelegenheid ligt in Noord hoger per inwoner dan gemiddeld in Zaanstad, maar is in de laatste jaren wel afgenomen. Investeren in Zaan Noord levert de gemeente bereikbare werkgelegenheid, een robuuste economie en een grotere diversiteit aan woningen.

Aan de slag in Noord met

- Betere aansluiting op de omgeving
- Behouden van werkgelegenheid
- Tegengaan van parkeeroverlast, verkeer- en milieuoverlast van bedrijven
- Aanpakken slecht geïsoleerde woningen
- Verbeteren van de mobiliteit
- Ruimte voor water realiseren in 'badkuipen' en versteende buurten beter voorbereiden op klimaatverandering door meer groen toe te voegen en daar waar veel groen aanwezig is, dit beter te benutten
- Meer multifunctionaliteit in wijken zodat de wijk levensloopbestendig is
- Meer voorzieningen voor jongeren om te ontmoeten en te bewegen, waardoor ook overlast wordt tegen gegaan

Bijdrage van Noord aan de hele gemeente

- kan de relatie met het buitengebied versterken
- Water en groen kwaliteiten kunnen ingezet worden
- Verbindt de dorpen beter met de stad
- Kan een duurzame woon-werkrelatie waarborgen
- Verstevt het dorps netwerk
- Mogelijk om Stations-knooppunten te ontwikkelen

4.1.1 Versterken van de relatie met het buitengebied

De dorpen, kernen en buurten in Noord zijn omgeven door weidse landschappen en water. Als je in Noord woont of werkt is het landschap altijd in de buurt. Bewoners in Zaanstad-Noord hechten veel waarde aan het groene landschap, maar kunnen het niet overal gemakkelijk bereiken. Ook de mogelijkheden voor korte ommetjes dichtbij huis door het buitengebied zijn beperkt. “De uitdaging voor de komende tijd is om het buitengebied meer onderdeel te laten zijn van de ontwikkeling van de stad. Het groene netwerk van de gemeente moet weer worden aangehaakt aan het groen in het buitengebied”.^{xvi} Grenszones tussen wijken en landschap zoals bij het station Wormerveer bieden mogelijkheden voor toevoeging van (natuur-gerelateerde) functies in combinatie met een zorgvuldige ruimtelijke inrichting. Dat doen we uiteraard met respect voor de natuur.

Ontbrekende schakels binnen het langzaam verkeersnetwerk willen we herstellen zodat iedereen de kleurrijke linten, dijken en paden en de weidsheid van het landschap kan beleven.

Sleutel

- Sleutel 2: Stevige verbinding land en stad

4.1.2 Inzetten van kwaliteiten van water en groen

We willen de bestaande kwaliteiten van water en groen in Zaanstad-Noord zo veel mogelijk inzetten en verbeteren voor de recreatie en het klimaat. Dit doen we zodat de bestaande ruimtelijke structuur zo veel mogelijk behouden kan blijven

Duurzaamheid

Het groen-blauwe netwerk wordt in de toekomst belangrijker als het gaat om het verduurzamen van de leefomgeving. Zo wordt in Krommenie onderzocht of er een eigen warmtenet gerealiseerd kan worden, dat warmte wint uit oppervlaktewater in de wijk (aquathermie).

Waterberging wordt zoveel mogelijk opgelost op de plaats waar het water valt. Waar mogelijk wordt maken we gebruik van bestaande waterlopen. Om hittestress te verminderen zorgen we voor schaduw van bomen. Richting 2050 moet elke wijk gemiddeld over minimaal 20% boomkroonbedekking beschikken^{xvii}. Wormerveer en Krommenie-West scoren hier net onder. Assendelft-Noord heeft de laagste score van heel Zaanstad (3%)^{xviii}.

In het kader van klimaatadaptatie is het wenselijk om vooral in of om ‘stenige’ buurten te vergroenen. Om ruimte te maken worden er vervoersalternatieven in de wijken aangeboden zoals deelfiets, deelbakfiets en deelauto. Deze kunnen een alternatief zijn voor de eigen auto (met name de tweede of

derde auto in een huishouden). Zo parkeren minder auto's op straat en ontstaat er meer ruimte voor klimaatadaptatie door middel van vergroenen.

Toerisme en Recreatie

De Zaan, de parken en het buitengebied dragen samen met de cultuurhistorische kwaliteiten in belangrijke mate bij aan het rustieke, soms zelfs landelijke karakter van Noord. Deze kwaliteit behouden we, zodat bewoners, toeristen en bezoekers hier prettig kunnen verblijven. De Zaanbocht in Wormerveer maken we nog aantrekkelijker als pleisterplaats voor dagjesmensen en toeristen die per fiets, boot of trein hier naar toe komen. Daarnaast biedt Noord diverse plekken, die gebruikt worden voor lokale evenementen. Doordat er minder auto's in het straatbeeld staan komt er bovendien ruimte voor recreatie in het groen. Dat is goed voor de gezondheid van onze inwoners.

Sleutels

- Sleutel 1: Zaan als levenslijn
- Sleutel 3: Groene potentie van stadsparken ten volle benutten

4.1.3 De dorpen beter verbinden met de stad

We willen de dorpen beter en duurzamer verbinden met de stad. Zodat de bewoners van Noord sneller, gemakkelijker en duurzamer naar bijvoorbeeld hun werk kunnen reizen. Dit betekent dat er op verschillende plekken veranderingen in de mobiliteit plaatsvinden. Voetgangers, fietsers en bestemmingsverkeer hebben prioriteit in de dorpscentra en toekomstige OV -knooppunten. We beperken en weren doorgaand (logistiek) verkeer en zorgen voor parkeervoorzieningen aan de randen van de dorpscentra. Zo wordt de omgeving veiliger en komt er ruimte vrij voor groen, ontmoeting en verblijf.

De beoogde directe aansluiting van de A8 op de A9 is belangrijk voor een betere regionale bereikbaarheid van de Zaanstreek voor het personen- en goederenvervoer. En ook voor minder gebruik van de N203. Het verminderen van autoverkeer op de N203 is daarnaast goed voor de leefbaarheid van de dorpen in Noord. We willen een extra (auto)brug over de Zaan tussen Wormerveer en Wormer om in de toekomst de verkeersdrukke langs de Zaan en over de Zaanbrug te ontlasten^{xix}. Met de aanleg van een nieuwe fietsbrug over de Nauernasche Vaart ontstaat er een betere fietsverbinding tussen Krommenie en Wormerveer.

We zetten in op minder verkeer op de Provincialeweg N203, we onderzoeken hoe we dat kunnen doen. We willen hier een lokale verbindingsweg van maken, die op een aangename manier buurten met elkaar verbindt. Het is nu nog een belangrijke regionale verbindingroute maar die zorgt in Noord voor veel verkeershinder en milieuoverlast. De beoogde mobiliteitstransitie draagt bij aan een afname van het autoverkeer, door meer gebruik van fiets en OV en toename van deelmobiliteit.

Sleutel

- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen
- Sleutel 10: Realisatie en Inpassing A8-A9
- Sleutel 11: N203 wordt een stadslaan met integrale programma's

4.1.4 Verstevenigen van het dorpse netwerk en verstedelijken waar mogelijk

Noord levert tot 2040 een flinke bijdrage aan de Zaanse verstedelijkingsopgave. Er komen 5.000 woningen bij, zonder in te leveren op de huidige kwaliteiten. We doen dit door aan te haken aan op specifieke behoeften in Noord. Door de relatief sterke vergrijzing groeit hier de behoefte aan seniorenwoningen in de buurt van voorzieningen. Net zoals aan wonen met zorg en woonvormen voor kwetsbare doelgroepen. Tegelijk zijn ook starterswoningen nodig, zodat jongeren die dat willen in het gebied kunnen blijven wonen en Noord niet nog meer vergrijst. Meer woningen betekent ook uitbreiding van het voorzieningenaanbod. We willen combinaties van functies op strategische plekken binnen het dorpennetwerk. Dit zorgt voor betere kwaliteit, functionaliteit en meer capaciteit. Bestaande bewoners – vooral in kwetsbare buurten – profiteren hiervan mee. Daarnaast vinden we dat er meer voorzieningen moeten komen voor jongeren en ouderen. Nieuwe bewoners van deze strategische plekken vinden zo aansluiting bij bestaande leefmilieus en dorpsgemeenschappen. In Noord gebruiken we de bestaande identiteit en zorgen we voor een goede verbinding met de bestaande omgeving.

De geplande verstedelijking vindt plaats tussen nu en 2040. Daarna is er maar zeer beperkt ruimte voor verdere groei. Er komen vanaf dan alleen extra woningen en voorzieningen als het een meerwaarde voor Noord oplevert.

4.1.5 Het waarborgen van een duurzame woon-werkrelatie

Veel (MKB)-bedrijven hier hebben van oudsher een bijzondere verbondenheid en betrokkenheid met de inwoners van Noord. Zij bieden relatief veel werkgelegenheid voor praktisch opgeleiden. Die wisselwerking is een belangrijke kwaliteit, die we ook voor de toekomst in dit gebied willen bestendigen. Een belangrijk onderdeel hiervan is dat een betere bereikbaarheid per OV en fiets essentieel zijn voor een duurzame verbinding tussen werk en werknemer.

In heel Zaanstad is sprake van een groeiend tekort aan ruimte voor bedrijven. Om die reden willen wij op Molletjesveer, Noorderveld en de multifunctionele strook Assendelft (de Forbostrook) geen woonfunctie, met uitzondering van de randzone van Noorderveld 2, die direct grenst aan het Zaankwartier. Deze drie bedrijventerreinen worden geïntensiveerd, zodat ruimte voor kan worden vrijgemaakt voor nieuwe bedrijvigheid en/of verlevendiging met functies die de kwaliteit verhogen. Een voorwaarde is dat deze functies de activiteiten van de daar al gevestigde bedrijven niet belemmeren. In de toekomst moet er een betere OV verbinding komen tussen de bedrijventerreinen in Noord en de werknemers.

Op enkele binnenstedelijke terreinen zoals Chromos/Vlaar in Krommenie en mogelijk Bunge Loders Croklaan in Wormerveer worden nieuwe, meer eigentijdse combinaties van wonen en werken ontwikkeld. Daarnaast onderzoeken we hoe bestaande monofunctionele woonwijken zoals Saendelft levendiger en veelzijdiger kunnen worden door werkfuncties toe te voegen of beter zichtbaar te maken. Bijvoorbeeld door bestaande wijkwinkelcentra om te vormen tot wijkvoorzieningencentra met kleinschalige bedrijfsruimte.

Sleutels

- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen
- Sleutel 6: Productieve wijken een motor voor de Zaanse woonwerkstad
- Sleutel 9: Bedrijventerreinen intensiveren met aandacht voor verhuisruimte

4.1.6 Het ontwikkelen van de stations knooppunten

Noord kent twee stations knooppunten, Station Wormerveer en Station Krommenie-Assendelft. We willen de stations knooppunten in Noord ontwikkelen om het gebruik van OV te stimuleren. Vanuit het station Wormerveer leggen we 'groene' lopers uit naar het dorpscentrum van Wormerveer. Op deze plekken laat Noord haar identiteit zien, dit willen we versterken. In Wormerveer leggen we vanuit het station de 'groene loper' in de richting van de Zaanbocht en westwaarts naar het Zaanse buitengebied. Daarmee wordt het station een buitenpoort voor wandelaars, fietsers en recreanten die de natuur en het landschap willen verkennen.

Op de lange termijn streven we naar meer connectie tussen Krommenie en Saendelft. Hiervoor moeten we zorgen dat de barrièrewerking van het spoor minder ervaren wordt. Ook de mogelijke omvorming van de N203 naar een stadslaan, mogelijk gemaakt door de mobiliteitstransitie, zorgt dat deze minder als een barrière werkt en dat de beide kanten van het station beter met elkaar verbonden worden. Rond het station Krommenie-Assendelft kan in de toekomst meer gewoond en gewerkt worden. Het station Krommenie wordt daarnaast aantrekkelijker ingericht als knooppunt waar vervoerswijzen, diensten en verblijfsplekken samenkomen, hetzelfde geldt op termijn voor het station Wormerveer. Zo wordt op beide plekken het gebruik van OV gestimuleerd.

Sleutels

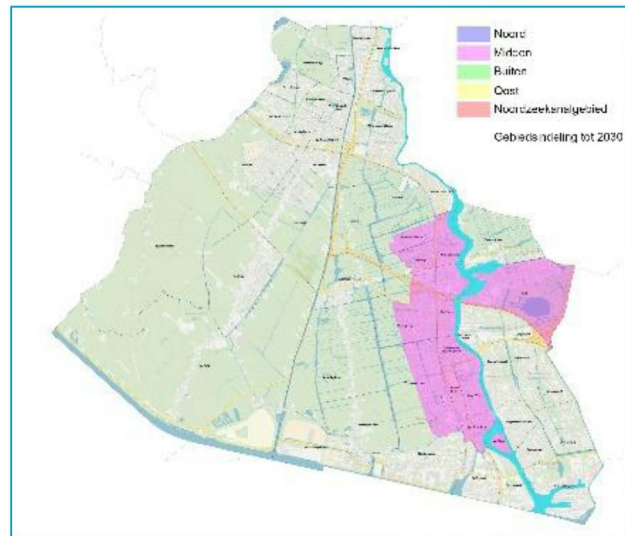
- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen
- Sleutel 11: N203 wordt een stadslaan met integrale programma's

4.2 MIDDEN

Wonen en werken te midden van stadse voorzieningen

Karakter Midden en Zaanse identiteit

Grofweg bestaat Zaans Midden uit twee delen. Aan de westkant ligt langs de Zaan een aaneengesochte strook van voor-oorlogse bebouwing, met een rijke geschiedenis en waardevolle cultuurhistorische kenmerken. Zoals de omgeving van de sluisen. Hier is Zaandam in de elfde eeuw ontstaan als een nederzetting rond de dam in de monding van de Zaan. De geschiedenis is nog altijd af te lezen aan de Dam, eerste verbinding over de rivier, aan de vele monumenten en karakteristieke gebouwen die hier staan en aan de archeologische vondsten die hier regelmatig

worden gedaan. Zo zijn in 1999 aan de Hogendijk scheepswerven opgegraven waaruit bleek dat bij de Dam de bakermat lag van de scheepsbouw waar Zaandam in de zeventiende en achttiende eeuw door heel Europa, en daarbuiten, beroemd om was. Verder ligt in Zaans Midden een aantal suburbane wijken ten westen van de spoorlijn en ten noorden van de Kalverpolder, die in de jaren '80-'90 van de vorige eeuw zijn gebouwd in nauwe relatie met het aanwezige landschap. Deze planmatig opgezette wijken zijn door hun grote aanbod van grondgebonden, eengezins(koop)woningen en hun ligging langs de randen van Zaans Buiten en/of nabij het spoor een geliefd woongebied. Aan de Zaan ligt het vernieuwde, hoogstedelijke centrum-, winkel- en uitgaansgebied en stadhuis met zijn kenmerkende architectuur. Hier liggen ook de meeste stedelijke culturele voorzieningen. Zaans Midden ligt centraal in Zaanstad, langs de Noord-Zuid infrastructuur van het treinspoor, de Provincialeweg (de N203) en de Zaan. In de Ruimtelijke Kernkwaliteiten Zaanstad wordt het getypeerd als 'De ranke stad aan de Zaan'. Op een aantal punten is het gebied onvoldoende voorbereid op de toekomst. We willen dat Zaans Midden zijn waarde voor de gemeente en voor toekomstige generaties bewoners behoudt. Dat vergt veelsoortige ingrepen, waarbij we inspelen/gebruik maken van de verschillende identiteiten binnen het gebied, van de ruimtelijke kwaliteiten van de aanwezigheid van stations, de Provincialeweg en de Zaan en van de nabijheid van Zaans Buiten.

Aan de slag in Midden met

- Leegstand, losse 'postzegel'-initiatieven en te weinig groen in het stadshart
- Beter aansluiting op de omgeving en inrichting van kwaliteit
- De Zaan als levenslijn
- parkeeroverlast, verkeer- en milieuoverlast
- de deels verouderde, slecht geïsoleerde woningvoorraad in de oudere wijken
- Ruimte voor de opvang van water realiseren in 'badkuipen' en versteende buurten beter voorbereiden op klimaatverandering door meer groen toe te voegen
- Multifunctionaliteit in de wijkwinkelcentra zodat er meer te doen is voor de jeugd en de wijken levensloopbestendig wordt

Bijdrage van Midden aan de hele gemeente

- Verstedelijken bij OV-knooppunten
- Door ontwikkelen van het centrum gebied
- Terugdringen van de barrièrewerking van de infrastructuur
- Ontwikkelen van vitale en productieve wijken
- Groen en water benutten en versterken en toevoegen

4.2.1 Verstedelijken bij OV-knooppunten

In Zaans Midden liggen drie treinstations, waar verschillende vervoersmodaliteiten bij elkaar komen. Het zijn aantrekkelijke locaties om te ontwikkelen tot stedelijke knooppunten met aantrekkelijke combinaties van functies. De fysieke en mentale barrière van het spoor wordt verminderd, doordat de stations van de oost- en westkant een herkenbare entree krijgen en goed bereikbaar zijn. De knooppunten vormen belangrijke schakels in het mobiliteitssysteem en zijn essentieel voor de mobiliteitstransitie.

Rondom station Zaandam komt er een fikse schaalsprong. Aan de westkant verrijst Zaans Hout, aan de oostkant de Verkadebuurt en de Houthavenkade-buurt. Op het nabijgelegen bedrijventerrein Zuiderhout-Noord willen we transformeren naar een nieuwe wijk met een eigentijds gemengd stedelijk karakter.

De overstapfunctie van het station Zaandijk Zaanse Schans wordt steeds belangrijker. Zowel voor bezoekers van de Zaanse Schans als voor gebruikers van het groene buitengebied. Ons toeristisch beleid gaat uit van meer spreiding van bezoekers^{xx}. We stimuleren meer OV-gebruik door inzet van shuttlebusjes en beter vervoer over water. Rondom het station is ruimte voor groei tot een aantrekkelijk en autoluw knooppunt met wonen, werken, horeca en toeristisch verblijf. Verstedelijking op en rond het station Koog a/d Zaan kan beperkt.

Sleutels

- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen

4.2.2 Dóórontwikkelen van het centrumgebied

Het stadshart van Zaandam is een plek om elkaar te ontmoeten, te winkelen, te relaxen, te werken en te ondernemen en een locatie voor culturele activiteiten en evenementen. Een aantrekkelijk centrum draagt bij aan het vestigingsklimaat voor nieuwe bedrijven. In het centrum van Zaandam wordt veel verbouwd, herbouwd en getransformeerd. We willen niet alleen woningen toevoegen want dat versterkt het centrumgebied niet. Er moeten wel meer passende horeca en vooral meer ruimte voor werken en voor maatschappelijke-, culturele- en ontmoetingsfuncties komen. Met het toevoegen van detailhandel zijn we voorzichtig gezien de grote hoeveelheid leegstand. Het centrumgebied groeit ook in verbindingen en zuidelijke richting. Hiermee wordt het stedelijke milieu uitgebreid en krijgt de stad meer levendigheid. We willen de aantrekkingskracht van de Zaan en de Burcht vergroten. Langs de Zaan moeten er zoveel mogelijk groene openbare verblijfsruimten toevoegt worden, zodat de Zaan onderdeel van het centrum wordt. Een toename aan groene verblijfsplekken zorgt bovendien voor een toename in sociale veiligheid/ Daarnaast kunnen deze groene verblijfsplekken regenwater bergen.

Vanwege de mobiliteitstransitie zetten we in op meer voetgangers en fietsers als de hoofdgebruikers van het centrum, auto's staan geparkeerd op afstand^{xxi}. Goede langzaam verkeer-verbindingen zijn essentieel; binnen het centrumgebied en de aangrenzende wijken, maar ook richting omringende gebieden. Om kwaliteit in het centrumgebied te waarborgen willen we de druk van het openbaar vervoer in het centrum binnen reguleren. Doorgaande OV-lijnen en –knooppunten situeren we langs de randen van het gebied.

Sleutels

- Sleutel 1: Zaan als levenslijn
- Sleutel 4: Doorontwikkeling levendig stadshart Zaandam Centrum
- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen

4.2.3 Terugdringen van barrièrewerking infrastructuur

De Provincialeweg en het spoor maken Zaans Midden in noord-zuidelijke richting goed bereikbaar, maar werpen zich ook op als een barrière tussen delen van de gemeente. Deze barrière willen we tegengaan. Naast het station Zaandijk/Zaanse Schans gaan ingrijpende infrastructurele ingrepen plaatsvinden om de barrièrewerking van de spoorwegovergang op de Guisweg te verminderen en de verkeersveiligheid te verbeteren. Er komt een ongelijkvloers kruising, in combinatie met een herinrichting van het wegennetwerk waaronder een logische aansluiting van de langzaam verkeerroutes en de aansluiting met de Zaanse Schans. De kwaliteit, toegankelijkheid en zichtbaarheid van het station en omgeving worden sterk verbeterd. In de toekomst is er kans op knooppuntontwikkeling in een groter gebied oostelijk en westelijk rondom het station. Ook de kwaliteit, toegankelijkheid en zichtbaarheid van het station Koog aan de Zaan en omgeving worden sterk verbeterd.

Op dit moment is de N203 monofunctioneel en voornamelijk gericht op autogebruik, voor fietsers en voetgangers en ander verkeer in oost-westrichting is de N203 voornamelijk een barrière. De mobiliteitstransitie die voor ons ligt zorgt voor een afname in het autogebruik. Een vermindering van het autoverkeer op de N203 maakt mogelijk ruimte vrij voor het invoegen van functies, waarvoor in aangrenzende wijken onvoldoende plek is. De directe aansluiting van de A8 op de A9 heeft direct impact op afname van autoverkeer op N203.

Verder is en wordt er een aantal mogelijkheden onderzocht om de barrièrewerking te verminderen. Er is een wens geweest om grote delen van het spoor in Zaans Midden te ondertunnelen. Dit is onderzocht en binnen afzienbare termijn niet financieel haalbaar gebleken.^{xxii} Voor een betere verbinding van de wijk Westerwatering met de andere kant van het spoor zou een oplossing een nieuwe tunnel via een doorgetrokken Vincent van Goghweg naar de Houtveldweg kunnen zijn, dit wordt onderzocht. Om het fiets- en voetgangersnetwerk rond het centrum uit te breiden en de barrière van de Zaan te slechten wordt de mogelijkheid van een extra fiets- en voetgangersbrug over de Zaan in de buurt van de Verkadefabriek onderzocht.

Sleutel

- Sleutel 10: Aansluiting en inpassing A8-A9
- Sleutel 11: N203 wordt een stadslaan met integrale programma's

4.2.4 Ontwikkelen van vitale en productieve wijken

We willen nu en in de toekomst prettig wonen- en werken in de wijken van Zaanstad-Midden. Hiervoor zijn de volgende ontwikkelingen nodig. We willen meer woningen voor senioren, zodat zij kunnen verhuizen, dan ontstaat er voor anderen ruimte op de woningmarkt. Met name in en rondom de wijkwinkelcentra zijn mogelijkheden voor meer diversiteit en intensivering, zoals vormen van groepsgericht wonen en maatschappelijke functies. De programmering kan per wijk verschillen, we houden rekening met het feit dat ook bewoners van de oudere buurten aan de oostkant van de Provincialeweg binnen 15 minuten fietsend bij de voorzieningenclusters kunnen komen zodat ook zij hier gebruik van kunnen maken.

Aan de westkant van het spoor wonen veel thuiswerkende ZZP'ers. Voor hen zijn weinig faciliteiten in de buurt. Bij wijkwinkelcentra willen we werkruimtes en commerciële functies voor hen ontwikkelen. Ten westen van de Zaan is van oudsher sprake van gemengd wonen en werken. De bedrijven spelen een rol in het vitaal en duurzaam maken van dit gebied. Bij toekomstige (her)ontwikkellocaties langs de Zaan vormt een combinatie van wonen, werken en voorzieningen steeds het uitgangspunt. Langs de Zaan werken de bedrijven al aan verduurzaming. We juichen dit toe en hebben aandacht voor verhuisruimte, als een bedrijf in het kader van verduurzaming efficiënter op een andere locatie in Zaanstad wil produceren (zie 5.3.11). Daarnaast produceren de bedrijven restwarmte, in de toekomst kan deze warmte bijdragen aan de energietransitie van achterliggende woonwijken. Verder onderzoeken wij of aquathermie in de Zaan een bijdrage kan leveren aan de energietransitie. We onderzoeken ook de mogelijkheden voor intensivering van goederenvervoer over water.

Sleutel

Sleutel 6: Productieve wijken een motor voor de Zaanse woonwerkstad

4.2.5 Groen en water benutten en versterken

We willen het groen en het water op verschillende plekken in Zaans midden versterken en benutten, voor zowel klimaatadaptatie als recreatie. In de vooroorlogse wijken bouwen we voort op het diverse karakter met de Zaan als stads- en cultuurhistorisch decor. De Zaanoevers bieden vertier, uitzicht en verkoeling voor de wijken. We moeten er voor zorgen dat langs de Zaanoevers publieke ruimte beschikbaar blijft. Extra aandacht is er voor een prettige en klimaatadaptieve publieke ruimte met schaduwrijke plekken voor hete dagen. De west- en oostkant van Zaans Midden hebben verschillende opgave voor klimaatadaptatie

Aan de oostkant is weinig ruimte beschikbaar, er zijn enkele kleine locaties die voor klimaatadaptatie gebruikt kunnen worden. We onderzoeken hier of we historische groen- en waterstructuren kunnen herstellen. Op deze manier gaan klimaatadaptatie en het versterken van ons cultureel erfgoed samen^{xxiii}. We willen ruimte voor vergroening en klimaatadaptatie maken door het parkeren deels anders te organiseren, bijvoorbeeld in parkeerhubs. Hierdoor komt meer openbare ruimte in woonstraten vrij voor groen.

Aan de westkant ligt het net anders, we kijken naar mogelijkheden voor het benutten van de landschappelijke onderlegger en de toevoeging van groen en bomen bij winkelcentra, scholen, speelplaatsen woon/zorgcomplexen en aanleg van klimaatroutes langs wandel- en fietsverbindingen. We gaan onderzoeken hoe we in de grenszones aan de westkant het groen van Zaans Buiten meer kunnen betrekken bij de stad. Nieuwe groene plekken aan de rand worden daar onderdeel van. We

kijken wat het beste aansluit bij de behoeftes van de wijkbewoners. We doen dit met respect voor de natuurwaarden. Goede recreatieve routes zijn essentieel om stad en buitengebied beter met elkaar te verbinden. De westelijke groene zoom is vanuit westelijke wijken goed bereikbaar, maar dat geldt niet voor de oostelijk gelegen buurten. Vanaf de verschillende fietstunnels onder het spoor moeten logische wandel- en fietsroutes naar het groen leiden.

Het Kalf is een geïsoleerd gelegen woonwijk in het groen. Daarom zijn goede langzaam verkeer verbindingen met de omgeving erg belangrijk. Dat geldt voor de fietsverbinding over het Kalverpad via de wijk naar de Zaanse Schans en de te herstellen Zaandijkroute direct ten noorden van de A8.

Sleutels

- Sleutel 1: Zaan als levenslijn
- Sleutel 2: Stevige verbinding land en stad

4.3 ZAANDAM OOST

Versterken door verstedelijking en diversificatie

Karakter Oost en Zaanse identiteit

Zaandam Oost ligt aan de oostkant van de Zaan. Bedrijvigheid die langs de Zaan plaatsvond is vaak al vervangen door woningbouw of er zijn plannen in de maak voor transformatie. De kleinschalige, historische woningbouw, met soms smalle straten ertussen, is zeer karakteristiek. Veel publiek groen is echter in de loop der tijd verdwenen.

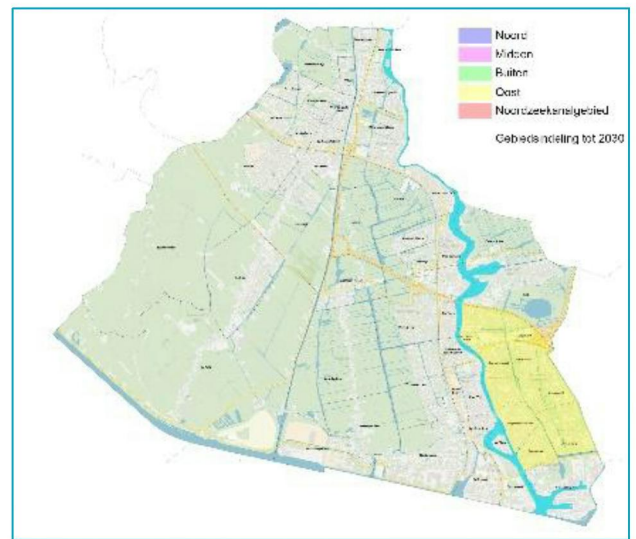
Direct langs de Zaan ligt een dijken- en padenstructuur met woningen van rond 1900.

Daartussen en ernaast ligt de vooroorlogse Rosmolenwijk met een tuindorppachtige opzet.

Oostelijk daarvan verrees de naoorlogse woningbouw van Poelenburg, Peldersveld en Hoornseveld.

Ten noorden daarvan kregen het bedrijventerrein van Hofwijk en Kogerveldwijk vorm. Deze laatste is met de Boerejonkerbuurt verbonden.

De naoorlogse wijken kennen een ruime opzet met een combinatie van veel eengezinswoningen en enkele hoogbouw accenten. Ze zijn nauw verweven met een met veel groen ingerichte openbare ruimte. In noord-zuidrichting vormen twee langwerpige parken het hart van oost, die in hun vorm meebewegen met de nog aanwezig, historisch waterlopen. In het centrale verbindende deel van dit gebied liggen het station Kogerveld en het Zaans Medisch Centrum, incl. zorgboulevard, die van belang zijn voor de hele gemeente. Zaandam Oost ligt vlakbij het centrum van Zaandam en steeds dichterbij Amsterdam door ontwikkeling van Haven-Stad, waaronder de Verbindingen IJ-oever.

Aan de slag in Oost met

- Kwetsbare wijken woonkwaliteit laat vaak te wensen over (isolatie en fundering) en eenzijdige sociale huur moeilijk om een woon carrière te maken
- Openbare ruimte beter inrichten voor ontmoeting en ontspanning
- Zichtbaar maken van plekken met voorzieningen
- Er is weinig ruimte voor werk
- De bereikbaarheid naar de stad en regio staat onder druk
- Versteende buurten beter voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering

Bijdrage van Oost aan de hele gemeente

- Beter wonen, meer kansen en draagkracht creëren
- Kansen op werk vergroten en versterken van de economie
- Impuls geven aan de openbare ruimte
- Investeren in duurzame verbindingen met de stad en de regio
- De groene structuur van deze wijk behouden en de toegankelijkheid ervan versterken voor de stad

4.3.1 Beter wonen, meer kansen en draagkracht creëren

In Zaandam-Oost kun je op veel plekken betaalbaar wonen. Echter de woningkwaliteit laat in sommige buurten te wensen over (slechte isolatie en fundering). In met name het oostelijke deel is het aandeel sociaal in de woningvoorraad onevenredig hoog (52% is corporatie/huur). Tegelijk spelen hier ingrijpende sociale problemen. Mensen bij wie de problemen zich opstapelen vind je in de hele gemeente, maar vooral in Poelenburg, Peldersveld, delen van Zaandam Zuid, de Rosmolenwijk en de Kogerveldwijk is de problematiek in verhouding groot^{xxiv}. Met name in dit deelgebied gaan we met stevige impuls aan verstedelijking het verschil maken. Hier ruimtelijk investeren zorgt niet alleen voor Zaandam Oost, maar voor de hele voor een grotere en meer evenwichtige woningvoorraad, werkgelegenheid, hoogwaardig openbaar vervoer en robuuste economie en een vergroting van de kansen van de bewoners van een groot deel van Zaanstad en daarmee draagt het bij aan een evenwichtige en rechtvaardige gemeente.

Door de naoorlogse stedenbouwkundige structuur met veel groen en de kenmerkende opbouw is er in Poelenburg, Peldersveld en Hoornseveld/Kleurenbuurt op meerdere plekken ruimte om te verstedelijken. De modernistische stedenbouw in het naoorlogse oostelijk deel van Zaandam Oost heeft – los van de tot échte stadsparken op te waarderen Darwin, Vijfhoek en 't Veldpark – een overmaat aan anonieme soms groene en soms stenige openbare ruimte, die met respect voor het modernisme, ontwikkelkansen biedt voor een leefbaar stadsdeel Zaandam Oost. Daarmee spelen we in op de hoge woningnood, maar ook op de behoefte aan werkplekken (zie 4.3.2). Er kunnen productieve wijken komen, het warmtenet kan optimaal worden benut en het levert voldoende instappers voor een HOV. Dit levert bijdragen aan heel Zaanstad én de regio inclusief duurzame mobiliteit.

We willen een kansrijk, divers gebied, dat goed verbonden is met gemeente en regio. Toekomstbestendige (en dus klimaatadaptieve, verkoelende en waterbufferende) openbare ruimte, gebouwd parkeren én loop- en fietsroutes naar de HOV haltes Zaandam Oost en het centrum dragen daar aan bij. Grondig en zorgvuldig verstedelijken in Zaandam Oost vergroot de kansengelijkheid en veiligheid en brengt het aandeel sociale huurwoningen omlaag richting de 40%. Zorgvuldig verstedelijken betekent: inclusief betaalbare ruimte voor werk en wijk economie en met een behoorlijke sprong in het voorzieningenniveau, conform de Maatschappelijke visie en het Maatschappelijk Voorzieningenmodel. Het Maatschappelijk Voorzieningenmodel vraagt om een reservering van 10% van de te bouwen oppervlakte voor voorzieningen.

Zaanstad komt zo veel dichterbij de PACT doelstellingen. Daarnaast houdt op de ASP/Haven-Stad (schuif)ruimte voor bedrijvigheid en zorgt voor energietransitie door slimme warmte- en elektriciteitscircuits tussen industrie en wonen.

Zaandam Oost is de plek in Zaanstad waar meerdere mogelijkheden zijn om met verstedelijking extra kwaliteit toe te voegen. De 3 wijken Hoornse- en Peldersveld en Poelenburg worden verrijkt met 4.000 woningen, waarvan minimaal 2.000 voornamelijk betaalbare én hoogwaardige koopwoningen (geen sociale huurwoningen). Dat maakt het mogelijk om te investeren in nieuwe en meer voorzieningen, de openbare ruimte én een attractieve identiteit voor Zaandam Oost met ruimte voor creativiteit, cultuur én werkgelegenheid als nieuw ontworpen entree van Zaanstad in het zuiden.

Daarnaast verrijst de Thorbeckewijk in het gebied tussen Vlinderbrug en Wibautstraat dat dankzij de overkluizing (sleutel 6) transformeert in een prachtig groen hoogstedelijk gebied met een ontwikkelruimte voor integraal programma. De getransformeerde Thorbeckewijk is tevens de nieuwe entree aan de zuidzijde van Zaanstad.

In en rondom het stationsgebied Kogerveld (de sleutel 5) verrijst een stadsdeel van stedelijke allure; met nieuwe en aantrekkelijke ontmoetings- én verblijfsplekken, woningen en werkplekken, goede voorzieningen voor onderwijs en zorg nabij het ZMC en met aantrekkelijke loop- en fietsroutes.

Centrum Oost verbindt Zaandam Oost met het centrum van Zaandam. Het Perspectief voor Centrum Oost^{xxv} geeft aan hoe het centrum verder wordt doorgetrokken tot over de Zaan. Toevoeging van voorzieningen, volop ruimte voor werkgelegenheid, woningen en een prettige langzaam verkeerroute over de Peperstraat maken het bovendien mogelijk dat het centrum en het beoogde Stadskwartier Kleurenbuurt elkaar nog beter kunnen versterken. Daardoor levert dit deel van het centrum extra instappers voor de HOV-verbinding naar Kogerveld en Amsterdam.

Sleutels

- Sleutel 4: Doorontwikkeling levendig stadshart Zaandam Centrum
- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen
- Sleutel 8: HOV cruciale drager voor verbinding en ontwikkeling

4.3.2 Kansen op werk vergroten en versterken van de economie

We willen de kans op werk vergroten en de economie versterken. Dit kan door met name in de oostkant van Zaandam Oost toevoegen van werkfuncties dat kan bijdragen aan meer reuring en levendigheid en helpen om de bestaande monofunctionaliteit te doorbreken (sleutel productieve wijken). De nabijheid van wonen en werken maakt werk letterlijk bereikbaar zelfs met de fiets of lopend. Naast reuring en voorzieningen in de buurt, levert deze menging werkgelegenheid en ondernemerschap in de nabijheid van de woonomgeving in een gebied waar relatief veel mensen wonen zonder baan. Als bewoners ook ondernemer, werknemer of klant zijn in de productieve wijk waar ze wonen, kan dat weer een bijdrage leveren aan de sociale cohesie in de wijk.

De Kleurenbuurt heeft potentie om dóór te ontwikkelen tot een levendig stadskwartier. De nabijheid van het centrum van Zaandam maakt dat voorzieningen in beide stadsdelen elkaar kunnen aanvullen en versterken. Door toevoegen van extra woningen in een meer gedifferentieerde samenstelling en volop ruimte voor betaalbare werkplekken te bieden ontstaat ook groter draagvlak toevoeging van voorzieningen. De nabijheid van de HOV-verbinding naar Kogerveld en Amsterdam zorgt voor een goede bereikbaarheid van de Kleurenbuurt en voor extra instappers. Tevens zal de Achtersluispolder de komende periode transformeren naar eigentijdse, duurzame bedrijvigheid waardoor werkgelegenheid op loop- en fietsafstand is (zie gebied NZKG).

Om nog gemakkelijker en frequenter naar Amsterdam te kunnen gaan is de ontwikkeling van HOV ZaanIJ een onmisbare schakel. Goede verbindingen - tussen buurten in Zaandam-Oost, naar de rest van de gemeente, het buitengebied en de regio Amsterdam – zijn essentieel voor onze inwoners voor de bereikbaarheid van banen. Het is belangrijk dat ook het Hembrugterrein goed wordt ontsloten door openbaar vervoer.

Sleutels

- Sleutel 6: Productieve wijken een motor voor de Zaanse woonwerkstad
- Sleutel 7: Transformeren en Intensiveren van de Achtersluispolder en het verbeteren van de verbinding met Zaanstad
- Sleutel 12: Kwalitatieve Verstedelijking Poelenburg Peldersveld

4.3.3 Impuls geven aan de openbare ruimte

We willen een impuls geven aan de openbare ruimte en het groen waardoor ze een grotere betekenis krijgen voor de bewoners, om elkaar te ontmoeten, om te spelen, sporten of gewoon op een bankje zitten. De bestaande groene-blauwe zones van Zaandam Oost dienen meer en betere gebruiksmogelijkheden te krijgen. Daarnaast is groen nodig voor schaduwrijke verbindingroutes, koele verblijfsruimten, waterberging en om de biodiversiteit in stand te houden en te versterken.

Het Darwinpark, In 't Veldpark en het Vijfhoekpark worden daarom in de toekomst nog meer dan nu échte stadsparken. Doordat ze ook ruimte bieden voor stedelijke functies (b.v. kinderboerderij, heemtuin, maar ook evenementen als de Dam tot Dam) maken ook bewoners uit andere delen van de gemeente hiervan gebruik. De nabijheid van het groene buitengebied en de recreatiegebieden Jagersplas en 't Twiske is en blijft een belangrijke troef voor Zaandam-Oost. De routes naar deze gebieden, waaronder de route langs het spoor in Kogerveld, vragen hier en daar om verbetering, zodat deze gebieden aantrekkelijk bereikbaar worden voor de hele gemeente. Sportterreinen en volkstuinten dragen ook bij aan de groene ruimtes van de stad. Deze worden over het algemeen alleen gebruikt door de leden en zijn niet altijd openbaar toegankelijk. Een bredere toegankelijkheid nodigt meer bewoners uit tot intensiever en effectiever gebruik van de groene ruimte.

De westkant van Zaandam Oost kent geen grote groenstructuren, maar grenst wel aan de Zaan. Het is belangrijk dat de oevers openbaar toegankelijk blijven, zodat het zicht op de Zaan behouden blijft, en een groenere inrichting krijgen. Daarmee bieden de Zaan ruimte aan de achterliggende dichtbebouwde wijkjes en koele verblijfsplekken. In Centrum Oost wordt gewerkt aan de vergroening van de Prins Hendrikkade. Op de Burcht verdwijnen de parkeerplaatsen. In de meer 'versteende' vooroorlogse buurten langs de Oostzijde en de Zuidoostzijde is behoefte aan meer groene buitenruimte, voor ontmoeting, beweging en verkoeling. Om wateroverlast bij extreme regenbuien te voorkomen is ook ruimte voor waterberging nodig. Bij herinrichting of herontwikkeling moet daarom ruimte gemaakt worden voor klimaatadaptie. Dat kan bijvoorbeeld door meer in de hoogte te bouwen zodat er meer ruimte overblijft op de grond, door toevoegen van groen aan gevels en daken of het anders omgaan met mobiliteit en parkeren.

Sleutel

- Sleutel 1: De Zaan als levenslijn
- Sleutel 2: Stevige verbinding stad en land
- Sleutel 3: De groene potentie van stadsparken ten volle benutten
- Sleutel 12: Kwalitatieve Verstedelijking Poelenburg Peldersveld

4.3.4 Investeren in duurzame verbindingen met de regio

Zaandam Oost heeft een gunstige ligging, grenzend aan het centrum van Zaandam, vlakbij uitvalswegen richting de A8 en grenzend aan Amsterdam Noord. We willen een betere bereikbaarheid van het gebied met de omgeving en tussen de wijken onderling. In Zaandam Oost zetten we in op het anders organiseren van het autoverkeer. De omliggende autostructuur (met name Thorbeckeweg, A8) willen we versterken, om daarmee autostromen dieper in het gebied te verminderen. Op die manier komt er ruimte voor een nieuwe oostelijke HOV-as, die zorgt voor een betere bereikbaarheid en samen met een andere inrichting op de Wibautas voor een betere relatie met de westkant van Zaandam.^{xxvi} Om de HOV ZaanIJ optimaal te benutten en zoveel mogelijk bewoners er van te laten profiteren is het essentieel om een passend fijnmazig langzaamverkeer netwerk te maken, dat naadloos aansluit op de haltes van de HOV. Op die manier is het mogelijk te transformeren naar een 15-minuten stad, zodat je ook zonder auto met gemak en snel bij voorzieningen en werk kunt komen. De aansluiting op Amsterdam zorgt er voor dat banen in de regio beter bereikbaar worden en gaat vervoersarmoede tegen. Op deze manier wordt de HOV ZaanIJ van grote betekenis voor de bewoners van Zaandam Oost. Randvoorwaardelijk voor realisatie van de HOV ZaanIJ zijn voldoende gebruikers. Andersom is de komst van de HOV-verbinding en vermindering van het autogebruik randvoorwaardelijk voor een succesvolle verdere verstedelijking in dit deel van Zaanstad. Het is dan wel nodig dat er meerdere haltes zijn, die op hun beurt weer goed bereikbaar zijn met de fiets of te voet vanuit de omliggende buurten. Dit vraagt om een fijnmazig netwerk van langzaam verkeerroutes.

Sleutels

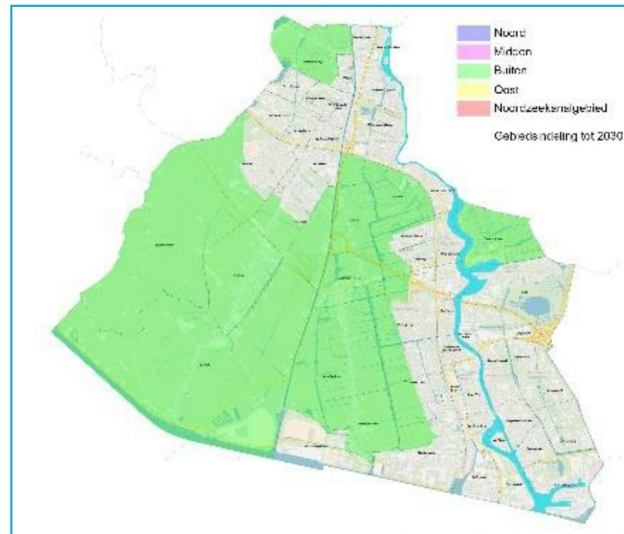
- Sleutel 7: Transformeren en Intensiveren van de Achtersluispolder en het verbeteren van de verbinding met Zaanstad en Amsterdam
- Sleutel 8: HOV cruciale drager voor verbinding en ontwikkeling

4.4 BUITEN

Stadsbrede betekenis voor buitengebieden in continue verandering

Karakter Buiten en Zaanse identiteit

Het buitengebied van gemeente Zaanstad is in zijn sterke wisselwerking met de opzet van de dorpen bepalend voor de identiteit van de gemeente. Daarnaast is het belangrijk voor duurzaamheid en om een aantrekkelijk vestigingsklimaat te behouden voor wonen en werken. De landschappen in Zaanse buiten zijn belangrijk voor de biodiversiteit en heeft grote potentie om bij te dragen aan klimaatadaptatie en de gezondheid van onze bewoners door recreatie in de natuur.

Door de eeuwen heen is Zaanse Buiten continu in verandering geweest. Door een samenloop van omstandigheden is er een uniek buiten gebied ontstaan. Meer dan 2500 jaar geleden was het veengebied van de westelijke Zaanstreek bewoond door boeren. In het begin van de jaartelling drongen de Romeinen dit gebied binnen. Rond 300 na Christus verlieten, na het eerdere vertrek van de Romeinen, ook de boeren het gebied.

In de tiende eeuw trokken opnieuw boeren het gebied binnen en ontgonnen het veen rondom de rivier de Zaan. Door de duizenden gegraven sloten ontwaterden zij het natte veen en maakte het geschikt voor landbouw en veeteelt. Binnen 200 jaar daalde de bodem 2,5 meter door inklinken van veen, waardoor het te drassig werd voor het verbouwen van graan. Vanwege de nattigheid verplaatsten de boeren hun boerderijen van terpjes naar de dijkjes. Zo ontstond de voor veengebieden, dus ook voor de Zaanstreek, zo kenmerkende lintbebouwing van eerst Assendelft en later Westzaan.

De komst van de watermolen in de zestiende eeuw maakte het mogelijk het water beter af te voeren. Met de invoering van de watermolen werd een proces in gang gezet van uitmalen en inklinken. De bodemdaling gaat tot op de dag van vandaag door.

Door al het geploeter van de boeren en het wegmaken van water vormde zich een open veenweidegebied dat geschikt was voor bewoning en agrarisch gebruik. Dit groeide uit tot een weids cultuurlandschap met hoge luchten en lange bebouwingslinten evenwijdig aan de Zaan.

Het in Zaanse Buiten aanwezige veenmosrietland is kwetsbaar en wij willen het behouden. Zonder passend beheer zou dat type landschap niet behouden blijven, maar overgaan in een hoogveenbos. Een ander belangrijk onderdeel van Zaanse Buiten is de Stelling van Amsterdam. De grote betonnen forten, dijken en inundatiegebieden zijn nooit gebruikt maar hebben nu wel de status van UNESCO wereld erfgoed.

In het verleden waren er industriële activiteiten in Zaanse Buiten maar op dit moment zijn deze er niet meer. Mede door de Europees beschermde Natura 2000 gebieden en open cultuurlandschap voor

landbouwproducten. Binnen het tijdsvenster van de Omgevingsvisie tot 2040, willen en moeten wij bijsturen om het natuurlijke veranderingsproces van Zaans Buiten voort te zetten om de leefbaarheid voor flora, fauna en de mens, kortom het Zaanse ecosysteem, op peil te houden. Dat komt door de noodzaak om op de klimaatverandering in te spelen, voor de doelen voor een Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de Kaderrichtlijn Water (KRW) tot 2027.

Aan de slag in Buiten met

- Kwetsbaar ecosysteem met rijke biodiversiteit en hoge waterkwaliteit
- Minder impact van klimaatverandering én grotere adaptatie Waterberging
- Lokale recreatie in de unieke Zaanse cultuur- en natuurlandschappen
- Versterkte natuurwaarden en verlaagde stikstofdepositie
- Bijdrage aan de energietransitie met zon en wind
- Stedelijk gebied én Natuur versterkt door nieuwe, betekenisvolle verdienmodellen
- Realisatie en inbedding A8-A9

Bijdrage van Buiten aan de hele gemeente

- Mogelijkheid voor recreatie, ontspanning en bewegen voor inwoners
- Robuust ecosysteem met rijke biodiversiteit en hoge waterkwaliteit
- Herkenbaarheid van erfgoed in de vorm van linten, dijken en paden, open landschap en dorpen en archeologische vondsten uit onder andere de IJzertijd, Romeinse tijd, de Middeleeuwen, de oudste industrie van Europa en de Stelling van Amsterdam

4.4.1 Versterken van het ecosysteem met rijke biodiversiteit en hoge waterkwaliteit

Een goed ecosysteem in Zaans Buiten is de basis voor gezondheid/welzijn, de economische voorspoed en kanselijkheid voor de hele gemeente, om maar drie strategische opgaven van Zaanstad te noemen. In de door Nederland onderschreven Duurzame Ontwikkeldoelen van de Verenigde Naties (UN SDGs^{xxvii}) is een intact ecosysteem de basis van alle andere duurzaamheidsdoelen. Het ecosysteem in Zaans Buiten is kwetsbare natuur dat in een fragiele balans werd gehouden door menselijk beheer. Verbraking van het water- is bijvoorbeeld goed voor de beschermde natuur maar nadelig voor de huidige veehouderij. Het (ruimtelijk) robuuster maken van dat ecosysteem kan op 3 manieren:

Ecologische verbindingen

Ecologische verbindingen leggen door de structuur van het Natuur Netwerk Nederland (NNN^{xxviii}) ruimtelijk te realiseren ook in stedelijk gebied waar dat zinvol is. Dat betekent de kwaliteit én de robuustheid van de natuur te vergroten door verbindingen tussen de natuurgebieden naar omliggende polders en Laag Holland te creëren. Verbindingen leggen is bijvoorbeeld: in de toekomst opheffen van de barrière van de 'onnodige' Guisweg, het Guispad als fietsroute herstellen, en de A8-A9 verbinding met respect voor ecologie inpassen.

Habitat weidevogels en Natura 2000

De habitat van weidevogels vergroten binnen het NNN door het verhogen van de grondwaterstand, de juiste mestgift in de landbouw en rust gedurende het broedseizoen (oa door later te maaien^{xxx}). Idealiter vraagt dit om extensieve landbouw met bloemrijke vochtige hooilanden in plaats van de eiwitrijke graslanden. Belangrijk zijn zachte stadsranden en stedelijke openbare ruimte waarin de openheid van Zaans Buiten doorwerkt. In de Natura 2000 gebieden gaat het om een gunstige staat van aangewezen soorten en habitats in stand te houden. Daar dragen de verbraking van het oppervlaktewater in de polder Westzaan, de verlaging van de stikstofdepositie en meer afgestemd beheer bij. In de Gebiedsvisie voor Westzaan is de koers vastgesteld om het oppervlaktewater van de hele polder te verbraken. Deze koers wordt nu in samenwerking met alle betrokken partijen, waaronder de agrariërs en terreinbeheerder, uitgewerkt.

Waterkwaliteit verbeteren

De waterkwaliteit verbeteren in lijn met de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Dat kan door verontreinigd water uit de stad, de toevoer van nutriënten en uitspoelende meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw en afkalving van kades rondom percelen terug te dringen. Ook het snelvaren wordt geweerd om afkalving van oevers tegen te gaan en de rust in weidevogelkernen te borgen. In de polder Westzaan draagt gedoseerde inlaat van brak water bij aan meer doorzicht en leven in het water^{xxx}.

Sleutels

- Sleutel 2: Stevige verbinding land en stad
- Sleutel 10: De verbinding van de A8 aan de A9 en de Landschappelijke inpassing

4.4.2 De impact van klimaatverandering verkleinen en kansen voor adaptatie benutten

Zaans Buiten is kwetsbaar voor de klimaatverandering. Maar het kan door het terugdringen van de uitstoot van het broeikasgas CO₂ de klimaatverandering tegen gaan. De bodem van de polders blijft zakken en de zeespiegel stijgt. Een eventuele dijkdoorbraak zou een immense impact hebben. Om dit te voorkomen zijn er principiële keuzes nodig. De doelen zijn tweeledig:

Wateroverlast verkleinen en seizoensberging realiseren voor droogte.

Piekbuien in Zaans Buiten en de nabijgelegen stedelijke gebieden worden op natuurlijke wijze in de laagst gelegen poldervakken en onderbemalingen geborgen. De gevaren van wateroverlast worden verkleind. Daarnaast kan het regenwater worden vastgehouden als seizoensberging voor de steeds langere periodes van droogte. In de zomers zijn zoetwatertekorten steeds nijpender. Door berging ontstaat ook schaars plas-dras-land dat goed is voor de weidevogels. Hierin ligt wel een dilemma: waar het waterpeil hoger is, kan minder waterberging bij.

Uitstoot van CO₂ door veenoxidatie radicaal verminderen door vernatting.

In lijn met het Nationale Klimaatakkoord en de Nederlandse Klimaatwet moet de uitstoot CO₂ met 49% verminderen ten opzichte van 1990. Onderbemaling draagt bij aan veenoxidatie en dus de uitstoot van het broeikasgas CO₂. Op termijn worden de badkuippercelen en hun kades door onderbemaling te kwetsbaar. Uit het Nationaal Onderzoeksprogramma Bodemdaling Veenweiden blijkt dat vernatting

een effectief middel is om de veenoxidatie tegen te gaan. Per gebied moet gekeken worden welke vorm van vernatting het meest geschikt is.

Deze complexe opgaven vraagt om een zorgvuldige aanpak met alle betrokkenen en compensatie van de boeren kan nodig zijn. De gemeente initieert en participeert in gebiedsprocessen om in een spanningsveld van toenemende regeldruk en maatschappelijke opgaven, maar ook gering draagvlak voor verandering en natuurwaarden, een geleidelijke transitie van landgebruik en de financiering ervan mogelijk te maken. Het gebiedsproces Westzaan is daar een goed voorbeeld van.

Sleutel

- Sleutel 2: Stevige verbinding land en stad

4.4.3 Lokale recreatie in de unieke Zaanse cultuur- en natuurlandschappen

Uit respect voor haar kernkwaliteiten vindt er geen grootschalige uitbreiding van de bebouwing plaats in Zaanse Buiten, maar heeft het gebied een belangrijke rol voor nabije recreatie te voet, te fiets en te water. Elke vorm van recreatie wordt in balans met de natuurwaarden ingepast. Bewoners kunnen hier bewegen en onthaasten.

Het iconische, waterrijke en open (weide)landschap biedt mogelijkheden voor lokale recreatie. Tijdens de corona-tijd is de urgentie hiervan nog duidelijker geworden. Zaanse Buiten is goed te bereiken vanaf de treinstations als 'buitenpoorten'. Door middel van aantrekkelijke verbindingen en de aanleg van ontbrekende schakels in de recreatieve routes te land en te water wordt het gebied voor waardering van en recreatie ontsloten. Er worden geen nieuwe routes gemaakt waar recreanten het hele jaar rond het gebied doorkruisen omdat het een negatief effect kan hebben op de biodiversiteit. Sommige routes zijn in het broedseizoen uiteraard niet te betreden. Recreatieve en educatieve inrichting in de veelzijdige grenszones tussen stad en land vult het aanbod aan. Ook de Stelling en de lintdorpen met hun unieke doorkijkjes naar de open polders liggen in recreatieve grenszones. Bij de Zaanse Schans is de Zaanoever een recreatieve zone, en de Kalverpolder het decor voor internationaal toerisme.

Sleutel

- Sleutel 2: Stevige verbinding land en stad

4.4.4 Versterken van natuurwaarden en verlagen stikstofdepositie

Zaanse Buiten heeft te lijden van stikstofdepositie uit vele bronnen waaronder landbouw, mobiliteit, woningbouw, industrie en het buitenland. Reductie van de stikstofdepositie is nodig om de natuur te beschermen, en is randvoorwaardelijk om bouwactiviteiten en verdere ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de stikstofgevoelige flora in Zaanse Buiten bedraagt de overschrijding van de kritische depositiewaarde (KDW) tot meer dan 100%. Het Rijk en de provincies zijn aan zet om de depositie te verlagen tot onder de KDW. Maar ook de gemeente kan bijdrage aan het verlagen van de stikstofdepositie door versneld verduurzaming te faciliteren. De agrariërs dragen bij aan het behoud van het huidige open karakter.

Sleutel

- Sleutel 13: Natuur beschermen door stikstofdepositie te verlagen

4.4.5 Bijdragen aan de energietransitie

Zaans Buiten levert tot 2040 een substantiële bijdrage aan de hele gemeente door het opwekken van duurzame elektriciteit. In navolging het Nationale Klimaatakkoord brengen wij uitstoot van CO₂ terug en zetten we in op duurzame energie. Met de Regionale Energie Strategie (RES) zetten wij in op zonne- en windenergie^{xxx}. In Zaans Buiten moet onderzocht worden waar wind- en zonne-energie kan worden opgewekt op een manier die passend is bij de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied. Daarnaast zetten we in op zonnepanelen op grote bedrijfsgebouwen en boven parkeerterreinen. Duurzame opwek in combinatie met maatregelen voor de biodiversiteit versterken ook het stadsbrede ecosysteem.

4.4.6 Hele gemeente én Natuur versterken door nieuwe agrarische verdienmodellen

Door verbreden, extensiveren of kringlooplandbouw kunnen agrariërs in Zaans Buiten een belangrijke betekenis hebben voor de hele gemeente. Dankzij doorontwikkeling van hun bedrijven kunnen zij lokaal gewaardeerde en passend geprijsde diensten, verblijf, voedsel en andere producten aanbieden aan de regio en de nu al 160.000 gemeentebewoners. Daarnaast kunnen zij naast hun voedselproductie (ecosysteem)diensten leveren voor de versterking van de natuur en de klimaatadaptatie.

Verbreden en differentiëren

Verbreden en differentiëren maken de relatie tussen boeren en de hele gemeente sterker, duurzaam en wederkerig. Door de 'de stad als recreant te omarmen' en in te spelen op maatschappelijke urgenties worden lokale diensten en producten gewaardeerd. Met passende planologische kaders kunnen huidige en nieuwe gebouwen hiervoor ingezet worden.

Minder vee op meer land en adequate vergoedingen.

Natuurinclusief en circulair boeren is goed voor de natuurwaarden en de biodiversiteit en het verkleint de stikstofdepositie en andere negatieve milieueffecten. Dat geldt ook voor het maken van ruimte voor piekwater- en seizoensberging. Het leveren van deze ecosysteemdiensten is zinvol en nodig. Hiervoor is een adequaat juridisch financieel stelsel in ontwikkeling.

Belangrijke rol voor de agrarische sector in het beheer en onderhoud

Het Zaanse open landschap wordt door vrijwilligers, terreinbeheerders en agrarische sector onderhouden en beheerd. Ongeveer de helft van de Zaanse boeren doet aan een vorm van agrarisch natuurbeheer, met name in de weidevogelgebieden. Op 38% van de gronden vindt natuurinclusieve landbouw plaats, in de vorm van agrarisch natuurbeheer of natuurboeren^{xxxii}. Ook in de toekomst ligt er een belangrijke rol voor de agrarische sector in het beheer en onderhoud van het open landschap.

Sleutels

- Sleutel 2: Stevige verbinding land en stad
- Sleutel 13: Natuur beschermen door stikstofdepositie te verlagen

4.4.7 De aanleg van A8-A9 landschappelijke inbedden

De directe verbinding van de A8 met de A9 maakt ruimte vrij voor kwalitatieve knooppuntontwikkeling en vermijdt automobiliteit in de wijken en de negatieve gevolgen daarvan voor alle gemeentebewoners en met name die van Krommenie en Wormerveer. De nieuwe weg loopt dwars door de Assendelverpolder en ontlast de doorgaande verbinding van Zaandam naar Uitgeest. Het uit te voeren inpassingsplan moet de negatieve effecten voor Zaans Buiten verminderen en de UNESCO Stelling versterken.

Sleutels

- Sleutel 2: Stevige Verbinding Stad-Land
- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen
- Sleutel 10: Realisatie en inpassing A8-A9

4.5 NOORDZEEKANAALGEBIED (NZKG)

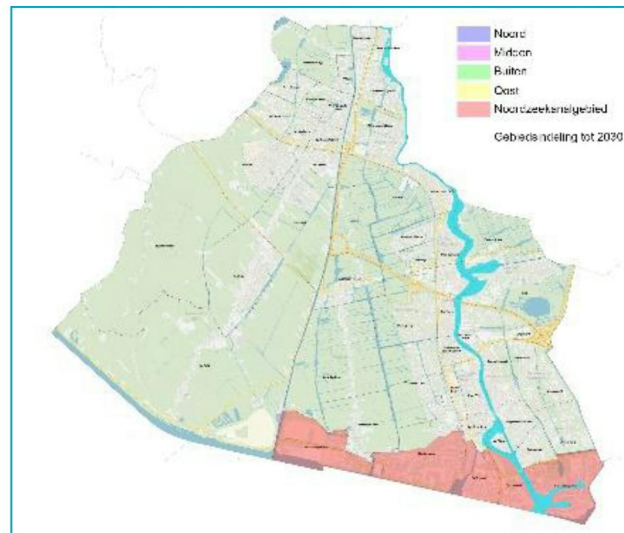
Karakter NZKG en Zaanse identiteit

Het Noordzeekanaalgebied vormt sinds de aanleg van het Noordzeekanaal in 1874 een stoer en grootschalig dwarsverband tussen Amsterdam en de IJmond. Het vormt een belangrijke schakel in het toekomstige aaneengesloten netwerk van woon-werkmilieus langs de verbinding IJ-oever verder westwaarts en in de verstedelijkingsstrategie van de metropoolregio Amsterdam (MRA).

Achtersluispolder Noord, Hembrugterrein en Zuiderhout Noord zijn gebieden waar woon- en werkfuncties sterk met elkaar verweven zijn.

De ontsluiting van dit NZKG wordt verbeterd

door de komst van de HOV ZaanIJ. Investerings in dit gebied renderen in de rest van stad, onder andere in de vorm van een grotere en meer evenwichtige woningvoorraad, duurzame bereikbaarheid, lokale opwek van duurzame energie, werkgelegenheid en robuuste economie.

Aan de slag in NZKG met

- Er is een tekort aan bedrijfsruimte niet alleen in Zaanstad maar ook in de regio. Door verdere verdichting in de gemeente, is er dringend (schuif) ruimte nodig op de bedrijventerreinen voor bedrijven met een hoge milieucategorie. Aan de randen van het gebied, zoals bijvoorbeeld op het Hembrugterrein wordt de woonfunctie toegevoegd. In Havenkwartier, Zuiderhout Zuid, Westerspoor en Hoogtij blijft de ruimte voor bedrijven behouden.
- De bereikbaarheid van het Noordzeekanaalgebied, en daarmee van de gemeente, staat onder druk. De HOV ZaanIJ zorgt voor een betere verbinding van de oostkant van het Noordzeekanaalgebied met Amsterdam. De beoogde aanleg van de A8/A9 draagt bij aan de ontlasting van het gebied (mede door de route voor gevaarlijke stoffen).
- Het NZKG is een belangrijk zoekgebied voor energie opwek zoals wind en zon. We passen duurzame energieproductie in, zonder dat dit de bestaande – en beoogde functies onmogelijk maakt.

Bijdrage van NZKG bij aan de hele gemeente

- Betere en duurzamere verbindingen maken voor de gemeente en met de regio.
- Nieuwe energiebronnen en infrastructuur aanleggen.
- Ruimte maken voor bedrijvigheid.
- Transformeren van enkele gebieden naar woon-werk gebieden.

4.5.1 Betere en duurzamere verbindingen maken voor de gemeente en met de regio

Duurzame bereikbaarheid is van vitaal belang voor het vestigingsklimaat en ontwikkelkansen van de gemeente. De bereikbaarheid van het NZKG is kwetsbaar. Vandaar dat Zaanstad ruim baan maakt voor hoogwaardig openbaar vervoer (HOV), een fijnmazig netwerk van doorfietsroutes en hubs voor parkeren en stadslogistiek.

Duurzame verbindingen maken doorontwikkeling mogelijk

Een HOV ZaanIJ verbinding van Amsterdam, via de Verbinding IJoever, Achtersluispolder, Zaandam-Zuid, Rosmolenwijk naar station Kogerveld verbindt de nieuw te ontwikkelen gebieden en de bestaande stad op een duurzame manier met de rest van de gemeente en de agglomeratie. Daarmee kan de verkeersdruk op de Thorbeckeweg afnemen, worden banen beter bereikbaar kunnen we vervoersarmoede tegengaan. Met de HOV ZaanIJ om de hoek, die je snel en betrouwbaar naar het hart van de stad en de regio brengt, is belangrijk voor het binden van werknemers. De doorstroming op de Thorbeckeweg wordt verbeterd en de weg wordt beter ingepast. De Thorbeckezone (mogelijke woningbouw op of parallel aan de Thorbeckeweg) verbindt de stad met de Achtersluispolder. Groei van de gemeente langs of in de directe omgeving van het beoogde tracé is een duidelijk uitgangspunt. Transformatiegebieden als het Hemburgerterrein ontwikkelen we tot nieuwe autoluwe woon- werkgebieden. Versterking van het openbaar vervoer en vermindering van het autogebruik zijn randvoorwaardelijk voor een succesvolle doorontwikkeling van het NZKG en voor de verdere verstedelijking in Zaanstad.

Zorgen voor betere verkeersdoorstroming

De Thorbeckeweg is de belangrijkste auto-ontsluitingsweg voor het Zaanse Noordzeekanaalgebied. Vrijwel al het verkeer wordt afgewikkeld via de Thorbeckeweg. Daarom wordt met het project AVANT gewerkt aan verbetering van deze route. Ter verbetering van de verkeersdoorstroming wordt de kruising Thorbeckeweg-Wibautstraat ongelijkvloers. Door alle ontwikkelingen in de omgeving (Achtersluispolder, intensivering Poelenburg) is verdere groei onvermijdelijk. Het Zaanse Mobiliteitsplan noemt in dit verband een mogelijke nieuwe aansluiting van Poelenburg op de Thorbeckeweg. De toenemende drukte leidt een grotere leefbaarheidsopgave, bijvoorbeeld qua geluid. Al deze ontwikkelingen samen vragen om een volgende stap op langere termijn. Ook de verder naar het westen gelegen drukke kruising met de Provincialeweg vraagt om een betere integratie van verschillende verkeersstromen om te zorgen voor een veilige situatie. Daarbij is aandacht voor de langzaam verkeerstromen, die hier toe zullen nemen als gevolg van de transformatie van het Hemburgerterrein.

Verbindingen verbeteren

Nu de stad in de toekomst steeds verder naar het zuiden groeit, ligt de Thorbeckeweg niet langer aan de rand van de stad, maar in de stad, en vormt zo een ruimtelijke barrière tussen de Achtersluispolder, het Hemburgerterrein en de rest van de stad, terwijl het juist zo belangrijk is dat er een goede connectie tot stand komt, vooral met de wijken aan de zuidkant van de stad. Verdiepte ligging van de Thorbeckeweg biedt daarvoor in de toekomst de meest effectieve oplossing. Ook het Hemburgerterrein moet beter verbonden worden met zijn omgeving, met name voor langzaam verkeer^{xxxiii}. In het Zaanse mobiliteitsplan (ZMP) worden twaalf maatregelen voorgesteld. Zo worden lopen, fietsen en het gebruik van openbaar vervoer gestimuleerd door de inrichting van de openbare ruimte. Er moeten meer bussen gaan rijden en een hoogwaardige openbaar vervoersverbinding

richting Amsterdam biedt volop kansen. Ook worden de mogelijkheden voor betaald parkeren en deelmobiliteit verder onderzocht. Deelmobiliteit - deelauto's, deel-bestelbusjes, cargobikes, scootmobielen en fietsen – zorgt ervoor dat mensen per situatie kunnen kiezen welk vervoersmiddel ze gebruiken (www.hembrugterrein.com).

De Provincialeweg ten zuiden van Zaandam-Centrum willen we in de toekomst verder ontwikkelen tot een echte stadsboulevard, met meer adressen aan de straat, ruimte voor langzaam verkeer en een lagere snelheid voor de auto. Verkeerskundig onderzoek is nodig om de mogelijkheden hiervoor te bepalen. Randvoorwaardelijk hiervoor is dat er minder autoverkeer door dit deel van Zaanstad rijdt door bijvoorbeeld de mobiliteitstransitie. Daarmee ontstaat een sterkere verbinding tussen het Hembrugterrein, het station en het centrum. Het NZKG biedt ook uitstekende kansen voor een hub voor parkeren nabij de Thorbeckezone en voor stadslogistieke bedrijven, b.v. op Zuiderhout Zuid. Hierdoor wordt de bestaande stad ontlast. Ook goederen- en personenvervoer over water biedt kansen om de nieuwe verstedelijkte gebieden langs het Noordzeekanaal en het IJ met elkaar te verbinden. Via de Hempont is er de aansluiting met nieuwe gebieden rondom station Sloterdijk.

Sleutels

- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen
- Sleutel 7: Transformeren en Intensiveren van de Achtersluispolder en het verbeteren van de verbinding met Zaanstad en Amsterdam
- Sleutel 8: HOV cruciale drager voor verbinding en ontwikkeling
- Sleutel 11: N203 wordt een stadslaan met integrale programma's
- Sleutel 12: Kwalitatieve Verstedelijking Poelenburg Peldersveld

4.5.2 Nieuwe energiebronnen en infrastructuur aanleggen

Zaanstad zet in op een versnelling van de energietransitie. Op Hoogtij worden bij de uitgifte van nieuwe gronden door de gemeente voorwaarden gesteld. Het terrein is in aanleg gasloos en bedrijven worden aangezet om in hun eigen energievoorziening te voorzien. In het NZKG benutten we kansen voor lokale energieopwekking voor het gebied en de omliggende wijken. Het gaat met name om grootschalige opwekking door zon op grote daken, bedrijfs- en overdekte parkeerterreinen en zon op land in de uiterste strook van Nauerna. Grondgebonden windenergie van windmolens langs het Noordzeekanaal kunnen in principe ruim 200 woningen per windturbine van energie voorzien.

Slimme combinaties van warmte/koude reststromen tussen industrie, bedrijven en woonwijken dienen ten alle tijden te worden benut. Het Noordzeekanaal herbergt mogelijkheden voor opwekking van aquathermie. Momenteel wordt deze bron niet benut. Het is zaak om te onderzoeken wat de potentie is en op welke wijze hiervan gebruik gemaakt kan worden zonder de scheepvaart te hinderen. De Achtersluispolder kan op termijn energetisch zelfvoorzienend zijn, maar ook energie leveren aan de naastgelegen wijken in Poelenburg en Peldersveld.

Regionaal afstemmen over alternatieve energiebronnen

De ontwikkeling van alternatieve energiebronnen door Amsterdam aan de gemeentegrens, maakt continue afstemming hierover noodzakelijk. Zaanstad neemt het standpunt in dat de regionale/nationale ontwikkelingen (zoals windturbines of waterstofproductie) niet mogen leiden tot

negatieve effecten of belemmeringen voor de nieuw geplande woningbouw en de bestaande woningbouw in de Achtersluispolder, Hembrugterrein en delen van Zaandam Oost^{xxxiv}.

Het energienetwerk moet worden uitgebreid om de groeiende vraag naar energie te faciliteren. Uit studies blijkt dat de netbelasting in onze regio toeneemt met een factor 3 tot 4,5 waardoor een enorme verzwaring en uitbreiding van de elektriciteitsvoorziening altijd noodzakelijk is. Snelle uitbreiding van het 380 KV elektriciteitsnet en de aanleg van nieuwe onderstations zijn essentieel voor de nabije toekomst van de bedrijven in het NZKG. Zowel in opwek, als in kabels, als in opslag en als in back-up. Dat laatste omdat de nu bekende duurzame bronnen niet continue zullen leveren.

Om aan de vraag van energie te voldoen zetten we binnen de MRA in op de ontwikkeling van de regionale infrastructuur voor waterstof, aansluiting op de nationale netwerk voor waterstof en worden koppelingen gemaakt tussen het waterstof- en elektriciteitsnetwerk op de strategische locaties Velsen en Hemweg. Tevens is ruimte nodig voor aanlanding, import, opslag en conversie van energie waarbij het NZKG van IJmond tot Amsterdam net als nu een belangrijke rol heeft. Het Zaanse NZKG biedt echter geen ruimte voor grootschalige opslag van duurzame energiebronnen, maar we houden wel de optie om aan te sluiten op de energie-infrastructuur van wind op land dan wel waterstof.

4.5.3 Ruimte maken voor bedrijvigheid

Zaanstad is en blijft een woonwerkstad met ruimte voor bedrijvigheid. Zaanstad krijgt voorlopig niet te maken met een krimpende beroepsbevolking. Door deze troefkaart zijn we een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven, die passend zijn bij de koers van de gemeente en behoefte hebben aan met name praktisch geschoolde werknemers. De lokale en regionale werkgelegenheid voor de toekomst vragen om diversificatie van de Zaanse economie. Echter, de druk op de ruimte neemt steeds meer toe. De tendens van transformatie van bedrijventerreinen naar woon-werkgebieden is waarneembaar in de hele regio. In het gehele NZKG is er sprake van schaarse ruimte, vooral voor bedrijven met een hoge milieubelasting. Bij een gemiddelde economische groei is er naar verwachting in 2030 voor bedrijven geen nieuwe ruimte meer beschikbaar in Zaanstad.^{xxxv} Daarbij dienen ook oplossingen in regionaal verband gezocht te worden.^{xxxvi}

Juiste bedrijf op de juiste plaats

We zetten daarom in op selectieve uitgifte van gronden aan bedrijven^{xxxvii}; het juiste bedrijf op de juiste plaats. Energie-neutrale/circulaire productie, werkgelegenheid, speerpuntsectoren en kwaliteit zijn voor ons daarbij maatgevend. Westerspoor en Hoogtij behouden in de toekomst hun primaire functie als bedrijventerrein, vooral voor bedrijven in hogere milieucategorieën. Hoewel Westerspoor een van de weinige gebieden is met een hoge milieucategorie, zijn er in de loop der tijd bedrijven gekomen, die hier geen gebruik van maken. Het is zaak om het bedrijventerrein gefaseerd te intensiveren en de schaarse ruimte optimaal in te zetten. We letten hier én op Hoogtij ook op de kwaliteit van de openbare ruimte op de bedrijventerreinen, en op verbindingen, waarmee de mensen die er werken het omringende landschap kunnen ervaren. Hoogtij is nagenoeg vol, dus moeten we ook hier de mogelijkheden voor ruimte-intensivering en meervoudig ruimtegebruik optimaal toepassen. Om ruimte te maken voor bedrijven onderzoeken we ook bestaande locaties die momenteel niet of extensief worden gebruikt. In de toekomst willen we in NZKG meer creatieve en culturele bedrijvigheid in het gebied. Er moet ruimte komen voor onder andere creatieve makers, musea en evenementen.

Sleutels

- Sleutel 6: Productieve wijken een motor voor de Zaanse woonwerkstad

- Sleutel 9: Bedrijventerreinen intensiveren met aandacht voor verhuisruimte

4.5.4 Transformeren van enkele gebieden naar woon-werk gebieden

Van oudsher heeft het Noordzeekanaalgebied alleen een economische functie, maar onder invloed van de groei van Zaanstad en van de MRA komen lokale en regionale ruimtelijke behoeften rond woningbouw en werkgelegenheid, bereikbaarheid, duurzaamheid en landschap steeds meer hier terecht^{xxxviii}.

Zaanstad kent lange wachtlijsten voor woningen en mogelijkheden voor doorstroom en wooncarrières in de wijken stagneren. Daarom kiezen we er voor om gebieden binnen het NZKG, zoals het Hembrugterrein en de noordelijke kant van de Achtersluispolder, te transformeren tot nieuwe gemengde woon-werkgebieden; in een eigentijdse en duurzame vorm, in een gezonde leefomgeving en met een kwalitatief programma, dat het karakter en de identiteit van het gebied als deel van Zaanstad versterkt.

Aan de verbindingen kant van de Achtersluispolder werken we aan nieuw grootstedelijke woon-werkmilieus, in combinatie met industriële bedrijvigheid, met een hoog voorzieningenniveau en goed bereikbaar en verbonden met de stad en de regio. De Thorbeckewijk verbindt de Achtersluispolder met de stad. We verwachten dat niet alle bestaande bedrijven inpasbaar zullen zijn. Sommige van de huidige bedrijven kiezen er voor om (nog) schoner en duurzamer produceren, andere – vooral met een hoge milieucategorie - zullen op termijn moeten verplaatsen. Gekozen is voor een gefaseerde strategie, waarin de herontwikkeling start op minder complexe locaties.

Aan de zuidzijde van de Achtersluispolder (Havenkwartier) blijft ruimte voor bedrijvigheid, waarbij schuifruimte is voor verplaatsing van bedrijven en houden we ook rekening met uitbreiding van bestaande bedrijfscapaciteit.

4.5.5 Wonen/werken op Hembrugterrein brug naar de regio

Het Hembrugterrein heeft door zijn voormalige functie als munitie- en artillerie-inrichting altijd geïsoleerd gelegen ten opzichte van de rest van de gemeente. Met zijn rauwheid, monumenten en Kleibos, zijn huidige culturele, creatieve en ambachtelijke ondernemers en zijn functie als evenemententerrein biedt het een uitstraling die uniek is in Zaanstad. De ontwikkeling van het terrein als woon/werkgebied is daarmee van grote betekenis voor het verbinden van de stad met nieuwe groepen bewoners, ondernemers en bezoekers. Het Hembrugterrein wordt ontwikkeld als autoluw gebied en wordt een voorloper als het gaat om anders omgaan met mobiliteit, bijvoorbeeld door inzet op deelmobiliteit en een goede aansluiting op het interlokale fiets- en waternetwerk.

4.5.6 Wonen/werken in Zuiderhout-Noord versterkt het centrum

Zuiderhout vormt in de toekomst het scharnier tussen de gezoneerde bedrijventerreinen in het westen van het Noordzeekanaalgebied, de gemengde woon-werkgebieden in het oosten en het centrumgebied van Zaandam dat zich naar het zuiden uitbreidt. Het mengen van wonen, werken en voorzieningen vindt vooral plaats bij OV-knooppunten voor een effectieve '15-minutenstad'.

Zuiderhout Noord ligt direct aan de zuidkant van het stationsgebied Zaandam en heeft de potentie voor een productieve wijk van wonen en werken. Op de kop van Aris van Broekweg is een mogelijke

ontwikkeling voor de clustering van opleidingen (zoals Regiocollege en Techlands) en het laten landen van een kennisinstituut passend bij de Zaanse speerpuntsectoren. Hiermee is ook de nodige werkgelegenheid mee gemoeid. Momenteel is de bereikbaarheid (te voet) van het gebied vanaf het station benedenmaats. Hier moet een betere connectie tot stand komen met, het stadscentrum, het Hembrugterrein en de Hempont richting Amsterdam. Deze verbinding wint aan belang met de ontwikkelingen op Hembrugterrein en Achtersluispolder.

Met de ontwikkeling van de Houthavenkade breidt het centrumgebied van Zaandam zich verder zuidwaarts uit. Die beweging willen we verder doorzetten door de Provincialeweg meer het karakter te geven van een stadsboulevard met aan de westkant een combinatie van woningen met leisure- en detailhandelsvoorzieningen. En oostelijk, richting de Zaan en de Havenbuurt, wonen, gecombineerd met groen en publieke ruimte.

Sleutels

- Sleutel 5: Knooppunten ontwikkelen om wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid bijeen te brengen
- Sleutel 6: Productieve wijken een motor voor de Zaanse woonwerkstad
- Sleutel 7: Transformeren en Intensiveren van de Achtersluispolder en het verbeteren van de verbinding met Zaanstad en Amsterdam
- Sleutel 8: HOV cruciale drager voor verbinding en ontwikkeling